ISSN 1392-0502

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJA

METRAŠTIS
XIV

KATALIKŲ AKADEMIJA
A. Jakšto 9
VILNIUS • 1999

INA BALSYTĖ

ANTANAS ALEKNA – LIETUVOS IR BAŽNYČIOS ISTORIKAS

ĮVADAS. Profesoriaus kanauninko Antano Aleknos gyvenimas ir veikla nesulaukė platesnio tyrinėjimo. Dauguma straipsnių apie jo asmenybę, paliktus istorijos veikalus, kitas studijas pasirodė jau po jo mirties. Pavyzdžiui, 1930 m. politikos, ekonomikos ir kultūros laikraštyje *Rytas* A.Aleknos mokinys Zenonas Ivinskis savo straipsnyje iškelia pagrindinį A.Aleknos istorijos tyrimo principą – istorijos faktų pagrindimą autentiškais dokumentais, pabrėžia jo platų mokslo akiratį, didelę erudiciją[1]. Kiek vėliau tame pačiame laikraštyje buvo išspausdintas prel. A.Dambrausko-Jakšto straipsnis, kur pateikiami tikslūs biografiniai A.Aleknos duomenys[2]. Šiais duomenimis vėliau naudojosi kiti rašiusieji apie A.Alekną. Tais pačiais metais laikraštyje *Sargyba* J.Matusas-Sedauskas apžvelgia svarbiausius A.Aleknos straipsnius[3].

A.Aleknos istoriniai darbai aptariami Br.Dundulio straipsnyje, išspausdintame moksleivių ateitininkų žurnale *Ateitis*. „Prof. A.Aleknos darbai pasižymi objektyvumu, dokumentuotu faktų išdėstymu, mokslišku rimtumu, blaivumu... Jo darbai rodo, kad a.a. prof. buvo plataus masto Lietuvos istorikas, gerai pažįstantis savo srities šaltinius“, – rašo Br.Dundulis[4].

Tiesos kelio laikraštis išspausdino Simo Sužiedėlio kiek platesnę studiją[5]. Čia apžvelgiama publicistinė A.Aleknos veikla, atskiri istorijos mokslo darbai. Pateikiama ir biografijos faktų, atsiminimų.

Trumpą straipsnelį apie A.Alekną *Židinyje* yra parašęs istorikas, profesoriaus mokinys Paulius Šležas[6]. Čia trumpai suminėti pagrindiniai A.Alek-

---

[1] Z. I v i n s k i s. A.a. prof. A. Aleknos atminimui // Rytas. 1930. Birželio 17. Nr. 135, p. 3.
[2] A. D a m b r a u s k a s. Kan. A.Alekna – visuomenės darbuotojas ir mokslininkas // Rytas. 1930. Birželio 28. Nr. 144, p. 4–5.
[3] J. M a t u s a s-S e d a u s k a s. A.a. prof. A.Alekna // Sargyba. 1930. Nr. 7, p. 229–231.
[4] Br. D u n d u l i s. A.a. prof. A.Alekna // Ateitis. 1930. Nr. 8, p. 361–365.
[5] S. S u ž i e d ė l i s. A.a. Prof. kan. A.Alekna // Tiesos kelias. 1930. Nr. 9, p. 536–545.
[6] P. Š l e ž a s. A.a. prof. A.Alekna // Židinys. T. 12. Nr. 7. 1930, p. 69–71.

nos darbai bei nuopelnai lietuvių kultūros ir istorijos mokslo srityje. Išsamią studiją P.Šležas pristato visuomenei 1931 m. žurnale *Athenaeum*[7]. Čia autorius pateikia įvairiapusę prof. A.Aleknos veiklą tiek visuomeniniame gyvenime, tiek mokslo srityje.

P.Šležo straipsnis apie prof. A.Alekną yra ir *Lietuviškoje enciklopedijoje*[8]; čia įdėtas ir istorinių veikalų bibliografinis sąrašas.

Iki sovietinės okupacijos pasirodė dar du Z.Ivinskio straipsniai, kur aptariami istoriniai A.Aleknos darbai, nurodomi tų darbų trūkumai, drauge iškeliami ir dideli jo nuopelnai[9].

Apie A.Alekną trumpų žinučių randama sovietiniais metais Lietuvoje išleistose enciklopedijose[10]. Lietuvių išeivijos leistoje *Lietuvių enciklopedijoje* pateikiama kiek daugiau duomenų[11].

1975 m. Čikagoje, minint vysk. M.Valančiaus 100-ųjų mirties metinių sukaktį, buvo išleistas A.Aleknos monografijos *Žemaičių vyskupas M.Valančius* antras leidimas. V.Trumpa knygos įvade didžiai vertina šį kun. A.Aleknos darbą.

Po ilgoko laiko, tik 1992 m. *Apžvalgos* laikraštyje vėl pasirodo straipsnis 120-ųjų A.Aleknos gimimo metinių proga[12]. Straipsnio autorius A.Katilius, apžvelgęs kun. A.Aleknos gyvenimą, nuveiktus darbus, primena, kad iš mūsų tautos atminties neturėtų išnykti dori, savo darbui atsidavę ir tautos reikalais rūpinęsi žmonės.

ANTANO ALEKNOS GYVENIMO APŽVALGA. Antanas Alekna (carinės Rusijos laikotarpio dokumentuose – Antonij Olechno) gimė 1870 m. gruodžio 19 d. Šniūraičių kaime, Radviliškio valsčiuje, Šiaulių apskrityje. Jo tėvai buvo pasiturintys ūkininkai, augino dar dvi dukteris ir sūnų. Neilgai gyvenusi Šniūraičiuose, šeima persikelia į gretimą Kurų kaimą; jį A.Alekna laikė gimtuoju. 1884 m. rugpjūčio mėn., pramokęs namie skaityti ir rašyti, Antanas įstoja į Šiaulių gimnazijos pirmąją klasę. Pradinėje mokykloje jis nesimokė.

Mokslas gimnazijoje A.Aleknai sekėsi vidutiniškai. Šešių klasių gimnazijos baigiamieji egzaminai rodo, jog vyraujantis pažymys – ketvertas;

---

[7] P. Š l e ž a s. Prof. kan. A.Alekna // Athenaeum. T. 2. Sąs. 1. 1931, p. 37–88.

[8] Lietuviška enciklopedija. Kaunas, 1933.T. 1.

[9] Z. I v i n s k i s. A. Alekna – Lietuvos istorijos tyrinėtojas // Naujoji Romuva. 1936, Nr. 9, p. 196–198; Z. I v i n s k i s. Naujojo leidimo Daukantas // XX amžius. 1940. Nr. 131.

[10] Mažoji tarybinė enciklopedija. Vilnius, 1966. T. 1, p. 38; Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Vilnius, 1976. T. 1, p. 138; Tarybų Lietuvos enciklopedija. Vilnius, 1985. T. 1, p. 37.

[11] Lietuvių enciklopedija. Bostonas, 1953. T. 1, p. 92–93.

[12] A. K a t i l i u s. Tegul visi kiti mūsų tiek padaro... // Apžvalga. 1992. Nr. 50.

„labai gerai“ įvertintos fizikos žinios, „patenkinamai“ – algebra. Pažymėjime nurodoma, kad jis buvęs pavyzdingo elgesio. Mokslo baigimo pažymėjimas išduotas 1890 m. liepos 7 d.[13]

Baigęs gimnaziją A.Alekna nusprendžia savo tolesnį gyvenimą skirti dvasininko pašaukimui. Šiam pasirinkimui pritarė ir tėvai; Antanas rengėsi stoti į Kauno kunigų seminariją. Prieš tai reikėjo gauti Radviliškio valsčiaus bendruomenės, taip pat ir Šiaulių bei Kauno apskrities policijos raštus. Radviliškio valsčiaus susirinkimas įvyko 1890 m. rugsėjo 4 d. ir Aleknos prašymas buvo patenkintas[14]. Susirinkimo nutarime sakoma, kad A.Alekna nebuvęs teisiamas ir esąs nepriekaištingo elgesio. Tėvas taip pat pareiškė, kad šeima nedaranti jokių kliūčių sūnui stoti į seminariją ir garantavo savo turtu sūnaus išlaikymą. Policija taip pat neturėjo jokių pretenzijų dėl A.Aleknos elgesio[15]. Kauno apygardos teismas atsiuntė raštą, kuriame buvo patvirtinta, kad A.Alekna nebuvęs ir nesąs teisiamas[16]. Atlikus šiuos formalumus, kelias į seminariją jam tapo laisvas.

Prie gimnazijos baigimo pažymėjimo buvo pridėta 18-mečio A.Aleknos nuotrauka. Jos rasti nepavyko, todėl remsimės P.Šležu. Jis aprašo taip: „Mes matome jį buvus dailaus, taisyklingo, rimto ir energingo veido, kiek suspaustų lūpų, mažo profilio, drąsiai žiūrinčiomis į tolį akimis ir į šoną sušukuotais šviesiais plaukais aštuonioliktų metų jaunikaitį, žadantį drąsiai eiti prie užsibrėžto tikslo“[17].

A.Alekna 1890 m. rudenį įstoja į Žemaičių kunigų seminariją Kaune. Seminarijos rektoriaus pareigas 1888–1899 m. ėjo Gasparas J.Cirtautas; jis buvo žemaitis, ilgus metus profesoriavęs Peterburgo dvasinėje akademijoje. G.Cirtautas iš įpročio, kaip atsimena arkivysk. J.Skvireckas, visur ir su visais kalbėdavęsis lenkiškai, tačiau kokio nusistatymo prieš lietuvių kalbą nerodęs ir nieko ypatinga nedaręs palaikyti lenkų kalbai[18].

Vyskupiją valdant vysk. M.Paliulioniui, seminarijos vadovybėje vyravo lenkiška orientacija. Vienas didžiausių lenkiškumo puoselėtojų seminarijoje buvo prelatas Edmundas Barauskas, jis ėjo inspektoriaus pareigas iki 1874 m., nemėgo lietuvių klierikų ir kiekviena proga stengdavosi juos pašiepti.

---

[13] A.Aleknos asmeniniai dokumentai stojant į Žemaičių kunigų seminariją // Lietuvos nacionalinė Mažvydo biblioteka, Rankraščių skyrius (toliau – LNMB RS) F. 99–1930, l. 4.

[14] Ten pat.

[15] Ten pat.

[16] Ten pat.

[17] P. Š l e ž a s. Prof. kan. A.Alekna // Athenaeum. 1930. T. 12. Sąs. 1, p. 38.

[18] J. S t a k a u s k a s. Lietuviškosios minties pasireiškimas Žemaičių seminarijoje // Tiesos kelias. 1938. Nr. 1, p. 826.

Rusijos vyriausybės priespauda taip pat buvo viena aplinkybių, trukdančių vadovybei ramiai žiūrėti į jos auklėtinių lietuvybės apraiškas. „Buvo stengiamasi suartinti auklėtinius su lenkiška katalikiška patriotine dvasia. Tačiau tas noras realizavosi priešingomis pasekmėmis. Tai klierikų širdyse kėlė lietuviškąją tėvynės meilę“[19].

Nuo 1880 m. seminarijoje dirbo prof. Kazimieras Jaunius, kuris tęsė Antano Baranausko pradėtą darbą. Dėstė lietuvių ir lotynų kalbas, taip pat homiletikos kursą. „Jis mokė moksliškai pamėgti lietuvių kalbą. Jis buvo kalbos grynintojas; nemėgo neprigijusių tarptautinių terminų, liepdavo verstis savaisiais. Klierikai priverstinai gaudavo kopijuotis Jauniaus paskaitas ir taip mokytis rašybos bei kilmėmokslio“[20]. Jaunius darė didžiulę įtaką klierikams ir kaip dėstytojas, ir kaip lietuvis patriotas, žavėjo savo klausytojus gražia iškalba, puikiu lietuvių kalbos mokėjimu ir jos idealizavimu.

Ano meto klierikų idealas buvo J.Mačiulis-Maironis, 1892 m. rugpjūčio 12 d. pakviestas seminarijos profesoriumi. Maironis turėjo laikytis bendros tvarkos, todėl oficialiai su klierikais kalbėdavosi lenkiškai, o privačiai – lietuviškai. „Lietuviškumo atžvilgiu Maironiui nebuvo sunku daryti gilios įtakos klierikams, nes jam buvo pavestä pirmamečiams ir antramečiams klierikams dėstyti katekizmą. Skambi ir gyva Maironio kalba ne tik skelbė daugiau ar mažiau jau žinomas katekizmo tiesas, bet taip pat siekė sielose glūdinčią lietuvybę. Ir kaip skeltuvas iš titnago išskelia žiežirbas, taip ir Maironio žodžiai vertė ištrykšti iš sielos gelmių lietuviškumui“[21]. Tačiau seminarijoje Maironis dirbo neilgai, jau 1894 m. buvo perkeltas į Peterburgo Romos katalikų dvasinę akademiją profesoriauti. Ir tik 1909 m. vėl sugrįžo į seminariją ir užėmė rektoriaus pareigas[22].

1890 m., kai į seminariją buvo priimtas A.Alekna, „gruodžio 8 d. pirmas kursas, prieš užsivilkdamas sutanas, nutarė tarp savęs kalbėti lietuviškai“[23]. Iki tol šio kurso klierikai seminarijoje vienas su kitu kalbėdavosi rusiškai, nes buvo baigę mokslus rusiškose mokyklose ir lenkų kalbos nemokėjo. Šiame kurse su Antanu Alekna mokėsi Antanas Juozapavičius, Jonas Kilčiauskas, Kazimieras Kurklinskas, Adolfas Sabaliauskas, Julijonas Paliukas ir kiti. Čia buvo labai karštų patriotų, pavyzdžiui, Julijonas Paliukas, jis 1892 m. buvo pradėjęs leisti šapirografuotą laikraštėlį „Palemonas“. Taigi ir jaunojo A.Aleknos pažiūrų formavimuisi įtakos turėjo šių šviesių asmenybių pavyzdys ir bendravimas su jais.

---

[19] Ten pat, p. 754.
[20] J. T u m a s „Apžvalga“ ir apžvalgininkai. Kaunas, 1925, p. 3.
[21] Ten pat, p. 5.
[22] J. S t a k a u s k a s. Min. str., p. 354.
[23] Ten pat.

Seminarijos jaunimas ėmė suvokti tautiškumą vis plačiau, todėl vien gimtosios kalbos pamokų ir nesistemingo darbo nepakako. Ėmė kurtis slaptos klierikų draugijos. 1884 m. lietuviai klierikai sudarė redakciją rankraštiniam laikraštėliui leisti; laikraštėlį pavadino *Lietuva*, jo redaktoriumi buvo Aleksandras Dambrauskas. Čia kiekvienas galėjo bandyti savo literatūrines jėgas, bet laikraštėlis gyvavo neilgai.

1888 m. susikūrė slapta seminaristų grupelė, pasivadinusi Lietuvos mylėtojų draugija. Šios draugijos iniciatorius buvo J.Tumas. Pagrindinis tikslas: „stengtis būti naudingais kunigais Bažnyčiai ir tėvynei; stengtis pažinti lietuvių kalbą ir ją vartoti, rūpintis lietuvių religine literatūra ir kelti lietuvišką patriotizmą“[24]. Tačiau draugija netrukus suskilo ir iš jos atsiskyrę klierikai 1889 m. sudarė naujos draugijos, vėliau pasivadinusios Šv.Kazimiero draugija, branduolį. Į šį būrelį buvo priimami nauji nariai tik gerai su jais susipažinus. Kas mėnesį buvo rengiami susirinkimai, skaitomi referatai, diskutuojama tautinės savimonės klausimais, aptariami santykiai su lenkais. Susirinkimai paįvairinami slaptai gaunamos *Apžvalgos*, vėliau ir *Tėvynės sargo* skaitymais.

A.Alekna ketverius metus praleido tokioje seminarijos aplinkoje, tačiau tikslių dokumentinių šaltinių, kurie galėtų paliudyti ir jį dalyvavus šioje slaptoje klierikų veikloje, nėra. P.Šležas rašo: „Turime ir tiesioginių duomenų, kad ir jis (A.Alekna. – *J.B.*), kaip tvirtina kun. A.Sabaliauskas ir kiti, priklausė prie tų slaptų seminarijos draugijų ir aktyviai dirbo, nors nebuvo jų priešaky dėl savo kuklumo...“[25]

Seminarijoje klausė įvairių kursų: Bažnyčios istorijos, homiletikos, liturgikos, katechetikos, Senojo ir Naujojo Testamento istorijos, dogminės, moralinės teologijos, kanonų teisės, taip pat lotynų, rusų kalbų, istorijos ir kitų.

Pirmieji klieriko A.Aleknos metai buvo gan sunkūs. Prasčiausiai sekėsi homiletikos ir Bažnyčios istorijos dalykai. Tačiau metų darbą apvainikuodavo geri baigiamųjų egzaminų rezultatai[26]. Tai rodo, kad A.Alekna buvo nepaprastai atkaklus. Jau antrame kurse, pavasario semestre, tik rusų kalbos ir liturgijos žinios įvertintos „gerai“, visus kitus egzaminus išlaikė „labai gerai“ ir gavo seminarijos vadovybės pagyrimą. Trečią ir ketvirtą kursą taip pat baigė su pagyrimais. Baigiamuosius egzaminus: rusų literatūros istoriją, Rusijos imperijos istoriją ir Rusijos geografiją išlaikė „labai gerai“. Seminariją A.Alekna baigė 1894 m.[27] Seminarijos vadovybė atkreipė dėmesį į

---

[24] J. T u m a s. Min. veik., p. 4.

[25] P. Š l e ž a s Min. str., p. 44.

[26] Klierikų sąrašas // LNMB RS. F. 90–88, l. 76–77.

[27] Ten pat, l. 20.

gabų klieriką ir pasiuntė jį į Peterburgo dvasinę akademiją, kur A.Alekna buvo priimtas rugpjūčio 31 d.[28]

Jau nuo XIX a. vidurio Peterburgo dvasinėje akademijoje buvo susikūręs lietuvių literatų būrelis, vadinamoji „Baublio Respublika". Tuo metu, kai akademijoje mokėsi A.Alekna, veikė slaptas lietuvių klierikų būrelis „Lituanija". Jo nariai palaikė ryšius su Lietuvoje esančiomis kunigų seminarijomis, taip pat ir su draudžiamosios spaudos leidėjais užsienyje. Netiesioginės reikšmės lietuvių tautinei savimonei Peterburge turėjo J.Mačiulio-Maironio atvykimas į akademiją. Jis 1894 m. buvo pakviestas į Peterburgą akademijos inspektoriumi ir moralinės teologijos profesoriumi. Jau pats faktas, kad lietuvis poetas yra akademijos inspektorius, kėlė lietuvių studentų patriotinį pasididžiavimą. Ne vienas Peterburgo lietuvių darbas sulaukė autoritetingos J.Mačiulio-Maironio paramos.

A.Aleknai teko laimė Peterburge klausyti Maironio skaitomų kursų. Tuo metu akademijoje mokėsi Povilas Januševičius, vėliau kunigas visuomenininkas, Kauno kapitulos prelatas. Jis Peterburgo akademiją baigė metais vėliau nei A.Alekna; 1898 m. gavo teologijos magistro laipsnį. Su A.Alekna mokėsi Kazimieras Šaulys. Kaip ir A.Alekna, jis 1897 m. gavo teologijos kandidato laipsnį. Ir vėliau šių dviejų žmonių keliai susieidavo. K.Šaulys 1906 m. buvo paskirtas Kauno kunigų seminarijos dėstytoju, kur dėstė moralinę teologiją. Kun. A.Alekna taip pat dirbo seminarijoje. 1922 m. A.Alekna ir K.Šaulys buvo pakviesti į ką tik susikūrusį Lietuvos universitetą, kur K.Šaulys dėstė bažnytinę teisę, o A.Alekna buvo Tikybų istorijos Lietuvoje katedros vedėju. 1891–1895 m. Peterburgo akademijoje mokėsi ir Andrius Dubinskas. Tačiau jis į kunigus nebuvo įšventintas, studijavo teisę, tapo įžymiu teisininku, draudžiamosios spaudos bendradarbiu.

1895 m. į Peterburgo akademiją atvyko studijuoti Jurgis Matulaitis, 1896 m. – Juozas Skvireckas. Su J.Skvirecku A.Aleknai vėliau teko bendrauti ir kartu dirbti Žemaičių kunigų seminarijoje.

Tiesioginių duomenų apie A.Aleknos dalyvavimą akademijos lietuvių klierikų būreliuose nerasta. Tačiau pirmieji jo darbai, parašyti į draudžiamąją lietuvišką spaudą, kaip tik yra iš Peterburgo laikotarpio. *Tėvynės sargas* buvo redaguojamas J.Tumo-Vaižganto ir ėjo nuo 1896 m. Tilžėje. Studijų metais, iki 1898 m., A.Alekna į šį laikraštį yra parašęs apie 8 straipsnius. Pirmasis straipsnis „Keli žodžiai broliams lietuviams", išspausdintas 1896 m. Nr. 2, aiškiai rodo jaunojo klieriko požiūrį į lietuvių kalbą, jame nusakomi kunigystės uždaviniai. Jis rašo, kad neseniai ujama ir

---

[28] Peterburgo Romos Katalikų dvasinės akademijos diplomas, išduotas A.Aleknai. 1897 09 05 // Lietuvos centrinis valstybės archyvas (LCVA). F. 631. Ap. 3. B. 8, l. 1.

niekinama lietuvių kalba, kuria buvo gėdimasi kalbėti, dabar sulaukusi dėmesio. „Visi drąsiai išpažįsta esą lietuviai. Vikresni ir darbštesni pradeda moksliškai tyrinėti savo kalbą... Lietuviai studentai Petrapily ir Maskvoje įsteigia lietuviškas draugijas. Ten visi skaito lietuviškas knygas, mokosi lietuviško kalbamokslio ir dainuoja lietuviškas dainas...“[29]

A.Alekna mano, kad ir kunigija turinti mokytis lietuvių kalbos, nes kalba – tai priemonė skelbti Dievo žodžiui. Jis tiki, kad ateis tokie laikai, kai valdžia leis spausdinti lietuviškas knygas bei laikraščius ir tuomet prisireiks savos kalbos[30].

Pirmieji straipsniai iš Lietuvos istorijos taip pat buvo parašyti Peterburgo akademijoje ir išspausdinti *Tėvynės sarge*. Čia yra net kelios rimtų veikalų recenzijos: A.Mieżynskio sudarytos lietuvių mitologijos ir pagonybės šaltinių rinkinėlio *Mythologiae Lithuanicae Monumenta*[31], J.Latkovkio studijos apie Mindaugą – *Mendog król Litewski*[32] ir A.Prochaskos *O prawdziwoúci listów Gedymina*[33]. Šie straipsniai rodo, kad A.Alekna jau buvo susipažinęs su Lietuvos istorija, taip pat ir su šaltiniais. Ypač nuosekliai jis nagrinėja J.Latkovskio studiją apie Mindaugą, aptaria autoriaus atskleistus teisingus faktus, kritiškai įvertina ir, jo manymu, klaidingus aiškinimus.

Peterburgo dvasinę akademiją A.Aleknai baigti teologijos magistro laipsniu sutrukdė liga. 1897 m. birželio 10 d. jis laikė baigiamuosius egzaminus žodžiu ir raštu. Diplome rašoma, kad A.Alekna, turėdamas didelių gabumų ir būdamas pavyzdingo elgesio, pasiekė labai gerų rezultatų[34]. Po trejų metų studijų, 1897 m. rugpjūčio 12 d. jam buvo suteiktas teologijos kandidato laipsnis. Diplomas išduotas 1897 m. rugsėjo 5 d.[35]

A.Alekna buvo įšventintas kunigu 1897 m. spalio 21 d.[36] Tačiau Lietuvos valstybinio archyvo asmeninėje kun. A.Aleknos byloje[37]rašoma, kad 1897 m. spalio 10 d. jis jau skiriamas Šiaulių Šv.Petro ir Povilo bažnyčios vikaru. Taigi įšventinimo data nėra aiški. Nuo šių metų prasideda naujas

---

[29] A. K u r o n ė l i s. [Alekna A.]. Keli žodžiai broliams lietuviams // Tėvynės sargas. 1896. Nr. 2, p. 2.

[30] Ten pat.

[31] A. K u r o n ė l i s. [Alekna A.]. Mythologiae Lithuanicae Monumenta. Dalis II amžiaus XIV ir X, Antano Mieżynskio (rec.) // Tėvynės sargas. 1876. Nr. 6, p. 37–40.

[32] A. K u r o n ė l i s. Mendog król Litewski. Parašė Julius Latkovskis // Ten pat, p. 40–44.

[33] K.A.K. O prawdziwości listów Gedymina, A.Prochaska // Tėvynės sargas. 1896. Nr. 12, p. 39–42.

[34] Peterburgo Romos Katalikų dvasinės akademijos diplomas, išduotas A.Aleknai // LCVA. F. 631, Ap. 3, B. 8, l. 1 (Dokumento, rodančio konkrečius rezultatus, nėra.)

[35] Ten pat.

[36] Br. D u n d u l i s. A.A. Prof. Antanas Alekna // Ateitis. 1931. Nr. 1, p. 363.

[37] Kun. Antano Aleknos asmens byla. 1914–1930 // Lietuvos valstybės istorijos archyvas (LVIA). F. 696. Ap. 2. B. 505, l. 1–2.

A.Aleknos gyvenimo laikotarpis. Dabar glaudžiai vienas su kitu siejasi du pašaukimai – kunigo ir visuomenininko. Pradėjęs savo tiesioginį kunigo darbą, įsitraukia ir į lietuvybės puoselėjimo bei tautiškumo žadinimo darbą. Pasak P.Šležo, „Žemaičių dvasinė seminarija ir Peterburgo dvasinė akademija Aleknai buvo tikros tautiniam darbui pasiruošimo mokyklos“[38].

XIX a. pabaigoje vyko masiškas (Kauno, Šiaulių, Mintaujos) mokinių pasipriešinimas katalikų tikėjimo suvaržymams gimnazijose. Vyriausybė buvo priversta padaryti politinį sprendimą: 1897 m. liepos mėn. caras atšaukė bendrą maldą prieš pamokas, kuri buvo atliekama pagal stačiatikių pamaldas. Ypač didelis mokinių pasipriešinimas įvyko Šiaulių gimnazijoje. Tuo metu kun.A.Alekna jau buvo Šiaulių Šv.Petro ir Povilo bažnyčios vikaras[39].

Nors caro įsakas buvo paskelbtas spaudoje, Šiaulių gimnazijos vadovybė naujus mokslo metus norėjo pradėti pagal anksčiau buvusią tradiciją. Salėje mokiniai katalikai, pastebėję, kad popas rengiasi bendrai maldai, demonstratyviai išėjo. Gimnazijos vadovybė ir mokytojai visaip mėgino sutrukdyti šią moksleivių demonstraciją, grasino policija, bet prasidėjusios akcijos sustabdyti nepavyko. Direkcija mokinių elgesį interpretavo kaip antivalstybinį veiksmą[40]. Po šio įvykio J.Remeikis, vikaro A.Aleknos globėjas, buvo ištremtas į Kretingos vienuolyną.

1898 m. sausio 10 d. A.Alekna skiriamas šios gimnazijos kapelionu[41]. Rusiškai nesuprantančius vaikus jis ėmė mokyti tikybos lietuviškai. Tai nepatiko rusofilui mokyklos vedėjui Kochui; šis ėmė kontroliuoti kapeliono darbą. Kai vedėjas kartą atėjo į tikybos pamokas, kun. A.Alekna paprašė jį išeiti iš klasės. Įsižeidęs vedėjas apskundė kapelioną Vilniaus generalgubernatoriui V.Trockiui. Administracine nuobauda kun. A.Alekna nebuvo nubaustas dėl savo jaunumo ir nepatyrimo, tačiau generalgubernatorius pareikalavo iš vyskupo M.Paliulionio, kad kun. A.Alekną iš Šiaulių iškeltų ir daugiau kapelionu niekur nebeskirtų[42]. 1898 m. rugpjūčio 16 d. jis buvo atleistas iš Šiaulių gimnazijos kapeliono pareigų[43]. Tų pačių metų rugsėjo 22 d. A.Alekna paskiriamas Kauno Šv.Kryžiaus parapijos (Karmelitų) bažnyčios vikaru. Miestas tuo metu sparčiai lenkėjo. Pasak prel. A.Dambrausko, „anais laikais Karmelitų parapijiečiai buvo gerokai aplenkinti. Savitarpyje kad ir kalbėdavosi lietuviškai, bet pamatę poną ar kunigą tuoj grieb-

---

[38] P. Š l e ž a s. Min. str., p. 44.
[39] Lietuvos mokykla. 1918. Nr. 1–2, p. 110.
[40] J. R e m e i k i s. Dėl Šiaulių gimnazijos molebno // Mūsų senovė. 1921. Kn. 2, p. 108.
[41] Mūsų mokslavietės (Kas dedasi Šiaulių gimnazijoje?) // Tėvynės sargas. 1899. Nr. 1, p. 18.
[42] Ten pat.
[43] Kun. A.Aleknos asmens byla. 1914–1930 // LVIA. F. 696. Ap. 2. B. 505, l. 1–2.

davosi lenkų kalbos. Daugumas lenkiškai poteriaudavo ir šventas giesmes giedodavo“[44].

Kun. A.Alekna nuolat drąsindavo tikinčiuosius, mokė juos gerbti ir mylėti lietuvių kalbą, ja didžiuotis, o ne griebtis „poniškos“ lenkų kalbos. Prel. A.Dambrauskas sako, jog savo nuoširdžiu ir atkakliu darbu per penkerius metus Karmelitų parapijoje kun. A.Alekna nemažai prisidėjęs prie parapijos tautiško atgimimo[45].

1903 m. liepos 18 d. A.Alekna buvo perkeltas į Rokiškio Šv.Motiejaus bažnyčią vikaru[46]. Čia išbuvo beveik trejus su puse metų.

Vyskupo M.Paliulionio raštu 1906 m. gruodžio 6 d. A.Alekna perkeliamas iš Rokiškio į Kauno Katedros bažnyčią[47]. Likusį savo gyvenimą kun. A.Alekna praleidžia Kauno mieste, išskyrus priverstinį išvykimą į Vilnių vokiečių okupacijos metu.

Kaune A.Alekna nesitenkina vien savo tiesioginiu vikaro darbu. Jis su visa jaunatviška energija pasineria į visuomeninį gyvenimą, publicistinę veiklą. Tuo metu per Lietuvą nuvilnijo ir tautinio pakilimo banga, caro valdžia padarė politinių nuolaidų, atsirado sąlygos steigtis viešoms draugijoms.

Kun. A.Alekna iš pat pradžių aktyviai įsitraukė į draugijų veiklą. 1906 m. liepos 25 d. buvo įregistruota Lietuvių švietimo draugija *Saulė*, kurios tikslas buvo steigti lietuviškas mokyklas, rūpintis mokytojų rengimu ir t.t. Tačiau tarp jos steigėjų ir bažnytinės hierarchijos kilo konfliktas dėl draugijos įstatų. Buvo reikalaujama akcentuoti katalikišką draugijos pakraipą. Savo nepasitenkinimą draugijos įstatais išreiškė ir kun. A. Alekna. Laiške A.Dambrauskui-Jakštui jis siūlė sekti *Žiburio* pavyzdžiu. Pirmoje vietoje esą turėtų būti akcentuojami du svarbiausi principai – katalikybė ir lietuvybė[48].

1916 m. kun. A.Alekna buvo pakviestas į Kauno *Saulės* gimnaziją kapeliono pareigoms; čia dirbo iki 1918 m., dėstė tikybą. Dalyvavo ir pačios draugijos veikloje, buvo jos narys; nuo 1928 m. buvo draugijos Centro valdybos narys[49].

Kun. A.Alekna buvo ilgametis ir Šv.Kazimiero draugijos bendradarbis. Šv.Kazimiero draugija atliko katalikiškos minties propagandinę funkciją ir

---

[44] A. D a m b r a u s k a s. Kun. Ant. Alekna – visuomenės darbuotojas ir mokslininkas (Iš pamokslo) // Rytas. 1930. Nr. 144.

[45] Ten pat.

[46] Kun. A.Aleknos asmens byla. 1914–1930 // LVIA. F. 696. Ap. 2. B. 505, l. 1–2.

[47] LVIA. F. 696. Ap. 3. B. 179, l. 1.

[48] Kun. A.Aleknos 1906.11.13 laiškas A.Dambrauskui // Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau – VUB RS). F. 1. – D–246.

[49] Kauno miesto byla Lietuvių švietimo draugijai „Saulė“ // LCVA. F. 402. Ap. 4. B. 35.

padėjo įtraukti į visuomeninį darbą lietuvių dvasininkus. Kultūrinę funkciją turėjo atlikti numatytos viešos paskaitos, literatūriniai vakarai, populiarūs skaitymai. 1906 m. lapkričio 30 d. steigiamojo susirinkimo metu A.Alekna buvo priimtas tikruoju šios draugijos nariu[50]. Tą dieną tikraisiais nariais buvo priimti 175 kunigai ir 3 moterys[51]. A.Dambrauskas-Jakštas tarp kitų draugijos veiklai ypač nusipelniusių narių mini ir kun. A.Alekną. Nuo 1909 m. A.Alekna buvo draugijos iždininku. „Turėdamas ūkininkišką protą, jis greit orientavosi piniginiuose klausimuose ir mokėdavo juos teisingai nušviesti. Tuo jis yra padaręs Šv.Kazimiero Draugijai daug gero", – rašo A.Dambrauskas[52]. 1913–1921 m. kun. A.Alekna dirbo valdybos sekretoriumi. Šv.Kazimiero draugija išleido visus kun. A.Aleknos darbus. Testamentu jis paliko draugijai teisę leisti savo darbų naujus leidimus ir naudotis priklausomais už juos honorarais[53].

Kun.A.Alekna, jau sunkiai sirgdamas, rūpinosi draugijos jubiliejumi. Tam jubiliejui pažymėti norėjo parengti Kauno kalendoriui platesnę Šv.Kazimiero draugijos istoriją, tačiau to padaryti jam nebuvo lemta.

Kun. A.Alekna buvo aktyvus ir *Lietuvių katalikų mokslo akademijos* veikloje, buvo ir *Katalikų leidėjų sąjungos*, *Blaivystės draugijos* narys.

Nuo 1904 m., kai caro valdžia panaikino spaudos draudimą, atsivėrė naujos veiklos baras. Kun. A. Alekna aktyviai reiškėsi svarstant katalikiškų laikraščių spausdinimo reikalus, siūlė sukurti lietuviškos spaudos platinimo fondą[54].

Netrukus brandintos idėjos buvo realizuotos. Nuo 1907 m. gruodžio 4 d. kun. A.Alekna pradeda redaguoti savaitinį *Vienybės* laikraštį. Redaktoriumi jis dirbo ligi 1919 m. gegužės 7 d., išskyrus priverstinę pertrauką vokiečių okupacijos metu.

Aktyviai dirbdamas visuomeninį darbą, A.Alekna niekuomet nepamiršdavo savo pašaukimo ir tiesioginių pareigų. 1917 m. rugsėjo 3 d. vyskupas P.Karevičius paskiria jį Žemaičių dvasinės seminarijos profesoriumi[55]. Čia kun.A.Alekna dėstė Bažnyčios istorijos kursą. Seminarijos rektoriumi tuo metu buvo J.Mačiulis-Maironis. Dirbo ir tokie šviesūs žmonės, aktyviai reiškęsi visuomeninėje veikloje, kaip Povilas Januševičius – dėstė lietuvių kalbą ir homiletiką, Juozapas Skvireckas – vadovavo Šventojo Rašto katedrai, dėstė moralinės teologijos kursą, Kazimieras Paltarokas –

---

[50] A. J a k š t a s. Šv. Kazimiero dr-ja, jos kūrimasis ir pirmųjų 25 m. veikimas (1906–1931). Kaunas, 1932, p. 13.
[51] Ten pat.
[52] Ten pat, p. 23.
[53] Ten pat, p. 34.
[54] A.Aleknos 1904.11.11 laiškas Grigoniui // VUB RS. F. 1. – F–593.
[55] Vysk. Pr. Karevičiaus raštas A.Aleknai. 1917 09 03 // LVIA. F. 696. Ap. 2. B. 505, l. 6.

seminarijos vicerektorius, Kazimieras Šaulys – dėstė bažnytinę teisę. A.Alekna 1917 m. lapkričio 3 d. dėl darbo krūvio seminarijoje atleidžiamas iš Katedros vikaro pareigų[56].

Kaip pats kun. A.Alekna žiūrėjo į savo pašaukimą, galima matyti kad ir iš vienos paskaitos, skaitytos seminarijos klierikams. Ši paskaita, pasak istoriko P.Šležo, yra tartum paties kun. A.Aleknos kunigavimo testamentas[57]. Klierikai, būsimieji kunigai, nuolat privalą atminti, kad jie rengiasi būti „pasaulio šviesa, žemės druska; turės pasauliui vadovauti labai svarbiuose tikėjimo dalykuose, teikti žmonėms atsakymų į painiausius gyvenimo klausimus, savo aukštos doros pavyzdžiu šviesti jiems, taisyti pasaulio iškrypimus doros srityje ir saugoti jį nuo gedimų"[58].

Kun. A.Alekna, pats labai vertindamas mokslą, skatina ir savo auklėtinius jo siekti. Jis pabrėžia, kad negalima tenkintis vien seminarijoje įgytomis žiniomis. „Neturėdami rimto mokslo, jo nesiekdami, neplėtodami, negalėtume tinkamai eiti savo pašaukimo pareigų. Greitai išdiltų jūsų atmintyje pagrindinių principų aiškumas, darytumėte stambių klaidų"[59]. Jis skatino jaunąją kartą skaityti, neatsilikti nuo gyvenimo, tapti ne kunigais amatininkais, bet naujo gyvenimo kūrėjais[60].

Kun. A.Alekna puikiai mokėjo derinti teoriją su gyvenimu. „Jis, kaip kunigas, buvo pavyzdingas, aukštos moralės, ėjo savo pareigas sąžiningai, vis rūpindamasis pagilinti teologines žinias, pats skaitydamas ir iš tos srities vieną kitą dalyką rašydamas", – sako Z.Ivinskis[61].

Bažnytinė vyresnybė, norėdama atsidėkoti už pasiaukojamą, nuoširdų darbą, kun. A.Alekną 1918 m. gruodžio 5 d. paskiria Žemaičių kapitulos Garbės kanauninku[62]. Po trijų mėnesių, 1919 m. kovo 7 d., vyskupas Pr.Karevičius pakelia A.Alekną Žemaičių kapitulos tikruoju kanauninku ir paskiria Bažnytinio tribunolo nariu – moterystės gynėju[63]. Tuo metu kanauninkui pavedamos ir kitos bažnytinės pareigos[64].

Naujas kun. A.Aleknos gyvenimo etapas prasideda 1922 m., kai jis yra pakviečiamas eiti docento pareigas naujai įsteigtame Lietuvos universitete, Teologijos-filosofijos fakultete[65]. Kaip tik šiuo laikotarpiu dienos šviesą

---

[56] Vysk. Pr. Karevičiaus raštas A.Aleknai. 1917 11 03 // LVIA. F. 696. Ap. 2. B. 505, l. 7.
[57] P. Šležas. Min. str., p. 39.
[58] Ten pat.
[59] Ten pat.
[60] Z. Ivinskis. A.A. Prof. A.Aleknos atminimui // Rytas. 1930. Nr. 135.
[61] Ten pat.
[62] Vysk. Pr. Karevičiaus raštas A.Aleknai. 1918 12 16 // LVIA. F. 696. Ap. 2. B. 505, l. 10.
[63] Vysk. Pr.Karevičiaus raštas A.Aleknai. 1919 03 07 // Ten pat, l. 11.
[64] Ten pat, l. 13–14, 26.
[65] Lietuvos Respublikos švietimo ministro raštas universiteto rektoriui. 1922 03 23 // LVCA. F. 631. Ap. 3. B. 8, l. 3.

išvysta brandžiausi jo darbai: studija apie Žemaičių vyskupą M.Valančių, Lietuvos istorijos vadovėlio papildytas leidimas, Bažnyčios istorija.

Pakvietus dirbti į universitetą, kan. A.Alekna nuo 1922 m. rugsėjo 1 d. atleidžiamas iš Žemaičių kunigų seminarijos profesoriaus pareigų[66].

Kauno universitete A.Alekna dirba iki mirties. Įtemptas darbas, plati visuomeninė veikla palaužė jo sveikatą. Jau nuo 1927 m. A.Alekna buvo priverstas važiuoti gydytis į užsienį; gydėsi Karaliaučiuje, taip pat Vildungeno mieste, Vokietijoje[67]. Dėl pablogėjusios sveikatos prašo fakulteto dekaną sumažinti paskaitas[68]. Tačiau iki pat paskutinės savo gyvenimo valandos kan. A.Alekna nenustoja dirbęs: tvarko Katalikų Bažnyčios istorijos rankraštį, rašo Šv.Kazimiero draugijos istoriją 25-erių metų veiklos jubiliejui, nenutraukia darbo ir įvairiose draugijose.

Prof. kan. A.Aleknos mirtis buvo labai ankstyva ir netikėta. Štai kaip aprašo paskutines jo gyvenimo valandas prel. A.Dambrauskas-Jakštas: „Birželio 11 d. popiet pasikvietė mane, norėdamas paskutinį kartą atsisveikinti ir duoti nurodymų dėl jo paskutinio svarbaus veikalo *Lietuvos Bažnyčios istorijos* išleidimo. Pats dar sykį peržiūrėjo savo rankraštį, prašė parašyti jam prakalbą, pats savo ranka padarė keletą užrašų. Sumanęs anksčiau surašytame testamente padaryti keletą pataisų... nurodė galutinį savo nusistatymą dėl palikimo padalinimo. Šios pataisos buvo įneštos į naują testamentą, bet, besirašydamas po juo, jis neteko sąmonės ir vietoj kan. A.Alekna pasirašė: kan. A.Daukantas. Jei prie to parašo būtų pridėjęs Daukantas II, tai čia, po teisybei, ir nebūtų buvę didelės klaidos. A.Alekna, kaip istorikas, yra toliau varęs mūsų istorijos tėvo Daukanto darbą...“[69]

Kan. A.Alekna mirė 1930 m. birželio 12 d., palaidotas Kauno miesto kapinėse (dabar Ramybės parkas).

PUBLICISTINĖ PROF. KAN. ANTANO ALEKNOS VEIKLA. 1904 m. gegužės 7 d. Rusijos imperijos Ministrų kabineto nutarimu buvo panaikintas keturiasdešimt metų trukęs spaudos lotyniškais rašmenimis draudimas. Grąžindama lietuviams spaudą caro valdžia neatsisakė rusinimo politikos, ji tik viešai pripažino vienos iš savo priemonių neefektyvumą. Tokia politika buvo siekiama padidinti lojalumą cariniam režimui, taip pat ir atsparumą lenkų kultūrinei įtakai. Buvo manoma, jog legali, cenzūruota spauda pamažu išstums užsienyje spausdinamus nelegalius leidinius.

---

[66] Vysk. Pr. Karevičiaus raštas A.Aleknai. 1922 11 27 // LVIA. F. 696. Ap. 2. B. 505, l. 18.
[67] A.Aleknos pranešimas vysk. Pr. Karevičiui. 1928 08 19 // Ten pat, l. 19.
[68] Prof. A.Aleknos asmens byla. 1922–1930 // LVCA. F. 631. Ap. 3. B. 8, l. 11, 13, 15, 16.
[69] A. D a m b r a u s k a s. Min. str.

Laikraščiui ir žurnalui išleisti reikėjo gauti vidaus reikalų ministro leidimą. 1905 m. spalio 3 d. buvo gautas leidimas spausdinti pirmam katalikiškam savaitraščiui *Nedėldienio skaitymas*, kurį redagavo Kauno kunigų seminarijos rektorius A.Karosas[70]. Svarstant katalikiškos spaudos reikalingumą ir tikslus išsiskyrė bažnytinės vyresnybės ir jaunosios kunigijos nuomonės. Dvasinė valdžia spaudą traktavo kaip tikėjimo, doros stiprinimo priemonę. „Bažnytiniai hierarchai baiminosi, kad jaunųjų kunigų per didelis nukrypimas į tautiškumą, jų liberalizmas gali turėti neigiamą poveikį katalikybei“[71]. Kritikos neišvengė ir vysk. M.Paliulionio proteguojamas laikraštis *Nedėldienio skaitymas*. Nuo 1906 m. vidurio laikraštyje ėmė bendradarbiauti kun. A.Alekna. R.Laukaitytės nuomone, jis ėjęs redaktoriaus pareigas. 1906 m. liepos mėn. *Nedėldienio skaitymą* perima Šv.Kazimiero draugija[72], tačiau laikraštį redaguoja ne kun. A.Alekna, o prel. A.Dambrauskas[73]. Šis laikraštis gyvavo neilgai, jau 1907 m. gruodžio 10 d. nutraukė savo darbą. Jo vietą užėmė „naujas tokio pat didumo ir pakraipos savaitinis laikraštis *Vienybė*, kurį redaguos gerb. mūsų bendradarbis kun. A.Alekna“[74].

Pirmame *Vienybės* numeryje, „Žodyje nuo redakcijos“, kun. A.Alekna kaip redaktorius išdėstė laikraščio tikslus ir uždavinius: „Vienybėje – galybė, sako priežodis, didelę galybę duoda mums gerai suprastas gyvas tikėjimas. Todėl ir *Vienybė* aiškins tikėjimo tiesas, talpins dvasiškus pamokymus, rašys apie Katalikų Bažnyčios veiklą Lietuvoje ir kituose kraštuose“[75]. Toliau akcentuojama, kad bus sekama lietuvių atstovų veikla Dūmoje, ugdoma vienybė lietuvių visuomenėje, skleidžiamas švietimas ir kultūra. „Daugumas mūsų skaitytojų sodiečiai ūkininkai. *Vienybė* rūpinsis talpinti žinias, kaip teisingai ūkininkauti ir turėti didesnį pelną. Bet neužmirškime ir sodžiaus samdinių, miesto darbininkų ir tarnaičių reikalų“[76].

Reikia pasakyti, kad per ilgą laikraščio redagavimo laiką redaktorius nebuvo nukrypęs nuo šios programos. Kadangi tuo metu labai trūko profesionalių spaudos darbuotojų, redaktoriaus darbas buvo nelengvas. Daug straipsnių A.Alekna rašė pats, tik juos pasirašydavo įvairiais slapyvardžiais: A.Kuronėlio, A.Kuriečio slapyvardžiai buvo sugalvoti nuo A.Aleknos gimtojo Kurų kaimo pavadinimo, pasirašinėjo ir K.A.K., A.K. ar tik K., A.Ra-

---

[70] R. L a u k a i t y t ė. Legaliosios katalikiškosios spaudos pradžia Lietuvoje // Lietuvių atgimimo istorijos studijos. Vilnius, 1994. T. 7, p. 232.

[71] Ten pat.

[72] Ten pat, p. 234.

[73] Vienybė. 1907. Nr. 1.

[74] Ten pat.

[75] Ten pat.

[76] Ten pat.

myla (matyt, norėdamas pabrėžti savo būdą), A.R. arba R.; praktinius, ūkininkams skirtus straipsnius dažnai pasirašydavo A.Dubkurio slapyvardžiu arba – Dbkrs. Straipsnius apie visuomenės reikalus pasirašydavo visa pavarde arba inicialais A.A. ar A.[77] Taip pasirašydavo ir rašinius Lietuvos istorijos tematika.

Vienybės laikraščio struktūra buvo pastovi. Pirmuosiuose puslapiuose nagrinėjami tikėjimo dalykai, spausdinamos ištraukos iš Evangelijų su išsamiais paaiškinimais. Kiekviename numeryje dedama staipsnių apie tautos reikalus, įvairių visuomeninių organizacijų veiklą, Dūmos darbą. Specialiuose skyreliuose aptariami ūkininkų, darbininkų reikalai, dedama ir įdomių, aktualių žinių iš viso pasaulio.

A.Alekna puikiai suvokė ir aprašė laikraščio paskirtį visuomenei: „Laikraščiai turi kaip koksai aukštai iškeltas žiburys šviesti visam kraštui, patėmyti visus gyvenimo apsireiškimus, pranešti apie grūmojantį pavojų, taisyti kelią naujiems gyvenimo reikalavimams“[78]. Redaktorius stengėsi laikraštį išleisti įdomų, neatsiliekantį nuo gyvenimo. Spauda jam buvo priemonė šviesai, meilei, kultūrai skleisti, keliams į krašto gerovę skinti. *Vienybės* laikraštis turėjo gan daug savo skaitytojų.

A.Alekna nuolat ragino skaitytojus pasidalyti su visais savo patirtimi ūkininkaujant, statant namus, organizuojant draugijas, kooperatyvus, neslėpti savo rūpesčių, išsakyti vargus. „Tegu laikraštis esti lyg kokia sakykla, kur galėtų prabilti visi, kas turi ką naudingo pasakyti. Tada laikraštis, būdamas lyg kokiu gyvenimo veidrodžiu, bus taipogi naudingu visų draugu, laukiamu visų namuose“[79]. *Vienybėje* nebuvo straipsnių, atitrūkusių nuo gyvenimo ar sunkiai realizuojamų sumanymų. Jei pateikiama kitos šalies patirtis, ji visuomet susiejama su praktinio pritaikymo Lietuvoje galimybėmis. Laikraštyje spausdinama tik tai, kas naudinga ir ką netolimoje ateityje įmanoma įkūnyti.

A.Alekna puikiai jautė laiko dvasią, greitai pastebėdavo ir iškeldavo aktualiausias to laiko problemas. Pasak jo mokinio S.Sužiedėlio, „jauti, kaip jis pagaudavo pačią gyviausią lietuvių gyvenimo gyslelę, patį subtiliausią sodiečio rūpestį ir tuo reikalu brūkšteldavo trumpą, [...] įtikinamą žodį. Tai kun. A.Aleknos stiliaus ypatybė; jis nepasakys daug, bet palies pačią esmę taip, kad nebus ko pridėti ir aiškinti; viskas, kaip ant delno“[80].

Vienybės laikraščio skaitytojų dauguma buvo ūkininkai. Kun. A.Alekna žinojo, kad kaimo žmogui ypač trūksta žinių apie tinkamą ūkio tvarkymą ir

---

[77] P.Š l e ž a s. Prof. kan. A.Alekna // Athenaeum. 1930. T. 2. Sąs. 1, p. 46.
[78] Vienybė. 1909. Nr. 15.
[79] Vienybė. 1908. Nr. 17.
[80] S. S u ž i e d ė l i s. A.A. prof. kan. A.Alekna // Tiesos kelias. 1930. Nr. 9.

žemės darbus. „Kiekvieno ūkininko žemėje daug guli turto, tiktai reikia mokėti ir norėti jį paimti"[81]. Redaktorius pats skaitydavo iš užsienio parsivežtas agronomijos knygas ir skaitytojams pateikdavo praktinių patarimų. Jis sako, kad "ir mokytojams reikalingi nors trumpi ūkio vedimo kursai, žiemos metu po kaimus važinėjantys lektoriai"[82]. Tai padėtų skleisti praktines žinias kaime. A.Alekna rašė apie ūkininkų draugijas, ūkininkų bankus, sodo, bičių, daržo ūkį, sodžiaus amatininkus, darbininkus, apie naujus pelno ir pragyvenimo šaltinius. Kad jo nurodymai nebūtų tušti, jis rašo, kaip ūkininkaujama kituose kraštuose[83], ko yra pasiekę žmonės, dirbdami pagal agronomijos mokslo nurodymus[84].

Kad dar geriau galėtų patenkinti savo skaitytojų interesus, A.Alekna 1913 m. pabaigoje įsteigė prie *Vienybės* atskirą priedą *Viensėdis*. Šis laikraštėlis taip pat buvo jo redaguojamas, nors į pabaigą kvietėsi ir agronomų. „Vienu iš tokių „Viensėdžio" redaktorių buvo ir A.Stulginskis, vėliau buvęs mūsų valstybės prezidentu", – rašo P.Šležas[85].

Pirmasis *Viensėdžio* numeris išėjo 1914 m. sausio 5 d. Šis ūkio ir kooperacijos leidinys išeidavo du kartus per mėnesį. Jis buvo suskirstytas į specialius skyrius: „Sodas", „Gyvuliai", „Moterų ūkis" ir kiti. Plačiai atsakoma į skaitytojų klausimus, spausdinamos žemės ūkio produktų kainos didžiuosiuose šalies turguose. Nuolatiniams skaitytojams redakcija siųsdavo naujų sėklų rinkinius, prašydavo parašyti apie atliktus bandymus. Kun.A.Alekna ir pats yra parašęs kelis straipsnelius[86].

Dvarams griūvant, redaktorius ragino lietuvius pirkti žemę, kuri esanti didžiausias krašto turtas. „Kai kur ji jau išsprunka iš vietinių gyventojų rankų ir atitenka svetimiems, iš kitur atėjusiems. Taip svetimiems veržiantis į Lietuvą [...] galime savo krašte palikti lyg kokiais įnamiais ir paskui reiks eiti už bernus pas svetimus"[87]. Šiame patarime slepiasi ir grynai tautinė mintis, raginanti kovoti su lenkų ir rusų kolonizacija Lietuvoje.

Redaktorius nuolat įrodinėjo vienybės reikalingumą. Ragino steigti ūkininkų draugijas. „Jos turi duoti ūkininkams susipratimo, mokinti juos iš vieno ginti savo reikalus, gerinti būvį"[88]. Kaimo žmonės privalą kooperuo-

[81] Vienybė. 1908. Nr. 9.
[82] Vienybė. 1908. Nr. 27.
[83] Vienybė. 1909. Nr. 41, 42.
[84] Vienybė. 1909. Nr. 15.
[85] P. Š l e ž a s. Min. str., p. 48.
[86] A. D u b k u r y s. Baisogalos bandymų stotis // Viensėdis. 1914. Nr. 2; A.Dubkurys. Miško veisimas // Viensėdis. 1914. Nr. 10; A.Dubkurys. Karas ir gyvulių auginimas // Viensėdis. 1915. Nr. 3.
[87] Vienybė. 1909. Nr. 43.
[88] Vienybė. 1909. Nr. 52.

tis, kad galėtų išvengti visokių tarpininkų, kurie atimą didelę sunkiai uždirbto pelno dalį[89].

Tokį A.Aleknos susirūpinimą ūkininkų reikalais lėmė tai, jog jis čia matė ne tik materialinę tautos gerovę, bet ir pagrindą jos savarankiškumui. Pasak A.Aleknos, kai valstiečiai buvo paleisti iš baudžiavos ir savo nuosavybėn gavo žemės, prasidėjo ir tautos atgimimas[90].

Redaktoriui rūpėjo ir kiti krašto reikalai. Jis rašo: „Ne vien žemės turtai duoda tvirtybę ir laimę. Yra kiti daug didesnės tvermės dvasios turtai – dora ir mokslas, jie valdo žemesniuosius žmogaus geidulius, dailina jausmus ir taip veda žmones prie geresnio gyvenimo“[91]. Jis primena tėvams, kad nepamirštų skiepyti vaikams meilės knygai. Rūpinasi, kad jaunimas, baigęs mokslus, pasiliktų savo krašte, o nesidangintų į svetimas šalis, svetimiems dievams tarnauti[92].

A.Alekna troško atgaivinti vysk. M.Valančiaus veiklos tradicijas, ne vieną straipsnį buvo paskyręs alkoholio žalai įrodyti, ragino žmones stoti į blaivybės draugijas, vengti per naktis trunkančių pasilinksminimų. „Girtybė kuo labiausiai gadina žmonių būdą, ji, prarydama žmonių sunkiai uždirbtą pelną, veda juos į didžiausią vargą“, – rašo A.Alekna[93].

A.Alekna tarė rimtą savo žodį ir tautos gyvenimo lemtingais momentais. Prasidėjus karui, sumaiščiai, redaktorius *Vienybėje* rašė tokius žodžius: „Baimė ir nusiminimas visados blogi patarėjai. Reikia turėti drąsos pakankamai žiūrėti stačiai pavojui į akis [...] laikytis, kad gyvenimas nepakriktų; organizuotis ir vieni kitiems padėti“[94].

Nepavyko *Vienybės* laikraščiui išvengti carinės vadovybės represijų: 1914 m. liepos 20 d. Kauno tvirtovės komendanto generolo Grigorjevo įsakymu kun. A.Alekna ištremiamas iš Kauno į Vilnių[95]. „Kol bus Kauno tvirtovėje karo stovis, neturiu teisės grįžti. Išsikėlęs iš Kauno turėjau sustabdyti ir „Vienybės“ leidimą“, – rašo kun. A.Alekna Žemaičių vyskupui Pr. Karevičiui[96]. Persikėlęs į Vilnių kun. A.Alekna nenuleido ir čia rankų; kad ir sunkiomis sąlygomis, 1914 m. rugsėjo 10 d. vėl pradėjo leisti *Vienybę*. Vilniuje laikraštis buvo leidžiamas nepilnus metus, ėjo iki 1915 m. liepos 22 d. Tų pačių metų spalio mėnesį A.Alekna grįžta į Kauną. Ilgai nesisekė atgai-

89 Ten pat.
90 Vienybė. 1910. Nr. 46.
91 Vienybė. 1909. Nr. 1.
92 Vienybė. 1912. Nr. 28.
93 Vienybė. 1908. Nr. 8.
94 Vienybė. 1914. Nr. 31.
95 A.Aleknos pranešimas vysk. Pr. Karevičiui. 1914 08 01 // LVIA. F. 696. Ap. 2. B. 505, l. 3.
96 Ten pat.

vinti laikraščio leidimo. Vokiečių okupacijos metu buvo uždrausta spausdinti lietuviškus laikraščius, leidžiama vienintelė *Dabartis*. Tačiau silpstant vokiečių okupaciniam režimui, 1917 m. gruodžio 11 d. prel. A.Dambrauskui pavyko gauti leidimą toliau leisti *Vienybę*. Laikraštis pradėtas leisti nuo 1918 m. A. Alekna jį redagavo neilgai. 1918 m. kovo 7 d. jis buvo paskirtas Žemaičių kapitulos kanauninku, taip pat profesoriaus darbas Žemaičių kunigų seminarijoje reikalavo daug laiko ir jėgų. Taigi 1919 m. gegužės 1 d. kun. A.Alekna pasitraukė iš redaktoriaus pareigų.

Reikia pasakyti, kad kun. A.Aleknos redaguotame laikraštyje buvo spausdinama tik tai, kas skaitytojui galėjo būti įdomu ir naudinga, jis nemėgo sensacijų ar šiaip kokių nepaprastų žinių ar prasimanymų. Tačiau ir taip dirbdamas neišvengė valdžios nuobaudų. 1908 m. sausio 16 d. rusų valdžia nubaudė *Vienybės* redaktorių 200 rublių už kelis straipsnius apie kai kuriuos mokytojus ir raštininkus, atkakliai brukančius rusų kalbą. Tuose straipsniuose buvo įžiūrėtas lietuvių kurstymas prieš rusus[97].

Prel. A.Dambrauskas rašo apie kitą faktą: „Šv.Kazimiero draugijos leidžiamoji „Vienybė“ įdeda straipsnį apie rusų Žemės banko Lietuvos dvarų supirkinėjimą ir jų dalijimą kolonistams, vėliau paskelbia, kad rusai pašalino iš Vilniaus vysk. Roppą – visa tai buvo gryna tiesa, bet Kauno gubernatorius administratyviai uždeda nieko nekaltam laikraščiui piniginę pabaudą“[98]. Laikraštis vėl kaltinamas liaudies kiršinimu prieš rusų valdžią.

Prasidėjus nepriklausomoje Lietuvoje naujam gyvenimui, kun. A.Alekna nelieka nuošaly. Jis vėl rašo straipsnius *Vienybei*: „Lietuvių krikščionių demokratų partija (jos principai)“[99], „Demokratizmo srovė“[100], „Žemės reforma“[101] ir t.t.

Kun. A.Alekna visiems savo darbams suteikdavo kilnų tikslą: „Reikia dirbti, kad galėtume pasakyti, jog ne bereikalingai gyvenome, jog šį tą paminėto palikome tiems, kurie po mūsų gyvens“[102]. Jis visuomet tikėjo, kad „naudingas darbas, kaip pasėtas grūdas, niekados nežūsta, bet auga ir vaisius neša“[103].

KAN. ANTANAS ALEKNA – LIETUVOS UNIVERSITETO PROFESORIUS. Uždarius Peterburgo dvasinę akademiją (1918 m.), buvo svarstoma jos

---

[97] Mūsų senovė. 1918. T. 1, p. 43.
[98] A. D a m b r a u s k a s. „Šv.Kazimiero“ draugija. Jos veikimo 25-ių metų jubiliejui paminėti (1906–1932). Kaunas, 1932, p. 40.
[99] Vienybė. 1918. Nr. 12, 14, 15.
[100] Vienybė. 1918. Nr. 41.
[101] Vienybė. 1919. Nr. 14.
[102] Vienybė. 1908. Nr. 1.
[103] Vienybė. 1909. Nr. 1.

perkėlimo į Lietuvą galimybė – XX a. pradžioje akademijoje profesoriavo nemažas lietuvių būrys. Tačiau ši idėja buvo realizuota kitokiu būdu.

1922 m. vasario 16 d. Kaune įsteigiamas Lietuvos universitetas (1930 m. gavęs Vytauto Didžiojo vardą). Atsisakius atskiros katalikiškos aukštosios mokyklos sukūrimo, universitete, be kitų fakultetų, veikė ir Teologijos-filosofijos fakultetas. Toks dvilypis fakultetas buvo įsteigtas siekiant patenkinti Lietuvos katalikų interesus. Greta Teologijos skyriaus, kur turėjo mokslus eiti būsimieji kunigai, Filosofijos skyriuje ir pasauliečiai turėjo galimybę studijuoti tokius mokslus, kurie labiausiai susiję su katalikų pasaulėžiūra. Išsilavinusių dvasininkų Lietuvoje netrūko, todėl personalą parinkti šiam fakultetui buvo nesunku. Seimas nutarė, kad profesorių skyrimas priklausys nuo Katalikų Bažnyčios episkopato[104].

Fakulteto dekanu buvo paskirtas Kauno kunigų seminarijos rektorius J.Mačiulis-Maironis. Jis tas pareigas ėjo neilgai, nes rektoriaus darbas atimdavo daug laiko. Praėjus porai savaičių nuo universiteto atidarymo, prašėsi atleidžiamas iš dekano pareigų[105]. Šios pareigos buvo pasiūlytos P.Būčiui, Peterburgo dvasinės akademijos paskutiniajam inspektoriui. Fakulteto personalo branduolį sudarė: prof. B.Česnys – paskirtas Dogmatinės teologijos katedros vedėju, prof. A.Grigaitis – vadovavo Šventojo Rašto ir Senojo Testamento katedrai, K.Šaulys – dėstė bažnytinę teisę[106]. Be šių profesorių, Teologijos-filosofijos fakultete dėstė nemažas būrys Peterburgo dvasinės akademijos auklėtinių. Juos, fakulteto vadovybei pasiūlius, išrinko universiteto Taryba. Docentais patvirtinti: dr. kun. A.Maliauskis – Filosofijos katedrai; Pr. Dovydaitis – Religijų istorijos katedrai, A.Alekna – Bažnyčios istorijos katedrai; dr. kun. Pr. Kuraitis – Filosofijos katedrai; dr. St.Šalkauskis – Filosofijos katedrai[107].

Taigi Peterburgo dvasinės akademijos profesoriai ir auklėtiniai sudarė tą intelektualinę terpę, kurioje galėjo sėkmingai plėtotis teologijos mokslai Lietuvoje. Nors ir kita forma, tačiau idėja apie akademijos perkėlimą Lietuvon buvo realizuota.

Kan. A.Alekna pradėjo dirbti universitete nuo pat fakulteto susikūrimo. Tuo metu jis jau buvo žinomas kaip aktyvus visuomenininkas, publicistas, turėjo mokslinio bei pedagoginio darbo praktikos. 1922 m. birželio 9 d. Teologijos-filosofijos fakulteto Tarybos nutarimu kan. A.Alekna, kan. K.Šau-

---

[104] Steigiamojo Seimo darbai. 186 posėdis. 1922 03 22, p. 87.

[105] V. J o g ė l a. Teologijos-filosofijos fakulteto įkūrimo svarstymas // VDU ir LKMA 70-metis. Kaunas, 1993, p. 138.

[106] Prof. A.Aleknos asmens byla. 1922–1930 // LCVA. F. 631. Ap. 3. B. 8, l. 3.

[107] Ten pat.

lys, kan. A.Maliauskis, St.Šalkauskis, Pr.Dovydaitis ir Pr.Kuraitis pakeliami į ekstraordinarinius profesorius[108].

Prof. kan. A.Aleknai teko vadovauti Tikybų istorijos Lietuvoje katedrai. Teologijos ir Filosofijos skyriuose jis dėstė Bažnyčios istorijos kursą, krikščionybės pradžios istoriją (IV–VII a.), skaitė Lietuvos istorijos kursus; 1925 m. dėstė Lietuvos istorinę geografiją; 1926–1927 m. rudens semestruose – Visuotinės ir Lietuvos Bažnyčios viduramžių istorijos kursą. Profesorius vadovavo ir praktikos darbams.

Kan. A.Alekna į universitetą atėjo dirbti puikiai suprasdamas savo darbo specifiką. Štai citata iš jo referato: „Norint tapti geru mokytoju ir turėti pas kitus gerą įtėkmę, reikia dviejų dalykų, būtent: pašaukimo ir pasirengimo. Pašaukimas pagimdys mumyse meilę, o pasirengimas galią. Įsigiję tuos du ginklus, drąsiai galėsime žengti per mokyklos slenkstį ir ten sėkmingai darbuotis“[109].

Skaityti Lietuvos ir Bažnyčios istorijos kursą profesoriui nebuvo didelių sunkumų. Jis jau buvo parašęs darbų šiomis temomis, dirbęs archyvuose, beveik penkerius metus profesoriavęs Kunigų seminarijoje Kaune.

Kan. A.Alekna jau turėjo surinkęs apie 1000 tomų nuosavos bibliotekos, kur buvo daug vertingų Lietuvos istorijos šaltinių ir kitos literatūros[110]. Pasak prel. A.Dambrausko, ant profesoriaus darbo stalo visuomet gulėdavo pieštuku pastabų primargintų knygų[111]. Prof. A.Aleknos biblioteka buvo labai naudinga fakulteto studentų praktiniam darbui. Jis mielai skolindavo knygą ir studentui, ir dėstytojui. Istorikas P.Šležas teigia, jog profesorius po mirties savo biblioteką paliko kunigų seminarijai[112]. Tai patvirtina ir istoriko Z.Ivinskio, vedusio Lietuvos istorijos seminarą, 1936 m. rašytas pareiškimas Teologijos-filosofijos fakulteto dekanui. Jame nurodoma, kad knygos iš buvusios prof. A.Aleknos bibliotekos, reikalingos praktiniam seminaro darbui, buvo skolinamos iš kunigų seminarijos[113]. Taigi prof. A.Aleknos bibliotekoje tikrai buvo vertingų knygų, kurių neturėjo universiteto biblioteka.

Vėlesnis bibliotekos likimas nėra visiškai aiškus. Vilniaus universiteto bibliotekos Lituanistikos skyriuje yra Lietuvos Metrikos knygų su prof. A.Aleknos žymekliu. Tačiau kiek, kokių ir iš kur atkeliavusių knygų pateko

---

108 Teologijos-Filosofijos fakulteto dekano Pr. Būčio raštas universiteto rektoriui. 1922 06 23 // LCVA. F. 631. Ap. 3. B. 8, l. 5.

109 A.Alekna. Mokytojo įtėkmė mokykloje ir už mokyklos (refer.) // LNMB RS. F.90–495, l. 2.

110 P.Š l e ž a s. Min. str., p. 66.

111 A. D a m b r a u s k a s. Min. str.

112 P.Š l e ž a s. Min. str.

113 Z.Ivinskio pareiškimas fakulteto dekanui. 1936 05 12 // LNMB RS. F. 29–968.

į Vilnių, atsekti gana sunku, nes nedaromas specialus knygų priklausymo atskirų asmenų bibliotekoms katalogas.

Jau anksčiau minėta, kad A.Alekna istoriją pamėgo dar gimnazijos suole. Vėliau kunigų seminarijoje istorija jį dar labiau patraukė. Būdamas Peterburgo dvasinėje akademijoje jau parašo kelias istorijos darbų recenzijas. Paprastas susidomėjimas tolydžio perauga į mokslo studijas. „Prof. A.Alekna – didelis praeities mylėtojas. Mūsų tautos garbingai praeičiai skyrė visą savo gyvenimą, dirbo jai iki mirties valandos. Kiekviena proga – per paskaitas, seminarus ar asmeniškai kalbėjo į savo klausytojus su tikra praeities meile, ragino ją pamilti ir atsidėti jos tyrimams“, – rašo Br.Dundulis[114].

Prof. A.Alekna galėjo naudotis šaltiniais bei specialia literatūra ir užsienio kalbomis. Jis dar nuo gimnazijos laikų mokėjo rusų, lotynų, graikų ir vokiečių kalbas[115]. Kauno kunigų seminarijoje teko išmokti lenkų kalbą, nes dauguma reikalingos literatūros buvo parašyta lenkiškai. P.Šležo manymu, prof. A.Alekna mokėjęs prancūzų kalbą, nes yra parašęs Andrien Bondou SJ knygos *Le saint siege et la Russie – Leurs relations diplomatiques an XIX siecle. 1814–1847* recenziją[116].

Taigi prof. kan. A.Alekna savo darbui buvo pakankamai pasirengęs. Jis jau 1911 m., surinkęs spausdintus straipsnius Lietuvos istorijos tematika, išleidžia *Lietuvos istorijos* vadovėlį. 1923 m. dienos šviesą išvysta stambiausias A.Aleknos darbas – monografija apie vysk. M.Valančių. 1918–1923 m. išeina jau papildyti du *Lietuvos istorijos* leidimai.

Ir Humanitarinių mokslų fakultete, ir Teologijos-filosofijos fakultete buvo rengiami istorikai. Iki universiteto atkūrimo istorija domėdavosi pavieniai asmenys, turėdami savo pagrindines pareigas. „Dabar atsirado profesinis istorijos mokslas Lietuvoje, nes susikūrė mokslo įstaiga, kurioje buvo asmenų, atsidėjusių ir dirbančių tik istorijos mokslui ir jo dėstymui“, – rašo Br.Dundulis[117].

Istorikas P.Šležas, buvęs prof. A.Aleknos mokinys, pateikia profesoriaus mintis apie istorijos tikslus, remdamasis universitete skaityta paskaita:

„Antanas Alekna visuotinę istoriją laiko vadovaujančių tautų istorija. Bet ir mažosios tautos, sako profesorius, turi savo atskirus tikslus, jos įneša savo dalį į visos žmonijos kultūrinį lobį ir todėl tų tautų praeities tyrinėjimą

---

[114] Br.D u n d u l i s. A.a. Alekna // Ateitis. 1930. Nr. 8.

[115] A.Aleknos asmeniniai dokumentai stojant į Žemaičių kunigų seminariją // LNMB RS. F. 99–1930.

[116] P. Š l e ž a s. Min. str., p. 67.

[117] Br.D u n d u l i s. Istorikų rengimas VDU 1922–40 m. // VDU ir LKMA 70-metis. Kaunas, 1993, p. 162.

reikia išskirti, kad galima būtų lengviau susekti jų uždavinį. Štai racija, kodėl Lietuvos istorija atskirai nuo visuotinės istorijos dėstoma“[118].

Prof. A.Alekna istorijos mokslui taikąs pragmatinį genetinį metodą. „Istorijos mokslas negali psitenkinti vien faktų patikrinimu ir jų išaiškinimu, registravimu – jis turi susekti tuos bendruosius dėsnius, įstatymus, kurie veikia žmonijos istorijos procese“[119]. Tai lengviausiai galima padaryti, profesoriaus nuomone, tyrinėjant mažą istorinę atkarpą.

Šioje paskaitoje prof. A.Alekna aiškina istorinio darbo principus, kuriais ir pats nuosekliai vadovavosi savo darbuose. „Istorikas neprivalo daug moralizuoti, neprivalo lenkti istorijos faktų prie tam tikros doktrinos arba politinės tendencijos, turi būti visiškai objektyvus, valdyti savo simpatijas ir antipatijas, tvirtai mylėti tiesą ir jos, kaip tikras mokslininkas, ieškoti“[120].

Profesorius pabrėžia, jog istorija nėra grynai teorinis mokslas, ji daugybe gijų susijusi su dabartimi, „tyrinėjant praeitį, tyrinėjama ir dabartis“[121]. A.Alekna ypač akcentuoja objektyvumą. Istorikas privalo iškelti garbingus tautos darbus, tačiau, kita vertus, istoriko pareiga yra nurodyti praeities klaidas. Šios nuostatos prof. A.Alekna laikėsi ne tik rašydamas savo darbus, bet ir auklėdamas jaunąją kartą. Pasak P.Šležo, paskaitas A.Alekna turėdavo susikonspektavęs[122], tačiau ne pažodžiui skaitydavo, o laisvai dėstydavo. „Profesorius turėjo labai gerą atmintį, kalbėdavo kiek skubotai, tačiau nuosekliai ir logiškai dėstydamas mintis“[123].

A.Alekna mėgo nuoseklų ir kruopščiai atliktą darbą. Jis niekuomet nesiimdavo darbo, jei žinojo, kad jam atlikti trūks laiko ar pasirengimo. Antai kai jam siūloma parengti paskaitą apie A.Vijūką-Kojalavičių ir 22 jo veikalus, jis atsisako ir nurodo šias priežastis: „Iš 22 Kojalavičiaus veikalų gal tik vienas kitas yra Kaune. Ir tiems esantiems suieškoti ir su jais susipažinti nedaug bėra laiko. Todėl... neapsiimu...[124]

Bronius Dundulis buvo vienas iš A.Aleknos mokinių. Jis prisimena, kad prof. A.Aleknos vadovaujami seminarai arba pratybos duodavo studentams daug naudos, nors būdavo ir sunkoki. Teko ir B. Dunduliui rengti referatą apie Kyburgo kelionę į Lietuvą. Seminare bandyta nustatyti, ar Kyburgo kelionės atsiminimai yra tikras šaltinis, ar falsifikatas?

---

[118] P. Š l e ž a s. Min. str., p. 67.

[119] Ten pat.

[120] Ten pat.

[121] Ten pat.

[122] A.Alekna – Lietuvos istorinė geografija // LNMB RS. F. 29–1562.

[123] Z. I v i n s k i s. Naujojo leidimo Daukantas. Prof. kan. A.Aleknos mokslo darbui atminti 1930–1940 m. // XX amžius. 1940. Birželio 21. Nr.131.

[124] A.Aleknos 1927.09.21 laiškas A.Kojalavičiaus jubiliejaus komisijos pirm. J.Gediminui Beržanskui-Klausučiui // LNMB RS. F. 115–342.

Seminarams pasirengti būdavo nelengva. Dažniausiai buvo nagrinėjami dokumentai, šaltiniai. Prof. A.Alekna pats multiplikuodavo reikiamą dokumentą ir pateikdavo studentams. Kadangi dokumentai būdavo rašyti lotynų, vokiečių, rusų ar lenkų kalbomis, jas būtinai reikėjo mokėti. Temos būdavo labai įvairios, tačiau jos vienaip ar kitaip būdavo susijusios su Lietuvos istorija. B.Dunduliui teko nagrinėti Mindaugo laikų šaltinius, Gedimino laiškus ir kt.[125] „Profesoriaus padarytos pastabos duodavo daug naudos. Nelengvi buvo ir egzaminai su koliokviumais. Ne vienam tekdavo juos ir po du kartus laikyti“[126]. Toks profesoriaus reiklumas versdavo studentus nuodugniai studijuoti problemas.

Kaip sako prof. B.Dundulis, A.Alekna buvo be galo kantrus žmogus, netroško garbės, nors buvo aukštas bažnytinės hierarchijos ir mokslo žmogus. Net ir kamuojamas ligos studentams buvo prieinamas, neatsisakydavo patarti, padėti[127].

Z.Ivinskiui teko daug artimiau bendrauti su prof. A.Alekna. Z.Ivinskis savo autobiografijoje rašo: „Daugiausia iš A.Aleknos ir išmokau. Šviesiajam ir tyliajam ilgamečiui „Vienybės“ redaktoriui, Lietuvos istorijos „savamoksliui“ turiu daug pagarbos. Iš A.Aleknos išmokau eiti *ad fontes* (*lot.* – prie šaltinių). Jis savo seminaruose tik šaltinį į rankas kartais teduodavo, neminėdamas jokios literatūros“[128]. Z.Ivinskis buvo padaręs seminaro darbą – Vytauto laikų Lietuvos gyvenviečių žemėlapį, kuriame buvo nurodytos datos ir kada vietovė pirmą kartą paminėta.

„...Alekna davė maksimumą, ką jis galėjo duoti. Per savo seminarus suteikdavo instruktyvių nurodymų, rėmė kiekvieną pastangą tyrinėti Lietuvos istoriją, nuolat ragino savo klausytojus rašyti. Jo žodžiais tariant, reikia plytelė prie plytelės statyti Lietuvos istorijos rūmą“[129].

Kaip pažymi Z.Ivinskis ir P.Šležas, prof. A.Alekna Kauno universitete skaitė ir Lietuvos istorijos bibliografijos kursą[130]. Šio kurso metu profesorius studentus supažindindavo su naujausia Lietuvos istorijos literatūra, skatindavo neatsilikti, nuolat tobulėti. Supažindindavo ir su Lietuvos istorijos šaltiniais, nurodydavo, kuriuose leidiniuose juos galima rasti, pateikdavo jų vertinimą.

---

[125] Iš pokalbio su prof. B.Dunduliu.

[126] B. Dundulis. A.a. Prof. A.Alekna // Ateitis. 1930. Nr. 8, p. 364.

[127] Ten pat.

[128] Z. Ivinskis. Autobiografija // Žemaičių praeitis. 1994. T. 3, p. 77.

[129] Z. Ivinskis. Naujojo leidimo Daukantas... // XX amžius. 1940. Birželio 21. Nr. 131.

[130] P. Šležas. Min. str., p. 72; Z. Ivinskis. Prof. kan. A.Alekna – Lietuvos istorijos tyrinėjimas (pranešimas LKMA) // LNMB RS. F. 29–795.

Taigi prof. A.Alekna savo studijų pomėgį išugdė ligi profesionalaus lygio. Jam nebuvo tekę specialiai studijuoti istorijos, tačiau nuoširdžiu darbu ir atkaklumu, nuolatiniu siekiu tobulėti jis paliko žymų pėdsaką mūsų tautos istorijos tyrinėjimuose. Jam, kaip ir kitiems to meto universiteto profesoriams, teko atsakingas uždavinys – ugdyti naują Lietuvos istorikų kartą. Prof. A.Alekna buvo ne vieno vėliau žymaus istoriko mokytojas. Filosofijos skyrių baigė keturi vėliau tapę istorijos mokslų daktarais: Zenonas Ivinskis, Jonas Matusas, Antanas Kučinskas (Kučas), Bronius Dundulis. Taip pat iš jo mokėsi nemažai asmenų, kad ir neturinčių mokslo laipsnio, bet aktyviai rašiusių spaudoje. Tai Paulius Šležas, Povilas Pakarklis, Antanas Raulinaitis, Simonas Sužiedėlis ir kt.[131]

1930 m. Teologijos-filosofijos ir Humanitarinių mokslų fakultetų absolventai nutarė parašyti knygą apie Vytautą Didįjį jo mirties 500 metinių minėjimo proga. Penki tos knygos autoriai buvo filosofijos skyriaus absolventai, prof. A.Aleknos mokiniai: Z.Ivinskis, P.Šležas, V.Dėdinas, A.Kučinskas, S.Sužiedėlis. Nors jau ligos paguldytas lovoje, A.Alekna tikrino ir taisė jaunųjų istorikų parašytą knygą. Jis buvo kritiškas ir objektyvus, patarė taisyti perdėjimus, spėliojimus ir pranašystes. Kaip rašo P.Šležas, „Kartais atrodydavo, kad profesorius per daug laikosi dokumentinės tiesos“[132].

Prof. A.Aleknai išvysti šio darbo neteko, kaip neteko išsipildyti jo svajonei parašyti visa apimantį Lietuvos istorijos veikalą.

Prof. A.Alekna buvo ištvermingas ir kuklus iki galo: „Jis dirbo ir dirbo užsidaręs, kaip tikras mokslo žmogus, darbo ir pareigos vyras. Garbės netroško ir paskutinę žemiškosios kelionės valandą – prašė palaidoti be iškilmių, vainikų ir prakalbų“[133].

ANKSTYVIEJI ISTORINIAI STRAIPSNIAI. Kun. A.Alekna pirmus savo darbus iš Lietuvos istorijos pradeda spausdinti studijuodamas Peterburgo dvasinėje seminarijoje. 1896 m. *Tėvynės Sargo* laikraštyje pasirodo dvi jo recenzijos[134]. Šiek tiek vėliau A. Alekna recenzuoja Prochaskos veikalą apie Gedimino laiškų autentiškumą[135]. Taigi jau tuomet domėjosi naujausiais darbais iš Lietuvos istorijos.

---

[131] Br.D u n d u l i s. Istorikų rengimas VDU 1922–40 // VDU ir LKMA 70-metis. Kaunas, 1993, p. 164.

[132] P. Š l e ž a s. Min. str., p. 69.

[133] B. D u n d u l i s. A.a. Prof. A.Alekna // Ateitis. 1930. Nr. 8, p. 364.

[134] A. K u r o n ė l i s. Mythologiae Lithuanicae Monumenta. Dalis II, amžius XIV ir XV Antano Mieżynskio: (recenzija) // Tėvynės sargas. 1896. Nr. 6; A.K u r o n ė l i s. Mendog król Litewski. Parašė Julius Latkovskis (recenzija) // Tėvynės sargas. 1896. Nr. 6.

[135] K.A.K. O prawdziwości listów Gedymina, Kraków, 1895 (recenzija) // Tėvynės sargas. 1896. Nr. 12.

Pirmame originaliame straipsnyje[136] A. Alekna lygino įvairiuose istoriniuose šaltiniuose išlikusius lietuvių kunigaikščių vardus ir bandė nustatyti jų autentišką formą. Jis siūlo vartoti Mindaugą, Algirdą, Kęstutį, Vytautą. Jo siūlomų vardų – Jogailė, Skirgailė – galūnės neprigijo. Šiuo A.Aleknos straipsniu domėjosi ir žymus lietuvių kalbininkas K.Būga[137], jis pataisė ir pastarųjų vardų galūnes. Lietuvių kalbos norminimo klausimais A.Alekna rašė ir straipsniuose *Apie lietuviškas pavardes*[138] ir *-ybė ar -ystė?*[139]

Straipsnyje *Politiškoji Lietuvos unija*[140] A.Alekna apžvelgia visas Lietuvos ir Lenkijos unijas (1385–1569) ir parodo, kaip unija iš personalinės perauga į parlamentinę, 1569 m. pasirašytą Liubline. Autorius nesutinka, kad po Liublino Lietuva prarado nepriklausomybę.

1908 m. A.Alekna *Draugijos* žurnale recenzuoja M.Riomerio veikalą *Lietuvių tautos atgimimo studija*[141]. „Autorius pirmas praskleidė prieš lenkų visuomenės akis tirštą klaidingų nuomonių rūką ir parodė lietuvių atgijimą tokį, koks jisai tikrai yra“[142]. Čia sistemiškai pateikti lietuvių tautos atgimimo faktai, pagrįsti autentiškais šaltiniais.

A.Alekna reiškia ir kritišką nuomonę apie menkaverčius, tendencingus darbus. Vienas iš tokių yra Jozefo Veisenhofo *Unija. Lietuviškas pasakojimas*[143]. Čia apysakos forma vaizduojami lietuvių ir lenkų santykiai ir prasiveržia lietuvių tautos niekinimas. Darbas neturi ir literatūrinės vertės. A.Alekna rašo: „...daugelis lenkų veikėjų, įsižiūrėję vien į praeitį, norėtų ir dabartinį gyvenimą įspausti į atgyvenusias savo amžių formas, o visai iškreipdami unijos prasmę, nori ją išnaudoti ne tautų susitarimui, bet lietuvių ištautinimui“[144].

1910 m. A.Alekna recenzuoja Paparonio *Lietuvos istorijos vadovėlį*. Vadovėlio autorius nebuvo susipažinęs su naujausiais istoriniais tyrinėjimais ir savo knygelę sudarė beveik vien iš Narbuto, Daukanto, Kraševskio veikalų, istorikų, rašiusių prieš 70 metų. Recenzento nuomone, autorius visiškai neatsakingai vertina Lietuvos ir Lenkijos santykius, Lietuvos istoriją užbaigia Vytauto epocha, o vėlesnį laikotarpį vadina „Lietuvos apmirimu“.

---

[136] A. K u r i e t i s. Kuo vardu buvo didieji Lietuvos kunigaikščiai // Dirva-Žinynas. 1903. Nr. 2.

[137] K. B ū g a. Apie lietuvių asmens vardus // Lietuvių tauta. 1911. Kn. II. D. 1, p. 21–51.

[138] A. K u r i e t i s. Apie lietuviškas pavardes // Dirva–Žinynas. 1903. Nr. 3.

[139] A.K u r i e t i s. -ybė ar -ystė? // Draugija. 1907. Nr. 4, p. 399.

[140] A.K u r i e t i s. Politiškoji Lietuvos unija (1385–1569) // Dirva–Žinynas. 1903. Nr. 6.

[141] M.R i o m e r. Litwa. Studjum o odrodzeniu narodu Litewskiego. Lwów, 1908 (recenzija) // Draugija. 1908. Nr. 15, p. 316–318.

[142] Ten pat.

[143] J.W e y s s e n h o f f. Unia. Powieść litewska. A.Alekna (recenzija) // Draugija. 1910. Nr. 40, p. 449–451.

[144] Ten pat.

A.Alekna teigia, kad tai yra netiesa, nes Lietuva nepraranda valstybingumo ir po Liublino unijos. Jis piktinasi, kad autorius iškraipo vardus bei vietovardžius, ir pataria mokytojams nevartoti šio darbo vidurinėse mokyklose. Vadovėlis, recenzento nuomone, netinka netgi pradinėms mokykloms.

A.Alekna atkreipė dėmesį ir į rusų istoriko M.Liubavskio studiją *Lietuvos istorijos nuo valstybės susikūrimo iki Liublino unijos apybraiža*[145].Tai objektyviai pavaizduotas Lietuvos valstybės vidinis gyvenimas. Autorius nuodugniai nagrinėja visų luomų teises, parlamentarizmo evoliuciją.

Tuo metu jo redaguojamoje *Vienybėje* spausdinamas straipsnių ciklas *Kaip kitą kartą lietuvių gyventa*[146]. Šie straipsneliai buvo pažintiniai, jais stengtasi sužadinti domėjimąsį savo tautos istorija, jos šaknimis, prikelti snūduriuojančią tautos savimonę. 1911 m., surinkęs šiuos straipsnius į vieną vietą, A.Alekna išleido *Lietuvos istorijos* vadovėlį.

Visą šį kun. A.Aleknos darbo laikotarpį būtų galima pavadinti šviečiamuoju darbu, istorijos populiarinimu. Jis jau tuomet turėjo susidaręs Lietuvos istorijos modelį, savo asmeninę nuomonę įvairiais klausimais. A.Aleknos kritinės pastabos visuomet buvo argumentuotos ir taiklios.

VADOVĖLIAI MOKYKLOMS: LIETUVOS ISTORIJA; BAŽNYČIOS ISTORIJA; ŠVENTASIS KAZIMIERAS. XX a. pradžioje suaktyvėjo Lietuvos visuomenės bandymai sulietuvinti mokyklas. Tačiau šis darbas vyko lėtai, reikėjo kovoti su rusų valdžia dėl kiekvieno draudimo panaikinimo. Pradėta leisti pradžios mokyklose dėstyti lietuvių kalba, imta reikalauti leisti steigti savo organizacijas, tikybą mokytis gimtąja kalba.

Didelį švietimo reorganizavimo darbą nuveikė susikūrusios lietuvių švietimo draugijos *Žiburys*, *Saulė* ir kt. Jos ėmė steigti pradžios mokyklas, gimnazijas, amatų mokyklas. 1905 m. buvo įsikūrusi slapta mokytojų sąjunga, kuri rūpinosi lietuvių švietimu, naujų mokymo programų sudarymu, vadovėlių tobulinimu. Buvo svarstoma įvairiausių dėstomų dalykų mokykloje vieta ir reikšmė jaunajai kartai. Tautos atbudimui, jos sąmonėjimui ir vadavimuisi iš nelaisvės didžiulė pažintinė ir ugdomoji reikšmė buvo skiriama istorijos mokslui. Istorikas Z.Ivinskis nusakė dvejopą požiūrį į istoriją: istorija – mokslas ir istorija – mokykloje dėstomas dalykas. „Geras istorijos mokytojas iš istorijos lauko, kaip sodininkas iš daržo, pasirinks tik

---

[145] A.K u r i e t i s. Проф. М.К. Любавский. Очерк истории литовско-русского государство до Люблинской унии включительно. Москва, 1910 // Draugija. 1911. T. 13. Nr. 49, p. 78–79.

[146] Kun. A. A l e k n a. Kaip kitą kartą lietuvių gyventa // Vienybė. 1909. Nr. 36, 37, 39, 41, 42, 46, 48, 50, 52; 1910. Nr. 2, 4, 17, 39.

pačias geriausias gėles, kurios patarnautų dorinimui"[147]. Viena svarbiausių dorinimo priemonių, teigė autorius, yra pavyzdys; o istorinėje medžiagoje jų itin gausu: „...tik tvirta dora kaip atskirą žmogų, taip ir tautą stiprina, o vienybė yra didelė jėga, kuri įveikia didžiausias kliūtis"[148]. Istorija mums rodo galingas praeities kovas, pasiaukojimą, kilnumą. Šios dorybės „gali sužadinti panašius jausmus ir palenkti valią, nes vaikas visuomet yra linkęs susižavėti didelėmis asmenybėmis, karžygiškais darbais"[149].

Tačiau to meto mokyklai labai trūko vadovėlių. Kun. A.Alekna, kaip ir kiti Lietuvos inteligentai, ėmėsi šio nelengvo, bet labai reikalingo darbo. Iki Pirmojo pasaulinio karo buvo išleisti 5 ar 6 mokykloms skirti Lietuvos istorijos vadovėliai. Minėtina Skirmontaitės (Pajautos) *Trumpai išpasakota Lietuvos istorija*, S.Matulaičio *Lietuvių tautos istorija*, Prano *Lietuvos istorija*, skirta pradžios mokyklai, taip pat Paparonio *Lietuvos istorija*. Deja, visuose šiuose vadovėliuose yra daug istorinių faktų iškraipymų, nes autoriai rašė daugiausia remdamiesi A.Vijūko-Kojalavičiaus, S.Daukanto, J.Kraševskio darbais, o naujausius tyrinėjimus apėjo.

1911 m. pasirodė minėtoji 95 puslapių kun. A.Aleknos *Lietuvos istorija*, populiarių istorinių straipsnių, publikuotų *Vienybės* laikraštyje, rinkinys. Įvykiai dėstomi nuo XIII a. iki Didžiojo karo. Vadovėlis sulaukė nemažai atsiliepimų: „Žinių gausumu ir mokslingumu jis yra toli pralenkęs kitus"[150]. Atsižvelgdamas į kritines pastabas, A.Alekna vadovėlį nuolat taisė ir tobulino, papildydavo spalvotais žemėlapiais. 1923 m. vadovėlį autorius išverčia į lenkų kalbą.

1925 m. Šv.Kazimiero draugija išleidžia kun. A.Aleknos parašytą *Lietuvos istorijos pradžiamokslį*. Jame jau 15 iliustracijų ir 2 žemėlapiai.

Didesnės apimties *Lietuvos istoriją* autorius išleido ir 1919 m. Knyga apima visą mūsų praeitį nuo žilos senovės iki šių dienų. Čia A.Alekna gebėjo atrinkti svarbiausius Lietuvos praeities faktus[151]. Aptariama priešistorinė Lietuva, išvardijami pirmieji šaltiniai, kuriuose minima Lietuva ir jos gyventojai, rašoma apie religiją, valstybės įkūrimą, krikšto priėmimą. Antrojoje dalyje dėstoma Lietuvos istorija iki Liublino unijos; trečioji – apima Lietuvos ir Lenkijos parlamentinės unijos laikotarpį. Ketvirtoji dalis skirta Lietuvos istorijai carinės Rusijos sudėtyje iki Pirmojo pasaulinio karo. Prie

---

[147] Z.I v i n s k i s. Etiškoji istorijos reikšmė // Lietuvos mokykla. 1927. X m. Nr. 9–10, p. 241.

[148] Ten pat.

[149] Ten pat.

[150] A.D a m b r a u s k a s. Lietuvos istorija. Parašė A.Alekna (recenzija) // Lietuvos mokykla. 1919–1920 (antrų ir trečių metų). Kn. 2.

[151] A.V o l d e m a r a s. Lietuvos istorija. Parašė A.Alekna (recenzija) // Mūsų senovė. 1921, p. 103–115.

šios dalies yra trumpi skyreliai apie Mažąją Lietuvą ir lietuvius išeivijoje. Paskutinė, penktoji dalis – Nepriklausoma Lietuva.

Daugelis klausimų aptariami labai glaustai, visiškai nerašoma apie bažnytinius disidentus, nekalbama apie 1831 metų sukilimą. Laikotarpiui nuo Liublino unijos iki paskutiniųjų laikų nuodugniau patyrinėti trūko dokumentų, nedaug dar buvo ir specialios literatūros. Labai trumpai aprašomas ir tautos atgimimo laikotarpis, neužsimenama apie K.Donelaitį, J.Basanavičių, V.Kudirką...

Šiame vadovėlyje nauja buvo tai, kad skyrių pabaigoje pateikiami naudotų šaltinių bei literatūros sąrašai, vardų rodyklė ir svarbesniųjų visuotinės istorijos faktų sugretinimas su Lietuvos istorijos įvykiais.

Lietuvos istorijos vadovėlis parašytas chronologiniu metodu, neaptariamos ekonominės, socialinės, kultūrinės sąlygos. Lietuvos istorija neįtraukiama į visuotinės istorijos kontekstą. A.Alekna Lietuvos istoriją periodizavo pagal esminius valstybės lūžius. Tai įvykių, bet ne procesų istorija. Tačiau kun. A.Alekna padarė tai, ką galėjo. Tai pripažino ir kritikai: šią knygą turi turėti kiekviena lietuvių šeima, „ji turi gulėti žymioje vietoje, šalia Evangelijos, ir nuolat turi būti skaitoma ir vaikams pasakojama“[152]. Šis vadovėlis beveik iki 1940 metų buvo naudojamas aukštesnėse vidurinės mokyklos klasėse. 1934 m. išėjo šeštasis *Lietuvos istorijos* vadovėlio leidimas.

Kitas A.Aleknos vadovėlis mokykloms buvo *Bažnyčios istorija.* 1906 m. išleidžiama *Trumpa Katalikų Bažnyčios istorija.* Šis vadovėlis buvo pagrindas visiems kitiems Bažnyčios istorijos leidimams. Pasak dr. vysk. J.Borutos *SJ*, A.Alekną galima laikyti vienu pirmųjų Bažnyčios istorijos specialistų.

Po keturiolikos metų išleidžiamas antrasis, papildytas ir pataisytas, *Bažnyčios istorijos* leidimas. Čia yra 3 žemėlapiai tekste ir 1 spalvotas pabaigoje. Knygos recenzentas pažymi, kad sunku rašyti istorijos vadovėlius, nes čia neužtenka išdėstyti faktus, bet reikia, kad jie būtų gyvai vaizdingai pateikti[153]. Recenzijoje nurodama, kad vadovėlyje ne visuomet aiškiai akcentuojamos įvykio priežastys, todėl mokiniams sunku daryti išvadas. Yra ir šališkumų, antai, rašydamas apie protestantizmą, A.Alekna neįvertina jų įtakos kultūrai, o jų išsilavinimą vadina „tariamu mokslingumu“. Kai kuriuos faktus A.Alekna nutyli. Vadovėlyje nemažai kalbos klaidų. Vis dėlto recenzentas gerai vertina vadovėlio metodiką: kritiškai vertinami naudoti

---

[152] St. D a b u š i s. Lietuvos istorija. Parašė A.Alekna (recenzija) // Lietuvos mokykla. 1919–1920 (antrų ir trečių metų). Kn. 2.

[153] R e l i g i j o s m o k y t o j a s. Bažnyčios istorija. Parašė kun. A.Alekna (recenzija) // Lietuvos mokykla. 1921–22, p. 195–208.

šaltiniai. Bažnyčios istorijos įvykiai vienas su kitu siejami pragmatiniu ryšiu, kiekvieno skyriaus pabaigoje yra padėtas naujo skyriaus grūdas, be to, beveik kiekvienas skyrius turi trumpą įžangą[154]. Prof. Voldemaro recenzijoje kritikuojamas A.Aleknos teiginys apie Apvaizdos veikimą istorijoje[155]. Su šia nuomone A.Alekna kategoriškai nesutiko[156]. Nors ir kritikuojamas, šis A.Aleknos Bažnyčios istorijos vadovėlis vyresniųjų klasių moksleiviams vartotas iki pat 4-ojo dešimtmečio pabaigos, nes kito nebuvo. Tik 1938 m. pasirodė A.Vaitiekaičio vadovėlis vidurinėms mokykloms *Bažnyčios praeitis*, bet ir šis rėmėsi A.Aleknos knyga, tik šis tas buvo pakeista ir papildyta. (Antrasis šios knygos leidimas išleistas 1992 m.)

Bažnyčios istorija yra reikšminga ir pasaulietinės istorijos studijoms, ji pamažu vėl atgauna mokslinio dalyko teises. Taigi ir kun. A.Aleknos, vieno iš pirmųjų Bažnyčios istorikų, knyga tebėra aktuali.

A.Aleknai rūpėjo ir hagiografija. 1927 m. jis išleidžia nedidelę, vos 32 puslapių knygelę apie vienintelio lietuvio šventojo – Kazimiero gyvenimą XV a. istorijos fone. A.Alekna atsiliepė į tautiečių susidomėjimą šiuo šventuoju, stengėsi perteikti realius jo bruožus. Senoji hagiografinė literatūra akcentuodavo šventųjų asketinį griežtumą, o A.Alekna, remdamasis F.Papee, Svencickio, Lipnickio, A.Prochaskos, Rostovskio, J.Tumo darbais, stengėsi parašyti kritiškesnę, objektyvią, realiai šv. Kazimiero istorinę situaciją vertinančią biografiją. Autorius apžvelgia ir tolesnę šv.Kazimiero garbinimo Lietuvoje istoriją.

MONOGRAFIJA APIE VYSK. M.VALANČIŲ. Svarbiausias kun. A.Aleknos savarankiško mokslinio tyrinėjimo darbas buvo 280 puslapių monografija apie vysk. M.Valančių, išleista 1922 m. Klaipėdoje. Ji parašyta remiantis Žemaičių kapitulos archyvu, Kauno gubernatoriaus raštinės archyvine medžiaga bei paties M.Valančiaus atsiminimais. Autorius atliko didžiulį darbą, nes dokumentai tuo metu nebuvo sutvarkyti chronologine tvarka, o Valančiaus laikų Žemaičių vyskupijos archyvas laikytas keliose vietose. Autoriui nepavyko aplankyti didesnių bibliotekų, kur būtų radęs daugiau literatūros apie Valančių ir svarbesnių dokumentų. Niekas iki jo nebuvo rašęs platesnės M.Valančiaus biografijos. Knygoje apžvelgiamas ir to meto laikotarpis, „garbingas vargais ir kovomis, bet lig šiol dar mažai teištirtas“[157].

---

[154] Ten pat.

[155] A.V o l d e m a r a s . A.Alekna Bažnyčios istorija (recenzija) // Mūsų senovė. 1921. Kn. I ir II, p. 103–114 ir 121–133.

[156] Ten pat.

[157] A. A l e k n a. Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius. Klaipėda, 1922, p. 2.

Ši monografija yra labai vertinga: joje nuodugniai tiriama ne tik M.Valančiaus asmenybė, bet ir religijos bei tautiškumo sąveikos problema. Ji yra tarsi šaltinis, nes daugelio A.Aleknos naudotų dokumentų jau nebėra išlikusių. Autorius daug dėmesio skiria Valančiaus darbams Bažnyčios srityje, pastoraciniam darbui, blaivystės propagavimui, parapinių mokyklų steigimui, kovai su rašyba rusiškais rašmenimis ir rusų kalba Lietuvos bažnyčiose, su valdžios pastangomis skleisti stačiatikybę. Vyskupo M.Valančiaus politinė veikla paliekama antroje vietoje ir visiškai nenagrinėjamas jis kaip rašytojas.

Rašydamas šį darbą A.Alekna, kaip pažymi recenzijoje M.Vaitkus, buvo „ne pažibomis susirūpinęs, ne žmones nustebinti trokštąs, ne garbės ieškąs, tik tiesos. Savo nuomonių, savo spėliojimų veikalan nekišo – tegu kalba už save vien pliki faktai. Visur <...> žymu šaltas, blaivus tyrinėtojo protas, kuris bešališkai žiūri į savo dalyką, ramiai jį svarsto ir sausai dėsto vien tiesą“[158].

Pasak prel. A.Dambrausko, A.Alekna medžiagą dėsto remdamasis vien faktais. Jis net savo nuomonę pareikšti nelabai mėgsta, kur tik gali, remiasi dokumentų citatomis. „Per tai gyvo Valančiaus, koks jis iš tikrųjų yra buvęs, A.Aleknos knygoje nerandame. Jo vietą užima Valančius „dokumentinis“, nušviestas daugiau kanceliarijos negu gyvenimo šviesos“[159].

Iš visų M.Valančiaus veiklos sričių A.Alekna daugiausia pabrėžia jo rūpinimąsi mokyklomis, mokslu ir švietimo reikalais. Kunigus, pamėgusius mokslą, M.Valančius laikė brangiausiu turtu. Deja, tokių ir jo vyskupijoje buvo maža.

Vertindamas Valančiaus poziciją 1863 metų sukilimo metu, A.Alekna pripažįsta jo lankstumą. Todėl jo neišvertė ir tokia audra, kaip 1863 metų sukilimas. Tačiau pirmiausia M.Valančius rūpinosi Bažnyčios reikalais, žmonių doroviniu, ekonominiu, kultūriniu ugdymu.

Paveiktas dokumentų įtakos, A.Alekna ne iki galo atskleidžia M.Valančiaus diplomatiškumą tarp Muravjovo rusinimo politikos ir pastangų sukurti lietuvišką Bažnyčią.

Vis dėlto jo atliktas darbas puikiai charakterizuoja A.Alekną kaip istoriką. Minint vyskupo Motiejaus Valančiaus mirties 100-ųjų metų sukaktį, 1975 m. Lituanistikos institutas Čikagoje išleido kun. A.Aleknos monogra-

---

[158] M.V a i t k u s. Kun. A.Aleknos Bažnyčios istorija (recenzija) // Nedėldienio skaitymas. 1906. Nr. 30.

[159] A.D a m b r a u s k a s. Kun. A.Alekna – visuomenės darbuotojas ir mokslininkas // Rytas. 1930. Nr. 144.

fijos *Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius* antrą leidimą. Taip buvo pagerbtas vyskupo atminimas ir įvertintas A.Aleknos darbas.

KATALIKŲ BAŽNYČIA LIETUVOJE. Paskutinis A.Aleknos darbas *Katalikų Bažnyčia Lietuvoje* buvo išleistas 1936 m., jau po autoriaus mirties. Autorius jį paliko mašinėle perrašytą, tačiau dar ne galutinai baigtą. Paskutinį kartą taisydamas rankraštį, A.Alekna paprašė prof. A.Dambrauską pasirūpinti knygos išleidimu ir parašyti jai įvadą[160].

Darbą suredagavo istorikas kun. J.Stakauskas[161]. Jam teko surasti ir patikrinti citatas, suskirstyti darbą dalimis, sudaryti naudotos literatūros ir šaltinių sąrašus.

A.Alekna naudojosi gausiais šaltiniais: *Scriptores rerum Prussicarum; Chronico Livonicum vetus; Annales Quedlinburgenses; Potthast, Regesta pontificum Romanorum; Codex epistolaris Vitoldi / Ed. A.Prochaska. Cracoviac; Codex saeculi; Kauno archyviskupijos archyvas; Žemaičių kurijos archyvas; Volumina legum; Акты Литовско-русского государства, изд. М.Довнаръ-Запольский ir kt.* Prie kiekvieno skyriaus yra pateiktos naudotos specialios literatūros sąrašas, kuris skaitytojams suteikia galimybę plačiau panagrinėti rūpimus klausimus.

Katalikų Bažnyčia Lietuvoje – tai sisteminis, nuosekliai parašytas pusantro šimto puslapių darbas, suskirstytas į šešias dalis. Darbe nemaža vertingų A.Aleknos samprotavimų, savarankiško požiūrio, originalios nuomonės, savitų įspūdžių.

A.Alekna Lietuvos Bažnyčios istorijos faktus sieja su visuotinės Bažnyčios istorija. Tačiau daugelis temų nagrinėjama labai fragmentiškai, neišryškinamas įvykių priežastingumas.

Pirmoji dalis pavadinta „Lietuvių susidūrimas su Vakarais“. Pradedama nuo gerai žinomų istorijos faktų, trumputės krikščionybės apžvalgos Šiaurės Europoje, šv.Adalberto ir šv. Brunono apaštalavimo Prūsijoje. Autorius nieko neužsimena apie lietuvių pagonių tikėjimą. Įpratęs remtis tik autentiškais šaltiniais, jis vengė šio klausimo.

Autorius rašo apie Lietuvos kunigaikščių mėginimus susieti Lietuvos likimą su krikščioniškuoju Vakarų pasauliu. Aptariamos sąlygos, kurios vertė Mindaugą priimti katalikų tikėjimą, jo pastangos įkurti pirmą, nepriklausomą nuo Livonijos ordino, Lietuvos vyskupiją. Tačiau Mindaugui mirus, sunyko nespėjęs prigyti katalikų tikėjimas. „Lietuvos valstybė augo, ki-

---

[160] Ten pat.

[161] J.Stakauskas (1900–1972) – kunigas, istorikas. 1930 m. Vienos universitete gavo daktaro laipsnį. 1939–1944 m. buvo Vilniaus valstybinio archyvo direktorius. 1959–1970 m. dėstė Kauno kunigų seminarijoje. Svarbiausias veikalas „Lietuva ir V.Europa XIII a.“ Surinko daug medžiagos apie lietuviškos spaudos draudimą, Lietuvos vyskupijas.

lo lietuvių tautinė sąmonė, kartu augo ir jų griežtas nusistatymas prieš tuos katalikus, kurie, prisidengdami krikščionybės idealais, stengėsi pavergti lietuvių tautą. Toliau antagonizmui paaštrėjus, katalikų tikėjimas ilgam negalėjo prigyti Lietuvoje“[162].

Toliau aptariamas Vytenio, Gedimino, Algirdo ir Kęstučio politinis bei religinis nusistatymas. A.Alekna plačiai aiškina Gedimino laiškų autentiškumą, jų poveikį krikščionių kraštams, padarinius Lietuvai. Autorius nagrinėja ir Algirdo pastangas išvaduoti Lietuvos valstybei priklausiusių žemių rusus nuo Maskvos metropolito valdžios ir Stačiatikių Bažnyčios centro įkūrimo Lietuvos valstybėje. 1376 m. Algirdo pastangomis Kijevo metropolitu buvo paskirtas Kiprijonas.

Antroji dalis – „Galutinis pasisukimas į Vakarų kultūrą“ – apima Lietuvos istorijos XIV–XV a. laikotarpį. Pirmiausiai apžvelgiami Jogailos santykiai su Vokiečių ordinu. Atsirado galimybė suartėti su Teutonų ordinu ir krikštytis. Tačiau krikšto sąlygos buvo sunkios ir Jogaila delsė. Pagaliau jis pasirinko Lenkijos karaliaus sostą ir įsipareigojo priimti krikštą iš lenkų. Deja, A.Alekna nebando analizuoti, kodėl Lietuvos valdovai susieja valstybės likimą su krikščioniškais Vakarais, o ne su stačiatikiškais Rytais. Vis dėlto pabrėžiamos politinės permainos apkrikštijus Lietuvą. „Jogaila visur palaikė Bažnyčios veiklą, jo konversija buvo nuoširdi ir tvirta. Jogaila tikėjo, kad, Lietuvai priėmus katalikų tikėjimą, pasibaigs karai su teutonų ordinu“[163]. Tačiau ramybės nebuvo sulaukta.

Toliau autorius aptaria diplomatinės kovos dėl Žemaičių, Konstancos susirinkimo rezultatus, Žemaičių krikštą ir vyskupijos kūrimą. Šiuos klausimus spręsti padėjo ir Vytautas. A.Alekna pabrėžia jo nuopelnus Žemaičių krašto politinei nepriklausomybei įtvirtinti. „Vėlesnieji valdovai taip uoliai nesirūpino bažnytiniais dalykais, kaip tai darė Jogaila ir Vytautas“[164].

XV a. Lietuvos Bažnyčioje įsivyrauja lenkiškumas tiek Bažnyčios hierarchijoje, tiek tarp eilinių dvasininkų. Taip atsitiko todėl, kad nebuvo savos kunigų rengimo mokyklos.

Užsimenama apie vienuolynus, bet neaišku, kada ir kokie vienuolynai įsikūrė. Pradėtos kurti parapijos. Vytautas mėgino sujungti stačiatikių ir katalikų Bažnyčias, išrinktas unitų metropolitas G.Camblakas, bet tolesnė Bažnyčios unijos raida nenagrinėjama, nors unitų klausimas Lietuvoje buvo labai svarbus.

Trečiojoje dalyje „Lietuvos Katalikų Bažnyčia kovoje su Vakarų schizma“ rašoma apie reformacijos ir kontrreformacijos laikotarpių istoriją. Nuo-

---

[162] A.A l e k n a. Katalikų Bažnyčia Lietuvoje. Kaunas, 1936, p. 15.
[163] Ten pat, p. 40.
[164] Ten pat, p. 52.

dugniai išnagrinėtas protestantizmo kelias Lietuvon, greitos jo išplitimo sąlygos. Bažnyčia Lietuvoje ir Lenkijoje buvo karaliaus valdžioje, jis kontroliavo ir aukštųjų Bažnyčios ganytojų skyrimą. Kunigus taip pat skyrė pasauliečiai didikai – bažnyčių fundatoriai, neatsižvelgdami į vyskupo nuomonę. Tai rodo, kad Bažnyčia neturėjo vadovaujančio vaidmens. Mat kad ir tokia nesavarankiška bei neturtinga Lietuvos Bažnyčia kėlė didikų ir šlėktų pavydą, ypač dėl rūpestingai ir sumaniai tvarkomų valdų. Dvasininkai turėjo privilegiją neiti į karo tarnybą, jie klausė tik bažnytinio teismo. Vien dėl to, autoriaus nuomone, Lietuvos bajorai aktyviai rėmė reformaciją, siekdami visiškai pajungti Bažnyčią savo valiai. Tiesa, autorius apeina protestantizmo, ypač kalvinizmo ištakas. Paviršutiniškai apžvelgiama protestantizmo įtaka Lietuvos kultūrai.

Įdėmiai autorius nagrinėja Tridento visuotinio bažnytinio susirinkimo įtaką, prasidėjusį jėzuitų Katalikų Bažnyčios Lietuvoje atgaivinimo darbą, jų kultūrinę veiklą.

Ketvirtojoje dalyje „Magni Ducatus Lithuania amžiui baigiantis" pateikiama politinė Lietuvos padėtis XVIII a. Okupacija paaštrino ir tikybinius santykius, nes labai išplėstos kitatikių teisės. „Seimo nutarimai, priimti svetimoms valstybėms sprendžiant, kai kurie net priešingi Katalikų Bažnyčiai, sukėlė didelį katalikų pasipiktinimą ir pasipriešinimą"[165]. Todėl buvo suorganizuota Baro konfederacija.

A.Alekna nurodo, jog kai kurie istorikai daro neteisingą išvadą, kad dėl katalikų netolerancijos įvykęs valstybės padalijimas. Autorius nurodo tikrąsias padalijimo priežastis. Pirmiausia aptariamas Bažnyčios įnašas į XVIII a. švietimą. Parodomas jėzuitų konservatyvumas, jų kova su pijorų ordinu dėl švietimo monopolio išlaikymo. Bet autorius nepaaiškina, kuo skyrėsi šių ordinų švietimo programos, tikslai, per menkai jis vertina ir pijorų įtaką Lietuvos kultūrai.

Apžvelgdamas Edukacinės komisijos ir tolesnį švietimo sistemos darbą Lietuvoje, pažymi, jog tada valstybė pirmą kartą ėmėsi tiesiogiai tvarkyti švietimą. Būdamas objektyvus, A.Alekna šalia Bažnyčios nuopelnų Lietuvos kultūrai nepamiršta paminėti ir jos trūkumų. „Nedaug buvo griežtų asketų, kurie būtų turėję drąsos pasakyti karčius teisybės žodžius visuomenei, paskendusiai anarchijoje. Reikėjo pereiti per nelaimių ugnį, patekti svetimai valdžiai, nustoti savo privilegijų. Tada tik pradėjo atgimti aukojimo dvasia"[166].

Penktojoje dalyje –„Kovoje su imperialistine pravoslaviška Rusija" – apžvelgiama Katalikų Bažnyčios padėtis, kai valstybė buvo carinės Rusijos sudėtyje.

---

[165] Ten pat, p. 99.
[166] Ten pat, p. 110.

Rusija stengėsi sureguliuoti santykius su Katalikų Bažnyčia. 1772 m. Jekaterina II išleido dekretą, nusakantį naujųjų valdinių teises ir pareigas ir Katalikų Bažnyčios vietą imperijos struktūroje. Autorius nuosekliai nagrinėja Katalikų Bažnyčios padėties pokyčius po valstybės padalijimo. Atskirame skyriuje apibūdinama 1803 m. reorganizuoto Vilniaus universiteto veikla.

Labai fragmentiškai A.Alekna rašo apie dvasininkijos tiesioginį vaidmenį 1831 m. sukilime.

Atskiras skyrius skirtas Žemaičių vyskupui M.Valančiui, kuriam teko šios pareigos Vatikanui 1847 m. pasirašius konkordatą su Rusija.

Nuodugniai nagrinėjama carinio režimo rusinimo politika tiek dvasininkijos, tiek visų gyvenimo sričių atžvilgiu. Autorius pabrėžia, kiek daug dvasininkai nuveikė lietuvių tautinio atgimimo judėjime, ypač nelegalioje spaudoje. Jų veikla irgi prisidėjo prie lietuviškos spaudos atgavimo bei sąžinės laisvės paskelbimo.

Paskutinę dalį „Katalikų Bažnyčia Nepriklausomoje Lietuvoje" sudaro tik du puslapiai. A.Alekna sako, kad „tik nepriklausoma Lietuvos valstybė įvykdė tai, ko nebuvo padariusi senoji Lietuvos valstybė. Būtent 1926 m. buvo įkurta Lietuvos bažnytinė provincija. Nuo šio momento atsiskleidžia naujas lapas Lietuvos Katalikų Bažnyčios istorijoje"[167].

Katalikų Bažnyčia Lietuvoje parašyta moksliškai, remiantis plačia šaltinių baze. Deja, problemos nagrinėjamos gana paviršutiniškai. Autorius nekėlė sau tikslo smulkiai išnagrinėti Bažnyčios struktūrinės raidos,vienuolynų, bažnyčių kūrimosi, parapijų formavimosi.

Vis dėlto ši studija buvo pirmas bandymas apžvelgti visą Katalikų Bažnyčios istoriją. Vėliau istorikai išnagrinėjo atskirus klausimus, bet ir mūsų dienomis nėra visą Bažnyčios istoriją apimančio darbo. Taigi *Katalikų bažnyčios istorija* tebėra aktuali ir šiais laikais.

IŠVADOS. XX a. pradžioje Lietuvoje nebuvo istorijos tyrinėjimo mokyklos, mokslo įstaigos, kuri būtų ruošusi profesionalus. Labai trūko tinkamų Lietuvos istorijos vadovėlių mokykloms. Šio svarbaus darbo ėmėsi tautos šviesuoliai, dvasininkai, inteligentai. Kun.A.Alekna buvo vienas iš tų, kurie savo gyvenimą paskyrė naujų takų pramynimui. Jo pomėgis, domėjimasis Lietuvos istorija tapo intensyviu darbu. Jo rašytinį palikimą sudaro apie 300 įvairaus pobūdžio straipsnių periodikoje bei keletas specifinio pobūdžio darbų. Svarbiausi kan. A.Aleknos istorijos darbai: *Lietuvos istorija*, *Lietuvos istorijos pradžiamokslis*, *Bažnyčios istorija*, *Katalikų Bažnyčia*

---

[167] Ten pat, p. 154.

Lietuvoje, *Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius*, *Šventasis Kazimieras karalaitis*.

A.Aleknos vadovėliai mokyklai pirmiausia turėjo pažintinę, šviečiamąją reikšmę. Jie buvo pripažinti geriausiais iš jau esamų. *Lietuvos istorijos* ir *Bažnyčios istorijos* vadovėliai aukštesnėse vidurinės mokyklos klasėse buvo vartojami iki 4-ojo dešimtmečio vidurio. Naujo, originalaus *Bažnyčios istorijos vadovėlio* nėra parašyta ir mūsų dienomis.

A.Alekna pasuko mūsų praeities tyrinėjimą iš Narbuto, Daukanto ir Basanavičiaus romantizmo į rimtą, nešališką, faktais pagrįstą kelią.

Lietuvos istorijos tyrinėjimams jis naudojo kritinį metodą, rašė tik tai, ką patvirtindavo autentiški šaltiniai.

A.Aleknos darbuose aprašoma istorija – tai įvykių istorija, juose nėra socialinių procesų istorijos. Lietuvos istoriją jis periodizuoja pagal esminius valstybės raidos lūžius ir nesieja su Europos istorija.

Per 8-erius profesoriavimo universitete metus jis prisidėjo prie profesonalių istorikų kartos Lietuvoje rengimo. Jo mokiniai buvo tokie vėliau garsūs istorikai kaip Z.Ivinskis, A.Šapoka, B.Dundulis, P.Šležas, S.Sužiedėlis, J.Matusas-Sedauskas ir kt. Nepriklausomybės metais profesoriaus mokiniai realizavo didį savo mokytojo sumanymą – parašyti plačią Lietuvos valstybės istoriją. Tai ir A.Šapokos *Lietuvos istorijos* vadovėlis, ir Z.Ivinskio *Lietuvos istorija*.

Kan. A.Alekna savo istoriniais darbais, pasirinktomis tyrinėjimo temomis buvo pradininkas. Jis ėmėsi to darbo, kurio tuo metu labiausiai reikėjo. Jo darbai turi ne tik pažintinę bet ir išliekamąją vertę.

PROF. ANTANO ALEKNOS BIBLIOGRAFIJA*

Paulius Šležas 1931 m. žurnale *Athenaeum* (T. 2. Sąs. 1, p. 37–88) paskelbė straipsnį apie prof. Antaną Alekną ir pridėjo jo darbų sąrašą. Čia P.Šležas pakankamai tiksliai suregistravo A.Aleknos spausdintus darbus. Dėl to gali kilti klausimas – kodėl iš naujo spausdinama A.Aleknos darbų bibliografija. Pirma, dėl to, kad P.Šležo sudaryta bibliografija naujai suredaguota, t.y. nurodyti prie straipsnių puslapiai ir pakeista išdėstymo struktūra. Antra, į bibliografiją įtraukti tie darbai, kurie pasirodė po A.Aleknos mirties. Trečia, pavyko surasti straipsnių, kurių P.Šležas, sudarydamas bibliografiją, neužfiksavo. Vis dėlto ši bibliografija dar nepretenduoja į išsamų A.Aleknos darbų sąrašą. Ateityje, sudarant išsamesnę profesoriaus

---

* P.Šležo sudarytą bibliografiją papildė Ina Balsytė ir Algimantas Katilius; galutinai suredagavo A.Katilius. Ta pačia proga reiškiama padėka Vilniaus universiteto bibliotekos bibliografei Zofijai Mildai Petrauskienei už konsultacijas.

bibliografiją, reikia įsiklausyti į P.Šležo žodžius: „Kartais prisieidavo vien redaktoriui (*Vienybės* redaktoriui. – *A.K.*) prirašyti visą laikraštį <...> Kad neatrodytų, jog tai vieno darbas, reikėjo dangstytis įvairiais slapyvardžiais arba visai nepasirašyti". Toliau dar primenama: „Kiek kelia abejonės straipsniai, pasirašyti x, y, z, Gaspadoraitis, Kauniškis" (Žr. Athenaeum. 1931. T. 2. Sąs. 1, p. 46).

A.Aleknos nepasirašytų darbų į bibliografiją neįtraukėme (reikalinga tekstologinė analizė). Be to, mes apsiribojome tik tais A.Aleknos vartotais slapyvardžiais ir kriptonimais, dėl kurių neabejojo P.Šležas.

Bibliografiją sudaro trys dalys: 1. Monografijos, vadovėliai, vertimai. 2. Straipsniai ir recenzijos. 3. Literatūra apie A.Alekną. Trečiojoje dalyje suregistruoti ne visi biografiniai straipsniai: pasirinktos svarbesnės pozicijos. Be to, pateikiami tyrinėjimai, kur remiamasi A.Aleknos darbais arba analizuojama jo veikla ir pateikiami istoriografiniai vertinimai. Žinoma, tobulai sudaryti tokio masto bibliografiją labai sunku. Dėl to čia pateikiama tik nedidelė mozaika, kuri bent šiek tiek parodo A.Aleknos darbų aktualumą ir vietą mūsų istoriografijoje.

Bibliografija sudaryta chronologine tvarka. Kiekvienų metų straipsniai surašyti abėcėlės tvarka. Jeigu straipsnis spausdintas kelerius metus, tai visas bibliografinis aprašas pateikiamas prie pirmųjų leidimo metų. Bibliografijoje vartojami tokie laikraščių trumpinimai: Nd. sk. – *Nedėldienio skaitymas*; TS – *Tėvynės Sargas*, Vnb. – *Vienybė*.

MONOGRAFIJOS, VADOVĖLIAI, VERTIMAI

1. Katekizmo pirmamokslis, arba Trumpas suglaudimas visų reikalingiausių mokslų švento katalikų tikėjimo / Parašė A.Kurietis. – Tilžė: J.Šenkės sp., 1903. – 16-p.

Rec.: Kryžius. 1903. Nr. 9–10,-p. 37–38; Tėvynės sargas. 1903. Nr. 5–6 A,-p. 45.

2. Trumpa Bažnyčios istorija. – Kaunas: M. Sokolovskio ir A.Estrinio sp., 1906. – 186, III-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 6).

Rec.: Nedėldienio skaitymas. 1906. Nr. 30,-p. 8.

3. Bažnyčios istorija. – 2-asis, patais. ir praplat. leid. – Tilžė: Jagomasto „Lituanios" sp., 1920. – 251-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 285).

Rec.: A.Voldemaras. Mūsų senovė. 1921. Kn.-1,-p. 103–114; Kn.-2,-p. 121–133; Tas pats // A.Voldemaras. Raštai. 90 metų su-

kakčiai paminėti. Chicago, 1973,-p. 37–67; Draugija. 1920. Nr. 9–10,-p. 394–395; Lietuvos mokykla. 1921,-p. 195–208.

4. Tas pats. -3-asis leid. – Tilžė: J. Reylanderio ir sūnaus sp., 1922. – 257-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; 340).
5. Tas pats. – 4-asis leid. – Kaunas: „Šviesos“ sp., 1929. – 240-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 459).

6. Valančius M. Pradžia ir išsiplėtimas Katalikų tikėjimo // Redagavo A.K. – is. – Shenandoach, PA: Lietuvių katalikų spaudos bendrijos sp., 1906. – 240-p.

7. Tikrasis gailestis, dangaus raktas. – Kaunas: M.Sokolovskio ir A.Estrinio sp., 1908. – 24-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 37).

8. Kristaus Bažnyčia, Jos esybė, ženklai ir veikimas. – Kaunas: S.Banaičio sp., 1909. – 66-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 54).

9. Štutzer A. Kuo ir kaip tręšti žemė: atspaudas iš „Vienybės“ / Vertė A.Dubkurys. – Kaunas: S.Banaičio sp., 1910. – 68-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 73).

10. Vosdey. Dieviškasis gyvenimas: atspaudas iš „Vienybės“ / Vertė kun. A.A.K. – Kaunas: S.Banaičio sp., 1911.- 143-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 96).

11.Lagerlöf S. Legendos apie Kristų / Vertė A.Alekna. – Kaunas: S.Banaičio sp., 1914. – 136-p. - (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 169).

12. Lietuvos istorija. – Kaunas: S.Banaičio sp., 1911. – 95-p. (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 106).
Rec.: Draugija. 1911. Nr. 12,-p. 410–411; Vadovas. 1912. Nr. 2,-p. 202–203.

13. Tas pats. – 2-asis, patais. ir padid. leid. – Kaunas: S.Banaičio sp., 1918. – 132-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 226).
Rec.: J. Totoraitis. Ganytojas. 1920. Nr. 12,-p. 378–380.

14. Tas pats. – 3-asis leid., trumpesnis. – Kaunas: „Šviesos“ sp., 1920. – 79-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 292).

Rec.: Švietimo darbas. 1921. Nr. 5–6,-p. 156–159; Mūsų žinynas. 1921. Nr. 3,-p. 238.

15. Tas pats. – 4-asis leid., trumpesnis. – Tilžė: J.Reylenderio sp., 1923. – 103-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 369).

16. Tas pats. – 5-asis, trumpesnysis, patais. leid. – Kaunas: „Šviesos“ sp., 1931. – 103-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 517).

17. Tas pats. – 6-asis, trumpesnysis, patais. leid. – Kaunas: „Šviesos“ sp., 1934. – 96-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 598).

18. Lietuvos istorija. – Praplat. leid. – Kaunas: „Šviesos“ sp., 1919. – 263, V-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 252).
Rec.: Draugija. 1920. Nr. 5–6,-p. 230–231; J.Totoraitis. Ganytojas. 1920. Nr. 12,-p. 378–380; Lietuvos mokykla. 1919–1920. Kn.-2,-p. 434–435;Vienybė. 1920. Nr. 12,-p. 95; Laisvė. 1920. Nr. 75,-p. 4; Mūsų Žinynas. 1921. Nr. 3,-p. 238; A.Voldemaras. Mūsų senovė. 1921. Kn.-1,-p. 103–114; Kn.-2,-p. 121–133; Tas pats // A.Voldemaras. Raštai. 90 metų sukakčiai paminėti. – Chicago, 1973,-p. 37–67.

19. Tas pats. – 2-asis, praplat. leid. – Tilžė: J. Reylenderio ir sūnaus sp., 1923. – 235-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 357).
Rec.: Vienybė. 1924. Nr. 2,-p. 10–11.

20. Historja Litwy: tlómaczenie z litewskiego. – Kaunas: „Šviesos“ sp., 1923. – 114-p.

21. Lietuvos istorijos pradžiamokslis. – Kaunas: „Šviesos“ sp., 1925. – 64-p. (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 397).

22. Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius. – Klaipėda: „Lituanijos“ sp., 1922. – 283-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 341).
Rec.: A.Jakštas. Draugija. 1923. Nr. 7–8,-p. 308–311; M.Vaitkus. Ganytojas. 1923. Nr. 9,-p. 263; M.Biržiška. Baras. 1925. Kn.-1,-p. 62–63.

23. Tas pats. – 2-asis leid. / Įvadas V.Trumpa. – Čikaga: Lituanistikos institutas, 1975. – 300, XXX-p.

24. Šv. Kazimieras Karalaitis. – Kaunas: „Šviesos“ sp., 1927. – 32-p. – (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 432. Religija ir kultūra; Nr. 7).

25. Katalikų Bažnyčia Lietuvoje / Redagavo J. Stakauskas. – Kaunas: „Šviesos" sp., 1936. – 155-p. (Šv. Kazimiero d-jos leid.; Nr. 500).
Rec.: Židinys. 1936. Nr. 5–6,-p. 625–627; Naujoji Romuva. 1936. Nr. 35–36,-p. 659–660; Naujoji Vaidilutė. 1936. Nr. 11,-p. 461; Literatūros naujienos. 1936. Nr. 16–17,-p. 2; Pavasaris. 1936. Nr. 19,-p. 434; Tiesos kelias. 1938. Nr. 5,-p. 385–386.

STRAIPSNIAI IR RECENZIJOS

1896

26. Apie misijas / K.A.K. // TS. Nr. 4, p. 42–43.
27. Kaip atsiliepia gudai apie savo dvasiškiją / Y // TS. Nr. 7, p. 23–24.
28. Keli žodžei broliams lietuviams / A.Kuronėlis // TS. Nr. 2, p. 1–6.
29. Kunigas Juozapas Dovidaitis (Dovidovič) / Y // TS. Nr. 8, p. 13–17; Nr. 9, p. 29–32.
30. [Recenzija kn.: Mendog Król Litevski. Parašė Julius Latkauskis / A.Kuronėlis // TS. Nr. 6, p. 40–44.
31. [Recenzija kn.: Mythologiae Lithuanicae Monumenta. Dalis II. Amžius XIV ir XV. Antano Mieżynskio / A.Kuronėlis // T.S. Nr. 6, p. 37–40.
32. [Recenzija kn.: Prochaska Antoni. O prawdziwosci listów Gedymina. Kraków: Nakladem Akademii Umiejętnosci, 1895 / K.A.K. // TS. Nr. 12, p. 39–42.

1897

33. Lietuviškos kronikos / K.A.K. // TS. Nr. 1, p. 50–52.
34. Platinimas pravoslavijos Kauno rėdyboje / Y // TS. Nr. 8, p. 28–38.

1898

35. Dievas yra kantrus, bet nemarszus / K.A.K. // TS. Nr. 5 ir 6, p. 43–50.
36. Isz Petrapilės (Mūsų druko klausimas) / K.A.K. // TS. Nr. 7, p. 13–14.
37. Lietuvos iszkalos – žabangos / A.K. // TS. Nr. 10, p. 10–14.
38. Moterystės su maskoliais – lietuviams žabangos / A.K. // TS. Nr. 11, p. 9–11.

1899

39. Nauja kunigų „gudrybė“ / K.A.K. // TS. Nr. 3, p. 52–53.

1900

40. Mūsų mokslavietės / A.K. // TS. Nr. 8, p. 30–33.

1901

41. Nauji įstatymai apie žemės pirkimą / A.K. // TS. Nr. 6–10, p. 2–5. – [V.Biržiška abejoja].

1902

42. Balsas iš tėvynės į Amerikos lietuvius / A.K. // TS. Nr. 9 A, p. 2–5.
43. Ko reikalaujame nuo liet. rašybos / Y // Žinyčia. Nr. 4–5, p. 93–95. – [V.Biržiška abejoja].
44. Kunigas Juozapas Dovidaitis, autorius „Šiauleniškio senelio“ / A.Kurietis // TS. Nr. 7-B, p. 4–21.
45. Lietuvių išeivystė / Y // TS. Nr. 10–11 A, p. 18–23.
46. Pavyzdys paskutiniosios prof. kun. K.Jauniaus rašybos / Y // Žinyčia. 1902. Nr. 4–5, p. – [V.Biržiška abejoja].

1903

47. Apie lietuviškas pavardes / A.Kurietis // Dirva – Žinynas. Nr. 3, p. 62–65.
48. Kuo vardu buvo didieji Lietuvos kunigaikščiai / A.Kurietis // Dirva-Žinynas. Nr. 2, p. 91–98.
49. Politiškoji Lietuvos unija (1385–1569) / A.Kurietis // Dirva-Žinynas, Nr. 1, p. 22–38.
50. Vilniaus vyskupo cirkuliaras į dvasiškiją. Apie mokyklas. 1902 vasario 12 d. / Vertė A.Kurietis // Dirva-Žinynas. Nr. 1, p. 81–84.

1904

51. Atsakymas A.Kuriečio ant kritikos knyg. „Katekizmo pirmamokslis“ / A.Kurietis // Kryžius. Nr. 2, p. 40–41.
52. Daugiaus šviesos, daugiaus Dievo garbės! / A.K. // Kryžius. Nr. 2, p. 10–12. – [V.Biržiška abejoja].

53. Leono XIII Popiežiaus enciklika apie Jėzų Kristų Išganytoją / Vertė Kurietis // Žvaigždė. Nr. 5, p. 67, Nr. 6, p. 83, Nr. 7, p. 99, Nr. 8, p. 115, Nr. 9, p. 131, Nr. 10, p. 148.
54. Radviliškis / A.K. // Kryžius. Nr. 4, p. 27–28. – [V.Biržiška abejoja].

1906

55. Artinantis rinkimams Ciesorystės seiman / A.A. // Nd. sk. Nr. 5, p. 5–6.
56. Baigianties išperkamiesiems už žemę mokesčiams / A.A. // Nd. sk. Nr. 13, p. 1–2.
57. Gerosios ir blogosios knygos / A.A. // Nd. sk. Nr. 7, p. 1.
58. Kaip geriau: sodžiais ar viensėdžiais / A.A. // Nd. sk. Nr. 26, p. 2–3.
59. Kodėl nevyksta mūsų skolinimai – taupiamosios draugijos? // Šaltinis. Nr. 32, p. 497–498.

1907

60. Apie blaivininkų draugijas / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 28, p. 218.
61. [Recenzija kn.: Apie gyvulių gydymą. Parašė gyvulių gydytojas Matė Veitas / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 29, p. 229.
62. [Recenzija kn.: Apie mineralines trąšas ir jųjų vartojimą. Parašė K.Sponholz, vertė V.Totoraitis / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 28, p. 220.
63. Apie ūkininkų draugijas / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 6, p. 41–42.
64. Apie ūkininkų ratelius / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 21, p. 162.
65. Ar naudinga veisti sodai? / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 36, p. 282–283.
66. Atsakymas „Lietuvos ūkininkui“ // Nd. sk. Nr. 10, p. 75–76.
67. Atsakymas Vilniaus vyskupo Roppo / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 42, p. 329–330.
68. Atstovų rinkimai Kaune / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 43, p. 337–338.
69. Baigiantis metams / A.Kurietis // Kauno kalendorius 1908 metams. K., 1907, p. 34–36.
70. Bajorai ir valstiečiai prieš rinkimus / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 38, p. 297–298.
71. Bažnyčia vagone / A.Kurietis // Nd. Sk. Nr. 47, p. 6–7.
72. Dar apie šventų dienų šventimą / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 10, p. 73.
73. Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas / A.Kurietis // Vnb. Nr. 4, p. 52–54.
74. Dvidešimts antras Amerikos lietuvių katalikų Susivienijimo seimas / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 29, p. 227.
75. Jogaila ir šv. Kazimieras / A.Kurietis // Vnb. Nr. 2, p. 21–22.

76. -ybė ar -ystė? / A.Kurietis // Draugija. Nr. 4, p. 399.
77. Ką rašo laikraščiai / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 14, p. 108–109; Nr. 18, p. 139–140; Nr. 39, p. 308.
78. Ką veikia Dūma / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 9, p. 69; Nr. 10, p. 77; Nr. 11, p. 86; Nr. 12, p. 92–93; Nr. 13, p. 100–101; Nr. 14, p. 109–110; Nr. 15, p. 117–118; Nr. 16, p. 125–126; Nr. 17, p. 132–133; Nr. 19, p. 149–150, Nr. 20, p. 157–158; Nr. 21, p. 165–166; Nr. 22, p. 173–174; Nr. 47, p. 10–11; Nr. 48, p. 24–26.
79. Ką veikia Dūma / A.Kurietis // Vnb. Nr. 1, p. 10–11; Nr. 2, p. 26.
80. Ką veikia mūsų atstovai / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 11, p. 86–87; Nr. 15, p. 116; Nr. 19, p. 149–150.
81. Kas jie tokie?: [Apie „Lietuvos ūkininko" puolamus kunigus] / A.Kurietis // Nd.sk. Nr. 47, p. 5–6.
82. Katalikų suvaržymas / A.K. // Nd. sk. Nr. 14, p. 105–106.
83. Kaunas: [Apie Šv. Kazimiero draugijos veikimą] / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 10, p. 78.
84. Kauno tarnaičių draugija / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 9, p. 66.
85. Kodėl popiežius vadinamas Šventu Tėvu / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 39, p. 307.
86. Kokia bus Dūma / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 8, p. 60.
87. Kokie nori būti mūsų atstovai / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 36, p. 281–282.
88. Lietuviai, pasigailėkite savęs: [Apie girtuokliavimą Kauno gubernijoje] / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 9, p. 68–69.
89. Lietuvių apšvietimas / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 28, p. 217.
90. Lietuvių kalbos suvaržymas / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 17, p. 129.
91. Lietuvių tautos namai Vilniuje // Vnb. Nr. 3, p. 35–36.
92. Lubinas / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 8, p. 59–60.
93. Medžių sodinimas / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 12, p. 91–92.
94. Miško vežimas / Dubkurys // Vnb. Nr. 4, p. 55–56.
95. Mūsų draugijos / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 8, p. 62–63.
96. Mūsų kalendoriai / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 43, p. 339–340; Nr. 45, p. 355; Nr. 47, p. 7.
97. Mūsų mokyklos: [Apie „Saulės" lietuviškos mokyklos atidarymą] / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 6, p. 44–45.
98. Mūsų reikalai: [Apie uždarytus vienuolynus] / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 13, p. 79–80.
99. Naujieji įstatai apie sodiečių žemę / A.A. // Nd. sk. Nr. 2, p. 8.
100. Naujos lietuvių skriaudos / A.A. // Nd. sk. Nr. 22, p. 171–172.
101. Nuo „Vienybės" redakcijos // Vnb. Nr. 1, p. 3–4.
102. Orlaiviai / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 45, p. 354.

103. [Recenzija kn.: Pamokslai be kunigo. Parašė Jonas Gerutis / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 10, p. 77.
104. Petrapinigiai / A.Kurietis // Vnb. Nr. 1, p. 4–5.
105. [Recenzija kn.: Piemenėliams ir piemenaitėms dovanėlė. Parašė Ganytojas. Seinai, 1907 / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 33, p. 260.
106. Pijus X visų katalikų valdytojas ir tarnas / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 46, p. 363–364.
107. Rinkimai į dūmą Kauno gubernijoj /A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 7, p. 49.
108. Rudens darbai / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 39, p. 307.
109. [Recenzija kn.: Šventadienis darbas. Iš lenkiškos vertė kun. Pranciškus Viksva. 208 p. / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 15, p. 117.
110. Šv. Kazimieras mūsų užtarytojas: [Apie šv. Kazimiero draugiją] / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 9, p. 65–66.
111. Šventų dienų šventimas / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 8, p. 57.
112. Tikėjimo liuosybė / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 16, p. 123.
113. Tikėjimo pradžia / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 41, p. 322–323.
114. Žemės klausimas Lietuvoje / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 18, p. 138–139; Nr. 20, p. 154–155.
115. Žemės pirkimas / A.Kurietis // Nd. sk. Nr. 46, p. 361–362.

1908

116. Apsireiškimas šv. Marijos Panelės Liurde / A. Kurietis // Vnb. Nr. 6, p. 83–84.
117. Apšvietos Draugijų atstovų suvažiavimas / A.Kurietis // Vnb. Nr. 3, p. 38.
118. Atsakas: [Apie dobilų auginimą] / Dubkurys // Vnb. Nr. 22, p. 338.
119. Blaivybės dalykai // Vnb. Nr. 10, p. 153.
120. Blaivybės draugija // Vnb. Nr. 14, p. 212–213.
121. Blaivybės draugijos // Vnb. Nr. 19, p. 286.
122. Kas do vieni taip vadinamieji laisvamaniai ir pirmeiviai / A.Kurietis // Vnb. Nr. 12, p. 179.
123. Kokius laikraščius užsisakyti / A. Kurietis // Vnb. Nr. 50, p. 787–788.
124. Lietuviai svetur / A.Kurietis // Vnb. Nr. 44, p. 690–691.
125. Lietuvių reikalai bažnyčioje: [Dėl lietuvių kalbos teisių] / A.Kurietis// Vnb. Nr. 49, p. 771.
126. Lietuvos lenkai / A.Kurietis // Vnb. Nr. 3, p. 35–36.
127. Mergaičių darželis / A.Kurietis // Vnb. Nr. 15, p. 230–231.
128. [Recenzija kn.: Michal Römer. Litwa. Studjum o odrodzeniu Narodu Litewskiego. Lwów. 1908. 438 p. / A.Kurietis // Draugija. Nr. 15, p. 316–318.

129. Mylėkime penėtoją žemelę / A.Kurietis // Vnb. Nr. 35, p. 538–539.
130. Mūsų vakarai ir vakaruškos / A.Kurietis // Vnb. Nr. 13, p. 197–198.
131. Nauja teisybė / A.Kurietis // Vnb. Nr. 44, p. 692.
132. Pigi paskola ir ūkininkams Lietuvoje / A.Kurietis // Vnb. Nr. 25, p. 380–381.
133. Pradedant Naujus Metus / [Be parašo] // Vnb. Nr. 1, p. 2–3.
134. Reikia mums sodžiaus mokytojų / A.Kurietis // Vnb. Nr. 6, p. 83.
135. Spaudos atgavimo metinė / A.Kurietis // Vnb. Nr. 17, p. 252.
136. Svarbi priedermė / A.Kurietis // Vnb. Nr. 43, p. 674–675.
137. Ūkės dalykai / Dubkurys // Vnb. Nr. 28, p. 431–432.
138. Ūkininkai, vienykitės / A.Kurietis // Vnb. Nr. 52, p. 820–821.
139. Ūkininko darbai artinantis pavasariui / Dubkurys // Vnb. Nr. 7, p. 105–106.
140. Ūkininkų rateliai Poznaniuje / A.Kurietis // Vnb. Nr. 14, p. 213–214.
141. Ūkininkų uždarbiai / Dubkurys // Vnb. Nr. 9, p. 135–136.
142. Vilniaus lenkų teisybė / A.Kurietis // Vnb. Nr. 28, p. 430.
143. Žemaičių įstaigos ir mokesčiai Lietuvos gubernijose / A.Kurietis // Vnb. Nr. 28, p. 426–427.
144. Žemės dirbimo mokykla / A.Kurietis // Vnb. Nr. 27, p. 410–411.

1909

145. Atsakai apie ūkės dalykus / Dubkurys // Vnb. Nr. 29, p. 447; Nr. 30, p. 463; Nr. 31, p. 477–478.
146. Atsargiai su mineralinėmis trąšomis / Dubkurys // Vnb. Nr. 15; p. 223–224.
147. Bažnytinės kalbos dalykai // Draugija. Nr. 30, p. 214–217.
148. Darbe galybė / A.Kurietis // Vnb. Nr. 19, p. 283–284.
149. Darbo linksmybė / Dubkurys // Vnb. Nr. 36, p. 553–554.
150. Daugiaus garsinimosi / A.Kurietis // Vnb. Nr. 39, p. 604–605.
151. Dėl spaudos atgavimo sukaktuvių / A.Kurietis // Vnb. Nr. 16, p. 234–235.
152. Jaunieji darbininkai / A.Kurietis // Vnb. Nr. 50, p. 776–777.
153. Ką rašo kiti laikraščiai / A.Kurietis // Vnb. Nr. 32, p. 492–493; Nr. 33, p. 512–513; Nr. 50, p. 783–784.
154. Kad ir nedaug, bet gerai / Dubkurys // Vnb. Nr. 33, p. 507–508.
155. Kaimo darbininkų globa / A.Kurietis // Vnb. Nr. 10, p. 147–148.
156. Kaip kitą kartą lietuvių gyventa // Vnb. Nr. 36, p. 554–555;

Nr. 37, p. 573–575. Mindaugas, didysis Lietuvos kunigaikštis.

Nr. 39, p. 603–604. Didysis Lietuvos kunigaikštis Gediminas.

Nr. 41, p. 635–637. Didysis Lietuvos kunigaikštis Algirdas.

Nr. 42, p. 651–653. Didysis Lietuvos kunigaikštis Kęstutis.
Nr. 44, p. 684–685. Didysis Lietuvos kunigaikštis ir Lenkų karalius Jogaila.
Nr. 46, p. 713–716. Didysis Lietuvos kunigaikštis Vitautas.
Nr. 48, p. 745–746. Katalikų tikėjimo išsiplėtimas Lietuvoje.
Nr. 50, p. 777–778. Vitauto įpėdiniai didieji Lietuvos kunigaikščiai Švitrigaila ir Zigmuntas.
Nr. 52, p. 809–810. Didysis Lietuvos kunigaikštis Kazimieras.
1910. Nr. 2, p. 19–20. Didysis Lietuvos kunigaikštis Aleksandras.
Nr. 4, p. 52–54. Didysis Lietuvos kunigaikštis ir lenkų karalius Zigmuntas I.
Nr. 17, p. 251–253. Didysis Lietuvos kunigaikštis ir Lenkų karalius Zigmuntas Augustas II.
Nr. 39, p. 603–604. Protestantų mokslo plėtimasis Lietuvoje.
1911. Nr. 19, p. 292–293. Apšvietos plėtimasis Lietuvoje.
157. Kaip kraunamas turtas / A.Kurietis // Vnb. Nr. 31, p. 473.
158. Kaip padauginti uždarbius sodžiuje / Dubkurys // Vnb. Nr. 17, p. 251–252.
159. Keistas užmanymas / A.Kurietis // Vnb. Nr. 17, p. 254–255.
160. Kova ties Griunvaldu (1410–1910) / A.Kurietis // Kauno kalendorius 1910 metams.- Kaunas, 1909, p. 42–47.
161. Kur statytis / Dubkurys // Vnb. Nr. 14, p. 202–203.
162. Kuo ir kaip tręšti žemė / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 39, p. 606–608.
163. Lietuviai svetur / A.Kurietis // Vnb. Nr. 49, p. 760–761.
164. Magazinai grūdams / A.Kurietis // Vnb. Nr. 38, p. 586–587.
165. Mūsų kalendoriai / A.Kurietis // Vnb. Nr. 43, p. 672.- Ūkiškasis kalendorius 1910 metams.
Nr. 46, p. 721. Vilniaus kalendorius 1910 metams.
Nr. 48, p. 750–751. 1. Žiburio kalendorius 1910 metams. 2. Tėvynės kalendorius 1910 metams. 3. Marijos kalendorius.
166. Namų darbo drabužiai / Dubkurys // Vnb. Nr. 51, p. 793–794.
167. Nepūdykite pinigų / A.Kurietis // Vnb. Nr. 40, p. 617–618.
168. Parapiniai užeigos namai / A.Kurietis // Vnb. Nr. 12, p. 178–179.
169. Pasaulė Dievo / A.A. // Vnb. Nr. 49, p. 761–762.
170. Pirmasis visuotinas „Blaivybės“ draugijos susirinkimas / A.Kurietis // Vnb. Nr. 9, p. 131–133.
171. Pradedant naujus metus / A.Kurietis // Vnb. Nr. 1, p. 3–4.
172. Reikia amatininkų sodžiuje / A.Kurietis // Vnb. Nr. 28, p. 428–429.
173. Ryga / A.K. // Vnb. Nr. 14, p. 211.
174. Vienybė – meilė / A.Kurietis // Vnb. Nr. 47, p. 728–729.
175. Vyrai, pirkite žemę / A.Kurietis //Vnb. Nr. 3, p. 35.

176. Vyrai, pirkite žemę / A.Kurietis // Vnb. Nr. 43, p. 665.
177. Visuotinas „Saulės" dr-jos susirinkimas / A.Kurietis // Vnb. Nr. 34, p. 520–522.
178. Žemaičių vyskupas Merkelis Giedraitis / A.Kurietis // Vnb. Nr. 18, p. 268.
179. [Recenzija kn.: Журналъ общаго собранія Ковенского общества сельского хозяйства 20 октября 1908 года. / A.Kurietis // Vnb. Nr. 8, p. 127–128.

1910

180. [Recenzija kn.: Apie sodą. Parašė kun. Martišius. Kaunas, 1910 m. 120 p. / A.Kurietis // Vnb. Nr. 7, p. 102–103.
181. Apleisti Kuršo lietuviai / A.Ramila // Vnb. Nr. 45, p. 699.
182. Ateinančių metų darbas / A.K. // Vnb. Nr. 1, p. 2–3.
183. Atsakai apie ūkės dalykus / Dubkurys // Vnb. Nr. 4, p. 57.
184. Atsidarys naujos vietos / A.K. // Vnb. Nr. 5, p. 67.
185. Bankų atstovų susivažiavimas Kaune /A.Kurietis // Vnb. Nr. 14, p. 211–213.
186. Dar apie ganyklas dvarų laukuose / A.A. // Vnb. Nr. 48, p. 749.
187. Darbas dėl kasdienės duonos / A.K. // Vnb. Nr. 7, p. 89.
188. Darbo dirva / A.A. // Vnb. Nr. 36, p. 555–556.
189. Finlandijos autonomija / A.K. // Vnb. Nr. 12, p. 719.
190. Griunvaldo sukaktuvės /Ramila // Vnb. Nr. 27, p. 411–412.
191. [Recenzija kn.: Józef Weyssenhoff. Unia. Pwiesc litewska. Warszawa. 1910. 476 psl. /A.Kurietis // Draugija. Nr. 40, p. 343–346.
192. Į viensėdijas išsidalinus / Dubkurys // Vnb. Nr. 23, p. 352–353.
193. Iš kur gauti pinigai / A.K. // Vnb. Nr. 12, p. 183–184.
194. Kas sveika / A.A. // Vnb. Nr. 31, p. 487.
195. Kaunas / A.Ramila // Kauno kalendorius 1911 metams. -Kaunas, 1910, p. 25–30.
196. Keistas užsipuolimas / A.Kurietis // Vnb. Nr. 41, p. 635–636.
197. Kodėl neatsiliepia / A.Kurietis // Vnb. Nr. 19, p. 283–284.
198. Kodėl nevyksta ūkės rateliai / A.Ramila // Vnb. Nr. 21, p. 320–321.
199. [Recenzija kn.: Kooperacijos žiedai. Parašė Žvygas. Šv. Kazimiero draugijos išleidimas / A.A. // Vnb. Nr. 34, p. 531.
200. Kur dėti pinigai / A.K. // Vnb. Nr. 11, p. 163–164.
201. Lagerlöf S. Ciesoriaus mokymas / Vertė A.Ramila // Vnb. Nr. 52, p. 811–814.
202. Lagerlöf S. Legendos apie Kristų / Vertė A.Ramila // Vnb. Nr. 49, p. 765–767.

203. [Recenzija kn.: Lietuvos istorija. Parašė Paparonis. Seinai: „Šaltinio" redakcijos leidinys, 1910 / A.Kurietis // Draugija. Nr. 48, p. 449–451.
204. Mokslas ūkininkams / A.A. // Vnb. Nr. 46, p. 715.
205. Naujos knygos / A.A. // Vnb. Nr. 32, p. 499–500.
206. Nepelningas pinigų suguldymas / A.A. // Vnb. Nr. 47, p. 731.
207. Pajudinkime pinigus / A.Ramila // Vnb. Nr. 38, p. 587–588.
208. Poznaniaus artojai / A.Kurietis // Vnb. Nr. 10, p. 147–148.
209. Rašto mokslas / A.A. // Vnb. Nr. 40, p. 619.
210. Sergėkim jaunimą / A.Ramila // Vnb. Nr. 30, p. 459–460.
211. Smulkiųjų ūkių kilimas / A.Kurietis // Vnb. Nr. 8, p. 115; Nr. 52, p. 810–811.
212. Spaudos dalykų paroda / A.A. // Vnb. Nr. 14, p. 213.
213. Sunki našta / A.K. // Vnb. Nr. 3, p. 35.
214. Taisykime savo namus / A.K. // Vnb. Nr. 15, p. 227.
215. Valstiečių skirtumas / A.A. //Vnb. Nr. 50, p. 779.

1911

216. Akli tėvai / A.A. // Vnb. Nr. 37, p. 581.
217. Apžvalga / A.K. // Vnb. Nr. 38, p. 594–596.
218. Atgijusios draugijos / A.K. // Vnb. Nr. 12, p. 180.
219. Branginkime sveikatą / A.R. // Vnb. Nr. 2, p. 19–20.
220. Dėlei švenčių sumažinimo / A.Ramila // Vnb. Nr. 31, p. 483.
221. Didelė valstiečių šventė / A.Ramila // Vnb. Nr. 3, p. 35–36.
222. Girdėjimas ir pamatymas / A.Kurietis // Vnb. Nr. 25, p. 387–388.
223. Gyvenimo blaivintojai / A.A. // Vnb. Nr. 8, p. 115.
224. Ką rašo kiti laikraščiai / A.A. // Vnb. Nr. 20, p. 308–309; Nr. 41, p. 645–646.
225. Kas kaltas? / A.K. Vnb. Nr. 30, p. 468–469.
226. Lagerlöf S. Šv. Veronikos marška / Vertė A. Ramila // Vnb. Nr. 8, p. 118–121; Nr. 9, p. 132–134; Nr. 11, p. 164–167; Nr. 12, p. 180–184; Nr. 13, p. 196–199.
227. Laikraščių apžvalga / A.Ramila // Vnb. Nr. 23, p. 356–357.
228. Laisvės šventė / A.Kurietis // Vnb. Nr. 7, p. 99–100.
229. Lietuviai Amerikoje / A.Ramila // Vnb. Nr. 43, p. 674–676.
230. Lietuvių kalba Vilniaus gubernijoj / A.K. // Vnb. Nr. 21, p. 324–325.
231. Lietuvių kalbos klausimas Valstijos Dūmoje / A.K. // Vnb. Nr. 49, p. 771–772.
232. Metams baigiantis / A.K. // Vnb. Nr. 52, p. 818–820.
233. Miestas ir sodžius / A.K. // Vnb. Nr. 20, p. 307–308.
234. Miestas ir sodžius / A.A. // Vnb. Nr. 36, p. 562–563.

235. Mokslas – turtas / A.A. // Vnb. Nr. 29, p. 450–451.
236. Monelninkai ir ardytojai / A.R. // Vnb. Nr. 45, p. 707–708.
237. Mūsų miesteliai / Dubkurys // Vnb. Nr. 23, p. 355–356.
238. Nauji įstatai apie žemės dalijimą / A.A. // Vnb. Nr. 27, p. 420–421.
239. Nauji ūkės reikalai / A.K. // Vnb. Nr. 10, p. 147–148.
240. Negirdėta teisybė / A.K. // Vnb. Nr. 1, p. 3.
241. Neišmintinga baimė / A.A. // Vnb. Nr. 39, p. 611–612.
242. P.A.Stolipinas / A.K. // Vnb. Nr. 37, p. 579–580.
243. Padidinama ūkės dalykų žinovų skaičius / A.K. // Vnb. Nr. 41, p. 648–649.
244. Paminklas darbui: [Apie A.Dambrauską-Jakštą] / A.K. // Vnb. Nr. 26, p. 403–404.
245. Pašalpa ar savystovis veikimas / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 51, p. 804–805.
246. Pelno suvartojimas / Dbkrs // Vnb. Nr. 34, p. 531–532.
247. Peterburgo aidai / A.R. // Vnb. Nr. 19, p. 301.
248. Pradėto darbo stiprinimas / A.A. // Vnb. Nr. 30, p. 467–468.
249. [Recenzija kn.: Проф. М.К.Любавскій. Очеркъ исторіи Литовско-русскаго государства до Люблинской уніи <...> / A.Kurietis // Draugija. Nr. 49, p. 78–79.
250. Savi priešai / A.K. // Vnb. Nr. 17, p. 259.
251. Savų namų atminimai / A.R. // Vnb. Nr. 32, p. 499–500.
252. Stolipino nužudynas / A.Ramila // Vnb. Nr. 37, p. 579–580.
253. Stolipino sutvirtėjimas / A.K. // Vnb. Nr. 11, p. 163–164.
254. Sveikata / Dubkurys // Vnb. Nr. 46, p. 724–725.
255. Švenčių sumažinimas / A.Ramila // Vnb. Nr. 28, p. 435–436.
256. Vadovavimas ar darbas / A.Ramila // Vnb. Nr. 15, p. 227–229.
257. Valdybų nepaslankumas / A.R. // Vnb. Nr. 9, p. 131.
258. Valstiečių baudžiava Lietuvoje / A.Kurietis // Vnb. Nr. 6, p. 84–86.
259. Vartotojų draugijos Šveicarijoje / A.A. // Vnb. Nr. 3, p. 36–37.
260. Vartotojų dr-jų susispietimas / A.K. // Vnb. Nr. 44, p. 692.
261. Ūkininkų balsas / A.A. // Vnb. Nr. 18, p. 275–276.
262. Ūkininkai ir žemė / A.K. // Vnb. Nr. 41, p. 643–644.
263. Žemės turėjimas / A.K. // Vnb. Nr. 19, p. 291–292.
264. Žemaičių savivalda / A.Ramila // Vnb. Nr. 6, p. 83–84.

1912

265. Amerikoje ir Lietuvoje / Dubkurys // Vnb. Nr. 30, p. 466–467.
266. Ar ilgam? // Vnb. Nr. 3, p. 36.
267. Bažnyčios turtai // Vnb. Nr. 48, p. 756–757.
268. Belgijos katalikai / A.A. // Vnb. Nr. 20, p. 307–308.

269. Branginkime „Blaivybės“ draugiją / A.Ramila // Vnb. Nr. 11, p. 165.
270. Dar apie šokius / A.Ramila // Vnb. Nr. 22, p. 341.
271. Draugijų būdas / A.Ramila // Vnb. Nr. 51, p. 803–805.
272. Draugijų reikalai / Dbkrs // Vnb. Nr. 13, p. 195–196.
273. Dūmos darbai 1907–1912 m. / A.K. // Vnb. Nr. 24, p. 370–371.
274. Jaunimo draugas / A.A. // Vnb. Nr. 21, p. 324.
275. Išmintingas taupumas / A.K. // Vnb. Nr. 22, p. 338–339.
276. Ką rašo kiti laikraščiai / A.K. // Vnb. Nr. 7, p. 102.
277. Ką rašo kiti laikraščiai / A.Ramila // Vnb. Nr. 9, p. 132.
278. Ką skaitoma po sodžius / A.Ramila // Vnb. Nr. 31, p. 483–484.
279. Kame tėvynės meilė / A.Kurietis // Vnb. Nr. 48, p. 754–756.
280. Kariuomenės atlikimas ir gyventojų sveikata / A.K. // Vnb. Nr. 13, p. 197.
281. Kauno gubernija 1910 m. / A.A. // Vnb. Nr. 4, p. 51–52.
282. Kitur ir pas mus / A.Kurietis // Vnb. Nr. 3, p. 35–36.
283. Kraujo praliejimas Rodunės bažnyčioje / A.A. // Vnb. Nr. 31, p. 484–485.
284. Krikščionijos laimėjimai / A.A. // Vnb. Nr. 43, p. 676–677.
285. Lenkai Prūsuose / Dubkurys // Vnb. Nr. 27, p. 419–421; Nr. 28, p. 434–436.
286. Lietuvių atstovai Dūmoje / A.K. // Vnb. Nr. 25, p. 386–388.
287. „Lietuvos ūkininko“ kalendorius / A.Ramila // Vnb. Nr. 50, p. 789–790.
288. Liūdna byla /A.Kurietis // Vnb. Nr. 16, p. 242–243.
289. Nauja srovė / A.Ramila // Vnb. Nr. 8, p. 115.
290. Naujoji Dūma / A.A. // Vnb. Nr. 45, p. 707–708.
291. Nebylių mokyklos / A.R. // Vnb. Nr. 12, p. 178--179.
292. Netikėtas pavojus / A.K. // Vnb. Nr. 42, p. 658–659.
293. Po rinkimų / A.K. // Vnb. Nr. 44, p. 690–692.
294. Prigimta kalba mokyklose / A.Ramila // Vnb. Nr. 18, p. 274–275.
295. Raudonasis pavojus / A.K. // Vnb. Nr. 23, p. 355–356.
296. Rinkimai / A.K. // Vnb. Nr. 40, p. 627–628; Nr. 41, p. 643.
297. Rinkimai Dūmon nebetoli / A.Kurietis // Vnb. Nr. 11, p. 162–164.
298. Rinkimų bėgis / A.K. // Vnb. Nr. 39, p. 611.
299. Rinkimų sąrašai / A.Kurietis // Vnb. Nr. 32, p. 499–500.
300. Savišalpos draugijos ir „Blaivybė“ / A.Ramila // Vnb. Nr. 19, p. 291–292.
301. Savo protu / A.R. // Vnb. Nr. 14, p. 211–212.
302. Socijalistai, katalikai ir giminių skaičius / A.R. // Vnb. Nr. 10, p. 147.
303. Svarbiausias darbas / A.A. // Vnb. Nr. 47, p. 739–740.
304. Sveika tauta / A.Ramila // Vnb. Nr. 2, p. 16.
305. Talkos ir pokyliai / A.Ramila // Vnb. Nr. 33, p. 514–515.
306. Tėvams atmintina / Dubkurys // Vnb. Nr. 28, p. 438–439.
307. Tėvynės meilė / A.Ramila // Vnb. Nr. 43, p. 675–676.

308. Tikėjimo mainymas / A.R. // Vnb. Nr. 25, p. 388–390.
309. Valstietiška žemė / A.Kurietis // Vnb. Nr. 35, p. 546–547.
310. Ūkininkų ir darbininkų draugijos / A.K. // Vnb. Nr. 15, p. 226–227.

1913

311. A.a. Žemaičių vyskupas Gasparas Cirtautas / A.Ramila // Vnb. Nr. 37; p. 578–581.
312. Ar mokslas priešinasi tikėjimui? / A.// Vnb. Nr. 42, p. 658–660.
313. „Blaivybės" arbatinės / A.R. // Vnb. Nr. 11, p. 163.
314. Blaivininkų šventė // Vnb. Nr. 17, p. 262–263.
315. Darbas darbui nelygu / A.Ramila // Vnb. Nr. 2, p. 18–19.
316. Darbas savo krašte / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 21, p. 322–324.
317. Darbininkai dvarams / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 6, p. 83–84.
318. Du broliu / Iks // Vnb. Nr. 46, p. 724–725.
319. Du keliu / A.R. // Vnb. Nr. 24, p. 371–372.
320. Gimtinė kalba mokyklose / A.A. //Vnb. Nr. 5, p. 67.
321. Gorodlės unijos sukaktuvės 1413–1913 / A.Kurietis // Vnb. Nr. 40, p. 626–628.
322. Jaunuomenei pavojus / A. // Vnb. Nr. 36, p. 563–564.
323. Ką rašo kiti laikraščiai / A.A. // Vnb. Nr. 12, p. 186–187.
324. Kaip gauti šeimynos / A.Kurietis // Vnb. Nr. 51, p. 802–803.
325. Kame spiesties / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 10, p. 147–148.
326. Katalikiškas veikimas kitur ir pas mus / A.Ramila // Vnb. Nr. 35, p. 546–547.
327. Kauno gubernija 1911 metais / A.A. // Vnb. Nr. 7, p. 99–101.
328. Kuo būti? / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 34, p. 534–535.
329. Laikraščių svarbumas / A.Ramila // Vnb. Nr. 44, p. 690–691.
330. Lietuvių vargai svetur / A.Ramila // Vnb. Nr. 20, p. 306–308.
331. Maironis 1888–1893 / A.Kurietis // Vnb. Nr. 45, p. 707–708.
332. Metams praslinkus / A.Kurietis // Vnb. Nr. 52, p. 819–820.
333. Naujos gadynės gyvenimas / A.Ramila // Vnb. Nr. 16, p. 243–244.
334. Nesunaudojamas turtas / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 18, p. 275–276.
335. Netikėtini kliuviniai / A.Kurietis // Vnb. Nr. 18, p. 276–277.
336. Patys sau / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 28, p. 434–436.
337. Patys rūpinkimės savo reikalais / A.Kurietis // Vnb. Nr. 50, p. 786–788.
338. Pavasario darbas / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 12, p. 184.
339. „Prašau atitaisyti paskelbtą „Vilties" 117 Nr. klaidingą žinią...": [Laiškas į redakciją] // Viltis. Spal. 11 (24), p. 4.
340. Pienas ir sveikata / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 39, p. 611.
341. Sodžiaus tuštėjimas / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 43, p. 674–676.

342. Svarbus palengvinimas / A.R. // Vnb. Nr. 9, p. 130–131.
343. Tautos gyvybė / A.K. // Vnb. Nr. 1, p. 2–3.
344. Tautos siela genda / A.Ramila // Vnb. Nr. 13, p. 195–196.
345. Tvarka gyvenime / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 41, p. 643–644.
346. Vokietijos katalikų suvažiavimas / A.Kurietis // Vnb. Nr. 33, p. 515–516.
347. Žemyn slydimas / A.Ramila // Vnb. Nr. 7, p. 98–99.

1914

348. Baisogalos bandymo stotis / A.Dubkurys // Viensėdis. Nr. 2, p. 21–23.
349. Bažnyčios priartinimas / A.R. // Vnb. Nr. 39, p. 611–612.
350. Blaivybės šventė / A.Ramila // Vnb. Nr. 14, p. 214–215.
351. Dar apie ėjimą į kunigus / A.Ramila // Vnb. Nr. 9, p. 130–131.
352. Darbai apie namus / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 12, p. 181–182.
353. Darbas sodžiuje / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 18, p. 275–276.
354. Įstatai apie dubų nedalinimą / A.Kurietis // Vnb. Nr. 6, p. 83.
355. J.E.Žemaičių vyskupo Pr. Karevičiaus ingresas / A.R. // Vnb. Nr. 21, p. 323–324.
356. Karo meto vargai ir rūpesčiai / Dubkurys // Vnb. Nr. 33, p. 513–514.
357. Keisti komitetininkai / A.Ramila // Vnb. Nr. 29, p. 451.
358. Kova su laiku / A.K. // Vnb. Nr. 1, p. 3–4.
359. Lietuvių spauda 1904–1914 m. / A.Kurietis // Vnb. Nr. 17, p. 259–260.
360. Mašinos ūkyje / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 35, p. 545–546.
361. Miško veisimas / A.Dubkurys // Viensėdis. Nr. 10, p. 145–147.
362. Muitas ant grūdų / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 19, p. 291.
363. Prieš šimtą metų: Vienos kongreso sukaktuvės / A.K. // Vnb. Nr. 40, p. 627–628.
364. Reikia išlaikyti / A.K. // Vnb. Nr. 31, p. 481–482.
365. Reikia išlaikyti / A.K. // Vnb. Nr. 36, p. 561–562.
366. Saliamono Banaičio spaustuvė Kaune / A.K. // Vnb. Nr. 17, p. 260–261.
367. Svarbios sukaktuvės: [Apie spaudos draudimo panaikinimą] / A.K. // Vnb. Nr. 16, p. 243.
368. Sveikata gyvenimo laimė / A.Dbkrs // Vnb. Nr. 39, p. 613–614.
369. Taupumas turto motina / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 9, p. 131.
370. Trūksta darbininkų / A.K. // Vnb. Nr. 4, p. 51.
371. Vaikų gelbėjimas / A.Ramila // Vnb. Nr. 3, p. 35–36.
372. Visuotinis šv. Kazimiero dr-jos susirinkimas / A.K. // Vnb. Nr. 28, p. 434–435.
373. Žemaičių Vyskupo ingreso atgarsiai / A.R. // Vnb. Nr. 22, p. 339.

1915

374. Daugiau sužinojimo / A.Kurietis // Vnb.Nr. 1, p. 1–2.
375. Dėlei pasninkų ir švenčių sumažinimo / A.Ramila // Vnb. Nr. 5, p. 65–67.
376. Dvasios tvirtumas / A.Ramila // Vnb. Nr. 18, p. 265–266.
377. Gydomųjų vietų sunaudojimas / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 2, p. 22–23.
378. Gydomųjų žolių rinkimas / A. Dbkrs // Vnb. Nr. 20, p. 304–305; Nr. 21, p. 317–318.
379. Iš ko statyti namus / A.Dubkurys // Vnb. Nr. 26, p. 394–397.
380. Italijos prisidėjimas / A.K. // Vnb. Nr. 20, p. 297–298.
381. Kaip išlaikyti / A.Kurietis // Vnb. Nr. 10, p. 147–148.
382. Karas ir gyvulių auginimas // A. Dbkrs // Viensėdis. Nr. 3, p. 33–34.
383. Karo aplinkybės / A. Dbkrs // Vnb. Nr. 19, p. 281–282.
384. Karo keliai / A.K. // Vnb. Nr. 14, p. 201–202; Nr. 22, p. 329–330.
385. Kokios turėtų būti arbatinės / A.Ramila // Vnb. Nr. 11, p. 163–164.
386. Ligų pavojus / A.K. // Vnb. Nr. 13, p. 187–188.
387. Naujai ištaisytieji poteriai ir suplikacijos /A.Ramila // Vnb. Nr. 12, p. 178–179.
388. Reikalinga pinigų mobilizacija / A.K. // Vnb. Nr. 27, p. 409–410.
389. Reikia išlaikyti / A.K. // Vnb. Nr. 23, p. 345–346.
390. Statymas toliau / A.K. // Vnb. Nr. 15, p. 217–218.
391. Varniai / A.Ramila // Vnb. Nr. 24, p. 361–362.
392. Visuotinis „Blaivybės“ susirinkimas / A.R. // Vnb. Nr. 8, p. 115–116.

1917

393. Šv. Kazimiero draugija (1906–1916) / A.K. // Kauno kalendorius 1917 metams. -Kaunas, 1917, p. 29–35.
394. Vyskupas Valančius ir tikybos mokinimas gimnazijose // Ateitis. Nr. 12, p. 353–362.
395. Žemaičių vyskupystė (1417–1917 metais) / A.A. // Kauno kalendorius 1917 metams. – Kaunas, 1917, p. 17–28.

1918

396. A.a. Vytautas Endziulaitis/ K. // Vnb. Nr. 47, p. 738–739.
397. Apmirusio gyvenimo gaivinimas / A.R. // Vnb. Nr. 7, p. 98.
398. [Recenzija: [Aptariami trijų autorių istorijos vadovėliai: Pajautos, Prano [Klimaičio] ir S.Matulaičio // Lietuvos mokykla. Nr. 9–10, p. 295–300.

399. Ar naudinga skirties nuo Lietuvos / A.Ramila // Vnb. Nr. 4, p. 50–51.
400. Auginimas blaivybėje / R. // Vnb. Nr. 33, p. 510–512.
401. Demokratizmo srovė / K. // Vnb. Nr. 41, p. 636.
402. Gynimosi reikalas / K. // Vnb. Nr. 39, p. 602.
403. Ką rašo kiti laikraščiai / K. // Vnb. Nr. 43, p. 667–668; Nr. 48, p. 748.
404. Kiek lietuvių steigiamoje valstybėje / A. // Vnb. Nr. 46, p. 716–717.
.405. Kultūros darbininkai / A.R. // Vnb. Nr. 23, p. 351–352.
406. Lietuvių krikščionių demokratų partija // Vnb. Nr. 12, p. 172–174; Nr. 14, p. 204–205; Nr. 15, p.221–222; Nr. 16, p. 234–236.
407. Lietuvos socialistai apie žemę / K. // Vnb. Nr. 47, p. 733–734.
408. Mokėjimas kalbėti / A.R. // Vnb. Nr. 19, p. 281–282.
409. Naujas Vilniaus vyskupas kun. dr. Jurgis Matulevičius / R. // Vnb. Nr. 42, p. 658–659.
410. Pajudinkime pinigus / K. // Vnb. Nr. 47, p. 729–730.
411. Palaikykime savo švietimo draugijas / A.Ramila // Vnb. Nr. 22, p. 330.
412. Pradedant sustabdytą darbą [Be autoriaus] // Vnb. Nr. 1, p. 2.
413. Rūtų darželis / K. // Vnb. Nr. 10, p. 155.
414. Skaityklos Anglijoj / A.K. // Vnb. Nr. 6, p. 86–87.
415. Spaudos apžvalga / K. // Vnb. Nr. 38, p. 593.
416. Sugaištas laikas – didelis nuostolis / K. // Kauno kalendorius 1918 metams. – Kaunas, 1917, p. 35–37.
417. Sveiki sulaukę Naujųjų Metų // Vnb. Nr. 50, p. 777–778.
418. Sveiki sulaukę Šv. Kalėdų / A.Ramila // Vnb. Nr. 49, p. 761–762.
419. Svetima srovė / A.K. // Vnb. Nr. 23, p. 345–346.
420. Valdymo būdas senovės Lietuvoje / K. // Vnb. Nr. 33, p. 507–509.
421. Vienybės centras / R. // Vnb. Nr. 41, p. 634.
422. Vyriausybė ir visuomenė / A.Ramila // Vnb. Nr. 48, p. 745–746.
423. Vyskupas Valančius ir blaivybė // Vnb. Nr. 7, p. 102–105; Nr. 8, p. 114–120; Nr. 9, p. 133–137; Nr. 10, p. 148–151; Nr. 11, p. 162–165.
424. Vyskupas Valančius ir luomų santykiai // Vnb. Nr. 14, p. 206–208; Nr. 15, p. 223–226.
425. Vyskupas Valančius ir parapijinės mokyklos // Vnb. Nr. 1, p. 3–8; Nr. 2, p. 22–26; Nr. 3, p. 34–39.
426. Vyskupas Valančius ir vyriausybės mokyklos // Vnb. Nr. 4, p. 51–58.

1919

427. Atsilyginimas už sudegintas triobas / K. // Vnb. Nr. 11, p. 78.
428. Dėl bažnytinių žemių / K. // Vnb. Nr. 4, p. 22.

429. [Recenzija kn.: Gamta ir žmogus. Parašė D-ras Simonas Šultė. Kaunas: „Šviesos“ spaustuvė, 1919. / R. // Vnb. Nr. 8, p. 56–57.
430. Gyvenimo piginimas / R. // Vnb. Nr. 9, p. 61–62.
431. Ivinskio „Aitvaro“ programos // Draugija. Nr. 7–8, p. 329–331.
432. [Recenzija kn.: Lietuvos visuomenės ir teisės istorija. Sekdamas Stanislovą Kutrzebą parašė Augustinas Janulaitis. Vilnius: Lietuvių mokslo draugijos leidinys, 1916. 217 pusl. 8o. // Lietuvos mokykla. Kn. 1, p. 85–86.
433. Nepriklausomybės metinė / K. // Vnb. Nr. 6, p. 37–38.
434. Pašaukimas į kunigus / R. // Vnb. Nr. 17, p. 134–135.
435. Raktas pinigams / R. // Vnb. Nr. 5, p. 29–30.
436. Vyriausybė ir visuomenė / K. // Vnb. Nr. 17, p. 133–134.
437. Vyriausybės permaina / R. // Vnb. Nr. 10, p. 69–70.
438. Žemės reformos sumanymas / K. // Vnb. Nr. 15, p. 113–114.

1920

439. [Recenzija kn.: Kun. V.Gadovski. Bažnyčios istorijos vadovėlis. Vertė kun. V.Zajančkauskas. I dalis (Senovė ir viduramžiai). II dalis (Naujieji amžiai). Vilnius: Lietuvių mokslo draugijos leidinys, 1920 (109+98 pusl.) // Draugija. Nr. 11–12, p. 480–483.
440. Motiejus Valančius kaipo vyskupas (Iš raštų Žemaičių vyskupo archyvo) // Ganytojas. Nr. 5, p. 132–140; Nr. 6, p. 168–174; Nr. 7, p. 199–209.
441. Pasikalbėjimas krikščionio su pagoniu // Žvaigždė. Nr. 8, p. 229–233.
442. [Recenzija kn.: Polska i Litwa w dziejowym stosunku. 1914. Naktadem Gethnera i Wolfa. 700 psl. in 8o // Draugija. Nr. 7–8, p. 324–326.
443. Tvarka bažnyčioje / A.A. // Ganytojas. Nr. 4, p. 116–119.
444. Valančius kaipo rašytojas ir lietuviškos raštijos palaikytojas (Iš raštų Žemaičių vyskupo archyvo) // Draugija. Nr. 5–6, p. 200–213.
445. Vatikano susirinkimo sukaktuvės / Kun. A.A. // Ganytojas. Nr. 3, p. 86–88.
446. Vyskupas Valančius ir Kauno katalikai (Iš raštų Žemaičių vyskupo archyvo) // Draugija. Nr. 3–4, p. 119–128.

1921

447. Bažnyčių ir kryžių statymas ir taisymas Žemaičių vyskupystėje vyskupo Valančiaus laikais // Ganytojas. Nr. 10, p. 321–334.
448. Pamokslų cenzūra Rusijos imperijoje // Ganytojas. Nr. 5, p. 131–140.

449. Rusijos vyriausybė ir kunigų skyrimas Žemaičių vyskupystėje vyskupo Valančiaus laikais // Ganytojas. Nr. 8, p. 232–241; Nr. 9, p. 258–268.
450. Vyskupas Valančius ir 1863 metai (Iš raštų Žemaičių vyskupo archyvo) // Mūsų senovė. Kn. 1, p. 22–33; Kn. 2, p. 38–53.
451. Žemaičių seminarija vysk. Valančiaus laikais // Ganytojas. Nr. 1, p. 10–18.

1922

452. Dėl „Lietuvos istorijos“ ir „Bažnyčios istorijos“ kritikos (Atsakymas prof. Voldemarui) // Mūsų senovė. Kn. 3, p. 438–444; Tas pats // A.Voldemaras. Raštai. 90 metų sukakčiai paminėti. – Chicago, 1973, p. 69–76.
453. Dvasiškijos važinėjimas ir bilietai vyskupo Valančiaus laikais // Ganytojas. Nr. 1, p. 3–9.
454. Rusų kalba pamaldose v.Valančiaus laikais // Ganytojas. Nr. 12, p. 347–352.
455. Žemaičių vyskupo sostinės perkėlimas į Kauną // Ganytojas. Nr. 9, p. 255–258.

1923

456. Napoleono armijos okupacija Telšių apskrity // Draugija. Nr. 9–10, p. 321–326.

1924

457. [Recenzija kn.: Le Saint Sičge et la Russie. Leurs relations diplomatiques au XIX sičle. 1814–1847. Par Adrien Boudou S.J. Paris. Librairie Plon, 1922. // Ganytojas. Nr. 7, p. 200–201.
458. Valstiečių padėtis Bažnyčios žemėse Lietuvoje // Ganytojas. Nr. 8, p. 209–214.

1928

459. Lietuva ligi Liublino unijos // Kn.: Ir eikim Lietuvos keliu... – Kaunas, 1928, p. 15–20.

1930

460. Ką Vytautas Didysis yra padaręs krikščionijai aplamai, o Žemaičių kraštui ypač? // Tiesos kelias. Nr. 9, p. 545–547.

1935

461. Katalikų Bažnyčios būvis Lietuvoje viešpataujant Katarinai II ir Pauliui I // Tiesos kelias. Nr. 4, p. 193–199.
462. Vyskupas Valančius // Tiesos kelias. Nr. 6, p. 334–338.

LITERATŪRA APIE A. ALEKNĄ

463. Alekna Antanas // Lietuviškoji enciklopedija. – Kaunas, 1933. – T. 1, skiltis 213–214.
464. Alekna Antanas // Lietuvių enciklopedija. – Boston, 1953. – T. 1, p. 92–93.
465. Alekna Antanas // Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. -Vilnius, 1966. – T. 1, p. 38.
466. Alekna Antanas // Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Vilnius, 1976. – T. 1, p. 138.
467. Alekna Antanas // Tarybų Lietuvos enciklopedija. – Vilnius, 1985. – T. 1, p. 37.
468. Alekna Antanas // Encyklopedia Lituanica. – Boston, 1970. – T. 1, p. 52.
469. Alekna Antanas // Lietuvos TSR bibliografija. – Vilnius, 1985. – T. 2, Kn. 1, p. 111–112.
470. A.J. [Augustinas Janulaitis] Antanas Alekna // Praeitis. 1933. T. 2, p. 440–441.
471. Aleksandravičius E. Kultūrinis sąjūdis Lietuvoje 1831–1863 metais: organizaciniai kultūros ugdymo aspektai. -Vilnius, 1989, p. 12, 120.
472. Aleksandravičius E. Blaivybė Lietuvoje XIX amžiuje // Lietuvių atgimimo istorijos studijos. -Vilnius, 1990. – T. 2, p. 9, 56, 63, 64, 75, 86, 92, 93.
473. Aleksandravičius E., Kulakauskas A. Carų valdžioje: Lietuva XIX amžiuje. – Vilnius, 1996, p. 16, 31, 105, 163, 164, 166, 168, 190, 193, 194.
474. Biržiška V. Aleksandrynas. – Chicago, 1965. – T. 3, p. 79, 337, 338; Tas pat. -2-asis leid. Vilnius, 1990.
475. Biržiška V. Knygtyros darbai. – Vilnius, 1998, p. 434, 435.

476. Bučelis D. Lietuvių krikščionių demokratų partijos sukūrimas ir jos raida 1917–1920 m. // LKMA. Metraštis. – Vilnius, 1996. – T. 10, p. 566.
477. Dambrauskas-Jakštas A. Kan. A.Alekna – visuomenės darbuotojas ir mokslininkas // Rytas. 1930. Nr. 144, p. 3–4.
478. Dambrauskas A. Šv. Kazimiero draugija. Jos kūrimasis ir pirmųjų 25-ių metų veikimas (1906–1931). – Kaunas, 1932, p. 33, 71–72, 118–120.
479. Dundulis Br. A.a. prof. A.Alekna // Ateitis. 1930. Nr. 8–9, p. 361–365.
480. Dundulis Br. Istorijos mokslo labui: [atsiminimai] // Istorija. T. 34. Vilnius, 1996, p. 6.
481. Eretas J. Valančiaus šviesa už marių. – Roma, 1980, p. 173–174, 264, 275, 326.
482. Gudaitis L. Platėjantys akiračiai: Lietuvių literatūrinė spauda 1904–1917 metais. – Vilnius, 1977, p. 17, 27, 46, 48.
483. Gudaitis L. Laiko balsai: Lietuvių literatųrinė spauda 1918–1923 metais. – Vilnius, 1985, p. 70.
484. Gudavičius E. Mindaugas . – Vilnius, 1998, p. 43–44.
485. Ilgevič M. Lietuvos krikšto XIII a. problema lenkų ir lietuvių istoriografijoje // Užsienio lituanistika. Humanitariniai mokslai. – Vilnius, 1992, p. 6, 29.
486. Ilgevič M. Lenkų ir lietuvių istorikų darbai apie Lietuvos krikštą Vytenio, Gedimino, Algirdo ir Kęstučio valdymo laikais // Ten pat, p. 33, 35, 41–42, 56, 59.
487. Ilgevič H. Lietuvos krikštas ir jo reikšmės vertinimas lietuvių ir lenkų istoriografijoje // Užsienio lituanistika. Humanitariniai mokslai. – Vilnius, 1993. – D. 2, p. 38, 46–47, 53, 65, 68.
488. Yla S. Ateitininkų vadovas. – Putnam, [1960], p. 80, 191, 192, 447.
489. Ivinskis Z. A.a. Prof. A.Aleknos atminimui // Rytas. 1930. Nr. 135, p. 3.
490. Ivinskis Z. Alekna – Lietuvos istorijos tyrinėtojas // Naujoji Romuva. 1936. Nr. 9, p. 196–198.
491. Ivinskis Z. Antanas Alekna (1872–1930) // Lietuvių katalikų mokslo akademija. Suvažiavimo darbai. – Kaunas, 1937. T. 2, p. 416–424.
492. Ivinskis Z. Naujojo leidimo Daukantas: Prof. A.Aleknos mokslo darbui atminti. 1930–1940 // XX amžius. 1940. Nr. 131, p. 5.
493. Ivinskis Z. Autobiografija // Žemaičių praeitis. – Vilnius, 1994. – T. 3, p. 76–77.
494. Ivinskis Z. Rinktiniai raštai. – Roma, 1987. – T. 4, p. 23, 135, 142, 148, 215, 223, 276, 296, 318, 438, 519, 520, 622, 639, 645–647, 650, 653, 663–666, 672, 689, 690, 692, 697, 698.

495. Ivinskis Z. Lietuvos istorija iki Vytauto Didžiojo mirties. – Vilnius, 1991, p. 4, 52, 58, 60, 62, 65.
496. Jonynas Ig. Istorijos baruose. – Vilnius, 1984, p. 188.
497. Kanauninkas Antanas Alekna (1872–1930) // Mūsų švyturiai. -Vilnius, [1993], p. 5–7.
498. Katilius A. Tegul visi kiti mūsų tiek padaro... // Apžvalga. 1992. Nr. 50.
499. Kavolis V. Žmogus istorijoje. – Vilnius, 1994, p. 342, 546.
500. Kiaupa Z., Kiaupienė J., Kuncevičius A. Lietuvos istorija iki 1795 metų. -Vilnius, 1998, p. 359.
501. Knygos lietuvių kalba. 1905–1917. Kontrolinis sąrašas. -Vilnius, 1977. – D. 1, p. 38.
502. Knygos lietuvių kalba. 1918–1940. Kontrolinis sąrašas. – Vilnius, 1997. – T. 1. Knygos A-C, p. 17–18.
503. Krikščionybė Lietuvoje: praeitis, dabartis, ateitis. – Kaunas, 1938, p. 30, 46, 61, 64, 67–69, 134, 135, 153–155, 157, 165–167, 171, 172, 192, 194, 196, 197, 199, 201–204, 210, 214, 215, 218, 219, 221, 224, 225.
504. Krikščionybė Lietuvoje / Redagavo V.Vardys. – Čikaga, 1997, p. 160, 165, 169, 171, 210–212, 227, 236, 237, 415.
505. Laukaitytė R. Lietuvos vienuolijos: XX a. istorijos bruožai. – Vilnius, 1997, p. 231.
506. Lietuvių atgimimo istorijos studijos. – Vilnius, 1994. – T. 7. Atgimimas ir Katalikų Bažnyčia, p. 65, 235–237, 267, 278, 279, 283, 298, 347, 349, 372, 373, 387.
507. Lietuvių nacionalinio išsivadavimo judėjimas (ligi 1904 metų). -Vilnius, 1987, p. 8, 10, 11, 189.
508. Lietuvos mokyklos ir pedagoginės minties istorijos bruožai. -Vilnius, 1983, p. 124, 230, 295.
509. Lietuvos universitetas 1579–1803–1922 / Redagavo Pr. Čepėnas. – Chicago, 1972, p. 178, 369, 372, 374, 701.
510. Lietuvos universitetas. 1922 II 16–1927 II 16. Pirmųjų penkerių veikimo metų apyskaita. – Kaunas, 1927, p. 69, 108, 185, 190, 192, 311.
511. Lietuvos valstybės protokolai 1917–1918. – Vilnius, 1991, p. 31.
512. Lukšienė M. Lietuvos švietimo istorijos bruožai XIX a. pirmojoje pusėje. – Kaunas, 1970, p. 12, 13.
513. Matusas-Sedauskas J. A.a. profesorius Antanas Alekna // Sargyba. 1930. Nr. 7, p. 229–231.
514. Matusas J. Lietuvių rusinimas per pradžios mokyklas. – Kaunas, 1937, p. 8, 19, 20.

515. Merkys V. Nelegalioji lietuvių spauda kapitalizmo laikotarpiu (ligi 1904 m.). – Vilnius, 1978, p. 167, 184, 188, 208, 216.
516. Merkys V. Knygnešių laikai (1864–1904). – Vilnius, 1994, p. 152, 167, 171, 359.
517. Merkys V. Jonas Matusas – XIX amžiaus Lietuvos istorijos tyrinėtojas // Mūsų praeitis. – Vilnius, 1997. – T. 5, p. 104–108.
518. Mikšytė R. Antanas Baranauskas. – Vilnius, 1993, p. 51, 216, 252.
519. Pilkauskas Z. Reakcinis klerikalizmo vaidmuo, rengiant istorijos vadovėlius buržuazinėje Lietuvoje (1919–1940 m.) // Istorija. 1974. T. 15. Sąs. 1, p. 68–69.
520. Pilkauskas Z. Reakcinė Lietuvos klerikalų švietimo politika istorijos mokymo klausimu bendro lavinimo mokykloje (1919–1940 m.) // Pedagogika ir psichologija. 1976. T. 13, p. 28, 31–32.
521. Pruskus V. Katalikų socialinė mintis Lietuvoje // LKMA Metraštis. - Vilnius, 1995. – T. 9, p. 28, 203.
522. Pupšys V. Lietuvos mokykla: atgimimo metai (1905–1918). – Klaipėda, 1995, p. 15, 113, 198.
523. Puzaras P. Vyskupo Motiejaus Valančiaus pastoracinė veikla. – Vilnius, 1992.- A.Aleknos veikalai naudojami beveik kiekviename puslapyje.
524. Raguotienė G. Spaudą atgavus: knyga ir skaitytojas 1904–1918 m. Lietuvoje. – Vilnius, 1996, p. 27, 42, 43, 233, 268.
525. Sprindis A. Lietuvių literatūrinė kritika. 1861–1905. – Vilnius, 1957, p. 361, 365, 368, 371.
526. Stakauskas J. Lietuviškosios minties pasireiškimas Žemaičių seminarijoje // Tiesos kelias. 1939. Nr. 5, p. 354.
527. Sužiedėlis S. A.a. prof. kan. A.Alekna // Tiesos kelias. 1930. Nr. 9, p. 536–545.
528. Šenavičienė I. Žemaičių lituanistai Vilniaus vyriausioje seminarijoje. Motiejus Valančius. – Vilnius, 1998, p. 18, 142, 171, 175, 176.
529. Šenavičienė I. Nemalonumai Telšių seminarijoje dėl rusų kalbos Rusijos valstybinio istorijos archyvo dokumentuose // Lietuvos istorijos metraštis. 1996 metai. – Vilnius, 1997, p. 292, 293, 314, 316, 318.
530. Šležas P. A.a. prof. A.Alekna // Židinys. 1930. Nr. 7, p. 69–71.
531. Šležas P. Prof. kan. A.Alekna // Athenaeum. 1931. T. 2. Sąs. 1, p. 37–88.
532. Trumpa V. Lietuva XIX amžiuje. – Chicago, 1989, p. 31, 32, 45, 59, 66, 102, 174, 175, 182, 186, 190, 194–196, 199, 205, 262.
533. Vaitiekaitis A. Bažnyčios praeitis. Aukštesniosioms gimnazijos klasėms.- Kaunas, 1938, p. 6, 65–67, 108, 164–165, 283; Tas pats. -2-asis leid. – Vilnius, 1992.

534. Valančius G. Žemaičių Didysis: istoriografiniai pasakojimai. – Brooklyn, 1978. – D. 1, p. 15, 18, 21, 113, 115, 117, 132, 181, 187, 214, 220, 221, 222, 255, 256, 292, 339, 369, 384, 479, 493, 499, 500, 505, 527, 551, 554, 562, 576, 609, 614, 628, 629; D. 2, p. 79, 80, 82, 88, 92, 98, 100, 101, 103, 108, 109, 227, 267, 274, 276, 282, 283, 284, 348, 384, 479.
535. Vanagas V. Lietuvių rašytojų sąvadas. – Vilnius, 1987, p. 117.
536. Vasiliauskienė A. Lietuvių katalikų mokslo akademija. – Vilnius, 1992, p. 52, 55.
537. Vėbra R. Lietuvos katalikų dvasininkija ir visuomeninis judėjimas (XIX a. antroji pusė). – Vilnius, 1968, p. 10, 11, 25, 68, 76, 81, 91, 109, 110, 114, 165, 175.
538. Vėbra R. Lietuvių visuomenė XIX a. antroje pusėje. – Vilnius, 1990, p. 49, 51, 54, 63, 64, 226.
539. Vidmantas E. Katalikų Bažnyčia ir nacionalinis klausimas Lietuvoje XIX a. antroje pusėje-XX a. pradžioje. – Vilnius, 1987, p. 4, 27, 77, 111, 112, 127, 131, 135.
540. Vidmantas E. Religinis tautinis sąjūdis Lietuvoje XIX a. antrojoje pusėje – XX a. pradžioje.- Vilnius, 1995, p. 7, 9, 10, 40, 279, 280.
541. Vilniaus universiteto istorija. 1803–1940. – Vilnius, 1977, p. 262.
542. Vytauto Didžiojo universitetas. Antrųjų penkerių veikimo metų (1927 II 16–1932 IX 1) apyskaita. – Kaunas, 1933, p. 62, 63, 83, 140.
543. Vytauto Didžiojo universitetas. Bibliografinė rodyklė (1918–1944) / Sudaryt. M.M. Griškevičienė, Z.M. Petrauskienė ir kt. – Vilnius, 1998. – D. 1. Kn. 1, p. 33, Kn. 2, p. 86–87.
544. Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvių katalikų mokslų akademijos 70-metis. – Kaunas, 1993, p. 139, 162.
545. Vytautas Didysis. – Kaunas, 1930, p. X, XII, 49; Tas pats. – 2-asis leid. Vilnius, 1988.
546. Vitkus A. Lietuvos istorijos įvykių chronologija 1795–1918. – Kaunas, 1998, p. 259.
547. Žaltauskaitė V. „Žinyčia“ – laikraštis „apsišvietusiems lietuviams“ // Lituanistica. 1998. Nr. 1, p. 21.
548. Žukas V. Lietuvių knygotyros bruožai. – Vilnius, 1989, p. 46, 52, 120.

PROFESORIAUS ANTANO ALEKNOS DOKUMENTAI

Čia publikuojami archyviniai dokumentai ir kai kurių dokumentų faksimilės yra priedas, kuriuo papildomi duomenys apie prof. A.Aleknos gyvenimą ir kūrybinį darbą. Stengtasi atrinkti tuos dokumentus, kurie svarbūs ne tik A.Aleknos biografijai, bet įdomūs ir platesniems skaitytojų sluoksniams. Pateikiami dokumentai suskirstyti į keturias grupes.

Pirmojoje grupėje kalbama apie A.Alekną kaip tikybos mokytoją Šiaulių pradžios mokykloje ir jo konfliktą su vadovybe dėl to, kad išdrįso pirmoje klasėje tikėjimo tiesas vaikams dėstyti lietuvių kalba.

Vienybės redaktoriaus rūpesčius parodo antroji dokumentų grupė.

Trečiojoje grupėje publikuojami 1902–1909 m. A.Aleknos laiškai prelatui Aleksandrui Dambrauskui-Jakštui. Jie atspindi A.Aleknos kūrybinius sumanymus ir visuomeninius interesus.

Paskutinės grupės dokumentai susiję su A.Aleknos paskyrimu universiteto profesoriumi ir jo bibliotekos likimu.

Spausdinamų dokumentų kalba, išskyrus rašybą ir skyrybą, netaisyta.

1 PRIEDAS

ANTANAS ALEKNA TIKYBOS MOKYTOJAS

Законоучителю Шавельской Гимназiи
Ксендзу Алекно.

Возлагаю на Васъ обязанность пре-
подаванiя Закона Божiя въ Шавель-
скомъ приходскомъ училищѣ, предла-
гаю Вамъ по полученiи изъ Дирекцiи
приглашенiя начать посѣщенiе наз-
ваннаго училища. г. Ковно Января 19
дня 1898 года.
Тельшевскiй католи-
ческiй Епископъ [signature]

Raštas, kuriuo Žemaičių vyskupas Mečislovas Leonardas Paliulionis skiria A.Alekną Šiaulių pradžios mokyklos mokytoju. 1898 m. sausio 19 d. // VUB RS. F. 1 – F163, l. 1.

Законоучителю Шавельской Гимназіи Ксендзу Олехно.

Вследствіе Вашего рапорта отъ 3 сего Марта за № 282, симъ поставляю Васъ въ известность, что Вамъ не следовало прекращать Вашихъ занятій въ приходскомъ училище только потому, что местный учитель приходитъ на Ваши уроки и что Вы должны впредь посещать казенное училище и преподавать въ ономъ Законъ Божій, вовсе не стесняясь присутствіемъ на урокахъ учителя, какъ этимъ не стесняются и другіе законоучители, какъ въ гимназіяхъ, такъ равно и въ начальныхъ училищахъ. г. Ковно Марта 11. дня 1898 г.

Тельшевскій и Самогитскій Епископъ [illegible]

Raštas, kuriuo Žemaičių vyskupas M.L.Paliulionis liepia A.Aleknai nenutraukti tikybos dėstymo vien dėl to, kad jo pamokose lankosi vietos mokytojas // VUB RS. F. 1 – F163, l. 4.

Его Преосвященству Тельшевскому или Самогитскому Епархиальному Епископу

Законоучителя Шавельскаго приходскаго училища Ксендза Антония Алекно

Рапортъ.

Имъю честь довести до сведения Вашего Преосвященства, что 29го марта Господинъ Инспекторъ народныхъ училищъ Шавельскаго уезда Статский Советникъ Морозовъ объявилъ мнъ, что я даже при преподавании Закона Божия для учениковъ перваго года въ Шавельскихъ приходскихъ училищахъ не долженъ употреблять жмудскаго языка. Такимъ образомъ само преподавание оказалось бы невозможнымъ, такъ какъ я во время уроковъ имълъ случай не разъ убъдиться, что эти ученики не достаточно ознакомились еще съ русскимъ языкомъ. Если бы я имълъ предъ собою учениковъ достаточно подготовленныхъ, преподавание на русскомъ языкъ не составило бы для меня никакихъ затруднений; но когда мнъ приходится имъть дъло съ учениками, которые чуть начинаютъ учиться русскому языку, и только что ученикамъ нужно объяснить истины въры, которыя и на ихъ родномъ языкъ представить

Pranešimas, kuriuo A.Alekna paaiškina vyskupui M.L. Paliulioniui, kad pirmos klasės mokiniams dėstyti tikybą kitokia kalba nei gimtoji negalima, nes jie dar nemoka rusiškai // VUB RS. F. 1 – F163, l. 9.

достигнуто ихъ домашнимъ воспитаніемъ стоитъ немало труда,
въ такихъ условіяхъ было бы въ высшей степени не педагогически не
знакомому съ [illegible] учрежд[illegible] для учениковъ изложить имъ нако-
-мы изъ родной жмудскій языкѣ. Существующее въ этомъ отношеніи
право и [illegible] всю необходимость родного языка въ начальныхъ училищахъ
и допускающіе употребленіе его въ случаѣ надобности въ теченіе перваго
[illegible] распоряженіи В[illegible]
года. Поэтому полагаю, что могу придерживаться общихъ узако-
неній и далѣе и при преподаваніи для учениковъ перваго, которые сламу
недостаточно ознакомлены съ русскимъ языкомъ, употреблять
так как несложно брать за [illegible] мнѣ затрудненіе - пре-
подаваніе Священнаго писанія на непонятномъ еще
ученикамъ языкѣ.

2 PRIEDAS

ANTANAS ALEKNA *VIENYBĖS* REDAKTORIUS

[1]

Draugijos ir Vienybės bendrovei apsvarstyti projektas

Kylanti ūkė ir didyn einantieji reikalavimai verčia laikraščius daugiau skirti vietos ūkininkų reikalams ir geriau juos aprūpinti. Tame dalyke *Vienybė* bent kiek pasilikusi kitų laikraščių užpakalyje. *Lietuvos Ūkininkas* ir *Šaltinis* turi tam tikrus priedus ūkininkams, *Šaltinis* laiko savo agronomą. *Liet.[uvos] ūkininke* nors atsakymus duoda agronomas Masiulis. Taigi ir *Vienybė*, kad galėtų išlaikyti konkurenciją, turi geriau pastatyti ūkės dalykų skyrių, padidindama jį ir pavesdama ūkės dalykų žinovui.

Daugelis ūkininkų nori, kad ūkės dalykai būtų atskirti nuo politiškųjų laikraščių, turinčių savo pakraipą, kuri gal ne visiems patikti. Ypač ūkės rateliai, kurių kasmet vis daugiau atsiranda, norėtų turėti savo ūkės laikraštį, o tokio laikraščio kaip tik lig šiol nėra.Tą vietą mūsų laikraštijoje reikia pasiskubinti užimti, kol jos kiti neužėmė. Štai dėl ko ir paduodu projektą pradedant nuo 1913 metų išleidinėti tam tikrą **ūkės ir kooperacijos** reikalams paskirtą laikraštį, vardu *Viensėdis*. Tas laikraštis iš pradžios galėtų būti mėnesinis, didumo 8 lakštai, formato truputį mažesnio už *Vienybę*, be viršelio. Atskirai užsisakantiems jis kaštuotų 1r. 50 kap., o kaipo priedas prie *Vienybės* 1 r.*Vienybės* skaitytojams tas pusrublis drąsiai gal nuleisti, dėl to kad siuntinėjant kaipo priedas prie *Vienybės*, nieko nekaštuotų viršaus pačtas. *Viensėdis* su *Vienybe* kaštuotų 3 r., bet redakcijai paliktų už juos, atskaičius pačto išlaidas 2,20 r., beveik dvigubai daugiau, negu dabar gaunama už vieną *Vienybę* (1 r. 20 k.). Tokiuo būdu pridedant pereinama prie geriau apmokamo laikraščio. Ūkės dalykai, truputį sumažinti, tuo tarpu galėtu *Vienybėje* palikti kaip buvę, jos turinys nepersimainytų, bent pradžioje, ir nustoti skaitytojų *Vienybei* nėra pavojaus.

Viensėdžio spauda kaštuotų 40 r., taigi per metus 480 r. Jei susirinktų 500 skaitytojų, ko galima tikėties, tais iš jų paimtais 500 rublių galima būtų užsimokėti už spaudą.

Ūkės priedui vesti ir priduoti *Vienybėje* ūkės dalykams daugiau autoritatės būtinai reikalinga turėti agronomas. Jam išlaikyti, bent pradžioje, regis, užtektų 1200 rublių algos į metus. Iš *Vienybės* pinigų yra sutaupyta 2400 rublių; per sekančius dvejus metus gal tikėties, kad irgi atliks bent po 600 r.; tai alga agronomui apmokėti užtikrinta 3 metams. Toliau jei ūkės laikraštis įgytų nors 2000 skaitytojų, tai jau jisai pats apsimokėtų.

Nekalbėsiu čionai apie tai, kaip svarbu iš kultūrinio atžvilgio turėti lietuvių agronomą, kurs galėtų kartais paskaitas surengti, apsilankyti parodose, steigti Kaune ūkininkų draugiją, vienu žodžiu sakant, daryti ūkiškos kultūros centrą.

Norint balsą tarp ūkininkų turėti, juos organizuoti, reikia ūkės laikraščio, vedamo žinovo.Tokį laikraštį, man regis, įsigalėtume įsteigti ir užlaikyti, taigi ir reikėtų jį steigti. Už tai ir paduodu tą projektą apsvarstyti Draugijos ir Vienybės Bendrovei.

Kaunas 4.5.[19]12

Vienybės redaktorius *A.Alekna*

Rankraštis. VUB RS. F.1-F154.

[2]

[Raštas, kuriuo A.Alekna nurodo vyskupui Pranciškui Karevičiui, kad *Vienybės* leidimą perkėlė į Vilnių.]

Jūsų Ekscelencija Gerbiamiausias Ganytojau !

Sužinojęs apie Jūsų Ekscelencijos sugrįžimą, skaitau priederme pranešti apie priežastis savo išsikėlimo iš Kauno.

Liepos 20 d. Kauno tvirtovės komendanto įsakymu išvažiavau iš Kauno. Kol bus Kauno tvirtovėje karo stovis, neturiu teisės grįžti. Išsikėlęs iš Kauno turėjau sustabdyti ir *Vienybės* leidimą. Kad jos skaitytojai neliktų visai be laikraščio, tuo tarpu siuntinėjame jiems *Viltį*. Bet toksai vieno laikraščio pakeitimas kitu, kitokios rūšies turi daug nepatogumų. Be to, jei nepradėtume vėl *Vienybės* leisti, nauji skaitytojai nebeužsirašytų, ir senajai prenumeratai pasibaigus *Vienybė* turėtų visai sustoti ėjus. Todėl, susitaręs su kun. Dambrausku ir kitais redakcijos sąnariais, pasiryžau karo laikui *Vienybę* perkelti į Vilnių. Prašymas Vilniaus gubernatoriui jau pirmiau paduotas, ir už dienos kitos gausiu iš jo reikalingą *Vienybei* leisti Vilniuje pa-

liudijimą. Tikėdamasis, kad Jūsų Ekscelencija nieko neturės prieš laikiną *Vienybės* perkėlimą į Vilnių, už savaitės ketinu išleisti pirmąjį jos numerį Vilniuje, jei negausiu iš Jusų Ekscelencijos kitokio įsakymo. Iš Vilniaus vyskupijos Valdytojo pusės nėra jokių kliuvinių dėlei *Vienybės* leidimo Vilniuje.

Pranešdamas apie visa tai Jūsų Ekscelencijai, išreiškiu savo augščiausios pagarbos ir pilno paklusnumo jausmus.

Kun. Antanas Alekna
Vienybės redaktorius

Vilnius, Didžioji 46 b.24
30.VIII.[19]14.

Autografas. LVIA. F.696. Ap.2. B. 505, l.3.

3 PRIEDAS

ANTANO ALEKNOS LAIŠKAI PRELATUI ALEKSANDRUI DAMBRAUSKUI-JAKŠTUI

[1]

Brangus kunige profesoriau!

Atėjus Kalėdų šventėms, siunčiu Jums pasveikinimą ir linkiu viso ko labo. Kad bent ir ant mūsų prašvistų dangus ir susilauktumėme ramesnio gyvenimo. Dabar teip tamsu ir trošku, kad buviais nebemalonu gyventi. Kaunas man galutinai įkyrėjo. Jei pavyks, ketinu bėgti kur į nuošalią vietą, kur ir nurimti valandėlę galėsiu ir šiuo tuo užsiimti. Pas mus giliausia tyla. Kartais dar su kun.Povilu [kun. Povilas Januševičius. – *A.K.*] susėję pasiginčijava apie visokius užmanymus tautiškai-ekonomiškus. Paskutinės konferencijos buvo apie pravedimą kelio žmonėms prie prekystės. Ką tiktai nenutarėme įtaisyte tam tikro biuro. Jo užduotis būtų Lietuvoje surinkti žinias apie vietas, kur prekystė galėtų duoti gerą pelną. Amerike gi ir ne kuriuose Rosijos miestuose užlaikyti agentūras, kurios, suradę žmones su pinigais ir galva, pasiųstų juos į Lietuvą. Ką jie svetur bepelda savo kapitalus ir bešveičia svetimtaučių batus, galėtų tėvynėn sugrįžę ant savęs gyventi, o versdamies ir paties pralobti, ir visam kraštui naudą atnešti.

12 siekio [gruodžio] netyčiomis teko man būti Vilniuje ant griaudingos pamaldos už dūšią a.a. vyskupo Baranausko Šv.Mikalojaus bažnyčioje. Visa ta ceremonija padarė įspūdį labai malonų. Bažnyčia buvo gražiai papuošta, žmonių prisirinko daug. Kun.Pavilanis, būdamas vyskupo nabaštniko šermenyse, pareikalavęs, kad visi rankraščiai būtų atiduoti į Kauną. Girdėti, kad Seinų kapitula ketinant[i] juos atiduoti. Labai būtų gailu. Visuomenė negreitai juos tepamatytų.

Prašau pasveikinti kun.Būčį. Likite sveiki.

21.XII.1902 – *Kun. A.Olechno*
Kaune.

Autografas. VUB RS. F.1-D246, laiškas 1.

[2]

Kaune
6.II.1903.

Brangus Kunige Profesoriau!

Kun. Povilas tebegyvuoja sveikas ir vis pilnas visokių užmanymų, bet su darbais negalime pasigirti. Kaži koksai slėguonis užgulęs turi visą mūsų gyvenimą. Iš kitų apygardų retai tegauname kokią žinelę, taigi ir lindžime kaip užpečkyje ir skurstame. Iš linksmesnių apsireiškimo Kauno gyvenimo galiu tiktai pranešti apie susitaisymą ratelio mylėtojų lietuviškų dainų, kursai palengva lavinasi savo dalyke. Po Kalėdų buvo Kaune sukviestas gubernijališkas komitetas apsvarstymui ūkės dalykus. Ant jo pakeltas buvo klausimas lietuviškos spaudos. Gubernatorius buvęs priešingas įtraukimui to klausimo į protokolą, dėl to, kad jisai ir be to būsiąs greitai išrištas. Bet Montvilas būtinai reikalavęs, kad komitetas pareikalautų sugrąžinimo lietuviškos spaudos ir ant galo su juo sutikęs visas komitetas.

Balsas Lietuvių į bajoriją ne veltui praskambėjo. Visur girdėti skaitymas. Meištavyčias parašęs ant trijų arkušų litografuotą atsakymą, kurs visur siuntinėjamas. Kursuoja ir Kaune, bet man dar neteko regėti.

Vakar atvažiavo į Kauną generalgubernatorius. Šiandieną aplankė seminariją, kur prabuvo ištisą valandą klierikus ekzamenuodamas.

Neseniai pasimirė a.a. kun. Stasevičius,Vaškų klebonas ir kanauninkas.

Man iš Kauno ištrūkti geruoju tikrai nepavyks, tai reiks mėginti piktuoju. Ir nusususios filijos negausiu, ieškosiuos sodžiaus vikarijato, kur gal turėsiu truputį atilsio ir liuoso laiko. Daugiaus man nieko nereikia. Ar negirdėjote, kur dingo kun.Jurgis Matulevičius ir kokia jo sveikata.

Likite sveiki *kun. Olechno*

Autografas. VUB RS. F.1-D246, laiškas 2.

[3]

Mielas Kun. Aleksandrai!

Sveikas sulaukęs Šventų Velykų! Linkiu, kad Dievas duotų sulaukti ir mūsų atsikėlimo dienos. Meldžiamieji, ką sumanote daryti, kad greičiaus ji prašvistų. Pas mus teip sunku, teip trošku. Norime gyvuoti, o čia nori mus gyvus palaidoti.

Ašai nors tiek džiaugiuos, kad ant galo išvažiuosi[u] iš Kauno, kurs galutinai mane įveikė. Esmi jau paskirtas už vikarijų į Rokiškį. Kvėpuosiu Lietuvos oru, turėsiu nors valandėlę laiko, kurį galėsiu savu pavadinti, ir šiuo tuo užsiimsiu.

Kaune rengiame surinkti sąnarius įtaisymui sudėtinės krautuvės. Jei ta draugija įvyktų, galima būtų daug gero padaryti kauniškiems ir aplinkiniems ūkininkams. Šįmet tokios draugijos išdygo keliose vietose Kauno gubernės , kaip antai Betygalėje, Tytavėnuose, Šiaulėnuose. Matyt, visur žmonės sukruto ir nebenori tarnauti žydams ir kimšti savo naudos į jų kapšus. Gaila, kad pas mus lig šiol mažai tėra žmonių su šiokiu tokiu kapitalu ir tam tikru išmanymu. Visokie spekuliantai ir vartauninkai labai reikalingi Lietuvoje. Man rodos, kad tokio elemento daug yra terp Peterburgo lietuvių. Ką jie beskursta svetur, pakalbinkite juos grįžti į tėviškę. Per tai jie pinigiškai nė kiek neprakištų, bet dar laimėtų. Apart to, jie, būdami tautiškai labiaus apšviesti, sustiprintų lietuvišką gaivalą mūsų miesteliuose, sužydėjusiuose ir sulenkėjusiuose.Visuomenei būtų iš to nauda ekonomiška ir tautiška. Konkurecija su žydais lengvi, interesas neabejotinas.

Geras daiktas kelti tautos dvasią, bet nereikia apleisti ir mamonos, kuri šioje pasaulėje labai galinga.

Likite sveiki *kun. Alekna*

[Be datos]

Autografas. VUB RS. F. 1-D246, laiškas 12.

[4]

Mielas Profesoriau!

Gyvendamas pačioje mokslo versmėje, be perstojo vartai visokius mokytus dalykus.Taigi ar neteko matyti istoriško bažnytinio atlaso, kuriame tam tikromis varsomis būtų paženklintas plėtimasis katalikiško tikėjimo nuo pirmųjų amžių lig mūsų laikų. Rengiu trumpą išguldymą Bažnyčios istorijos ir norėčiau prie jo pridėti keletą žemlapių. Lygiai reikalingos man dabar statistiškos žinios apie katalikiškos Bažnyčios gierarchiją visuose kraštuose. Kaži kada mačiau akademijoje tokį sąrašą katalikiškų vyskupysčių po antrašu „Orbis catholikus" ar kitu kokiu panašiu. Jei žinotumei tuodu veikalu, prašau atsiųsti man maloniai jų antrašą, vietą ir metus išleidimo, aš parsigabenčiau juos. Ar negirdėti naujų žinelių apie spaudą. Rasi greičiaus žmonės jos sulauktų, vėl pradėdami siuntinėti prašymus vyresnybei primindami karščiausią savo reikalą. Atsibodo nieko neveikiant besivilti.

Likite sveiki *kun.Alekna*

23.II.1904
Rokiškyje

Autografas. VUB RS. F.1-D246, laiškas 3.

[5]

Brangus Profesoriau!

Ačiū už žinias, maloniai prisiųstas. Kovalevskio istorijos nepažįstu, apie Vileišio vertimą nė girdėti negirdėjau. Kauniškės kaszin kada susilauksime. Vapplerio istorija mūsų skaitytojams per sunki, o amerikiškas jos vertimas visiškai nesuprantamas. Taigi mėginsiu labiaus suprantamą pagaminti.

Mūsų apygarda visai nepratusi skaityti ir, apart maldaknygių, jokių kitų knygelių su žiburiu nerastumei. Todėl laikraščio prenumeratorių nedaug teatsirastų.

Puškiną, Daukšos Postilą ir antrąją dalį Juškos žodyno prašai atsiųsti. Pade[n]kite jų prekę ir transporto kaštus. Kas pasidarė su kvartalniku. Mūsų apygarda negali susilaukti pirmojo šių metų numerio.

Vale!

Kun. Alekna

7.III.1904

Autografas. VUB RS. F.1-D246, laiškas 4.

[6]

Meilingas Profesoriau!

Mano kaimynas kun. Ču[ri]nskas turi parašęs polemišką brošiūrėlę apie skirtumą katalikų ir protestantų mokslo. Tokia knygelė esant[i] labai reikalinga katalikams Pakuršėje gyvenantiems arba išsiblaškusiems Kurše terp latvių. Norėtų jisai žinoti, ar neapsiimtų jos Šv.Kazimiero Draugija atspausdinti savo lėšomis?

Pavasaryje nusiunčiau kun. Skvireckui savo rankraštį brošiūrėlės *Tikrasis gailestis – dangaus raktas*. Ar eis ji kada spaudon?

Ketinu į *Draugiją* parašyti šį tą apie du dievaičiu, kuriuos lig šiol tebegarbina musų „polako -litwini“, tai yra apie uniją ir „polską kulturą“. Ar neturite kokių lenkų brošiūrėlių apie šį paskutinįjį dalyką.

Labai pasigėrėjau išgirdęs, kad vyskupas atiduodąs Tamstai *Nedėldienio skaitymą*. Lig šiol jisai neišturėdavo konkurencijos su *Naująja Gadyne* ir *Lietuvos Ūkininku* , kuriuodu vis daugiaus įgauna sodiečių tarpe skaitytoją. Man regis, gera būtų padarius iš *Nedėldienio skaitymo* Evangelijos lakšto religijinį priedą laikraštį. Jo didumas galėtų kad ir toks pat palikti. Evangeliją bent kiek sutrumpinus, būtų dar vietos visokioms žinelėms iš Bažnyčios gyvenimo ascezos pamokinimams ir kitiems dalykams. Toksai lapelis, man regis, labai platintųs maldingose sferose, labiausiai miestuose. Religijos dalykai labai dar Lietuvoje pageidaujami, bet mažai jais tesinaudojama.

Ar atmušta jau abėcėlos kartos vaikams mokyties skaityti? Prie pilno komplekto reikėtų, man regis, po tris balses. Kiteip sunku balsu sudėti bent kiek ilgesni žodžiai (vanagas, palaidas) su trimis vienodomis balsėmis.

Nežinodamas Tamstos adresą siunčiu šitą savo laiškelį per prof. Januševyčių. Nekantriai laukiame *Draugijos* pasirodant.

Likite sveiki!

Kun.Alekna

1.X.[19]06
Rokiškyje

Autografas. VUB RS. F.1-D246, laiškas 6.

[7]

Mielas Profesoriau!

Žadėtąjį *Šv.Kazimiero Draugijai* traktatėlį apie Bažnyčią ketinu pabaigti lig naujų metų. Norėčiau užimti naują darbą. Ketinu Jums pagaminti knygą ligoniems paskaityti ir pasiskaityti su tam tikrais pamokinimais ir maldomis. Jei tiktų, prašau parašyti. Parsigabenčiau kitose kalbose panašių knygų ir pradėčiau rinkti medegą.

Ar teka *Saulė*? Mes nelabai suprantame, dėl ko, steigdami savo lėšomis mokyklą, turėtumeme už informacijų suteikimą užrašyti ją *Saulei*, ne-

turėdami jokios garancijos, kad už kelių metų *Saulės* valdyboje nebus, duokime, socijaldemokratai. Rasi čia kaltas jos įstatų trumpumas ir neaiškumas? Taigi tuo tarpu nelabai skubinamės prie jos prisirašyti. Iš tolo žiūrint geriau išveizi *Žiburys* su visomis savo filijomis ir sekcijomis ir aiškiu krikščioniškumo ženklu.

Ar yra kas rengiama rinkimams artinantis. *Nedėldienio skaitymas*, kad ir neįgaliotas visų kunigų vardu apgarsino kaži kokį užmanymą, kurį nelabai tesupratome, taigi, nežinome, kas daryti.

Ar Kauno Katalikų viešame knygyne bus knygos visų skyrių ir kalbų? Gal sutaisyčiau šį tą in teologijos skyrių ir kitų. Pas mus visa tylu.

Linkiu Tamstai visoko labo ir kloties visuose darbuose.

Likite sveiki!

Kun. Alekna

13.XI.[19]06
Rokiškyje

Autografas. VUB RS. F.1-D246, laiškas 7.

[8]

Į Šv. Kazimiero Draugijos Valdybą

Šventas Povilas Apaštalas. Parašė kun. Juoz.Skvireckas, Šv.T.M. Žemaičių seminarijos profesorius.

Aprašytas toje kun. Skvirecko knygoje šv.Povilo gyvenimas – tai istorija plėtimosi krikščionių tikėjimo tarp pagonių jo pradžioje. Tasai šv.Povilo gyvenimas parodo, kiek to Apaštalo buvo padėta žygio, rūpesčio, pasišventimo arba, kaip mes dabar pasakytumėme, agitacijos, veikimo Kristaus mokslui praplatinti. Kaipo tokį agitatorių, veikėją, visiškai atsidavusį savo idėjai, ir matome šv.Povilą kun. Skvirecko knygoje. Mūsų laikais, kad tiek rašoma ir kalbama apie katalikišką akciją, veikimą, toksai šv.Povilo darbų aprašymas labai tinka.

Kun. Skvirecko knyga taikinta rašyti taip, kad ji būtų suprantama ir mažai mokytiems skaitytojams. Bet ji perskaityti bus naudinga ir mokytes-

niems skaitytojams, net ir kunigams.Aš ten skaitydamas atradau ne vieną man naują daiktą. Kun. Skvireckas savo šitoje knygoje išdėstė chronologišką ir logišką sąryšį visų šv.Povilo kelionių, išaiškino, kada, kokiose apylinkyse buvo rašytos jo gromatos, per tai ir jų turinys darosi lengviaus suprantamas.

Negalima pasakyti, kad kun.Skvirecko knyga būtų parašyta visai populiariškai. Atsiranda joje vietos arba atskiri sakiniai, kurie tebus suprantami labiaus išsilavinusiems moksluose skaitytojams. Supratimą nemokytam skaitytojui bent kiek apsunkina daugybė citatų iš šv.Povilo gromatų, kurios ne taip lengvai suprantamos. Bet kada[n]gi apskritai tokių sunkiaus suprantamų vietų ne taip daug tėra, todėl šitą šv.Povilo gyvenimą galima būtų duoti visiems Šv.Kazimiero Draugijos sąnariams.

Taigi dėl to, kad šitas šv.Povilo gyvenimas parašytas **originališkai, neblogai, beveik visai populiariškai**; dėl to, kad **panašaus platesnio rašto nėra dar lietuvių literatūroje,** mano nuomone, reikėtų Šv.Kazimiero Draugijai apsiimti jį atspausdinti savo lėšomis, atlyginant autoriui už nemažą jo darbą.

Kun.Alekna

Majorenhof
3.VI. [19]09.

Autografas. VUB RS. F.1-D246, laiškas 8.

4 PRIEDAS

APIE DARBĄ KAUNO UNIVERSITETE

Lietuvos Respublika
Š. M.
UNIVERSITETAS
Teologijos-Filosofijos
Fakultetas
1922 m.birž. 23 d.
47 Nr.
Kaunas.

Nuorašas.

Jo Magnificencijai

Ponui Universiteto Rektoriui.

Pravesti Univ.įsakyme
30 - VI - 22
Rektorius /pas./ J.Šimkus

Teol.-fil.Fakultetas turi garbės pranešti Jūsų Magnificencijai, jog buvusieji šeši Fakulteto docentai, kurių vardai paminėti pridedamoje Fak.Tarybos protokolo ištraukoje, yra pakelti ekstraordinariniais profesoriais.

Ištrauka Teol.-Filos. Fakulteto Tarybos posėdžio 9 birž. š.m.protokolo, punkt. 5 :

" Fakulteto Taryba, konstatuodama, kad veikiančiojo Fakultete mokslo personalo suskirstymas į du laipsniu /profesorių ir docentų/ buvo padarytas atsižiūrint į senojo statuto /Vilniaus Universiteto statuto/ normas ir neb'atatinka dabartinio statuto /Lietuvos Un-to Statuto/taisyklėms, nustatančioms pačiam vyresniajam mokslo personale skaitlingesnius laipsnius, nutarė išnaujo suskirstyti jau veikiantį personalą atatinkamai U-to statuto 12 §-ui.

Nesant reikalo keisti titulo 4 esamiems ordinariniams profesoriams / Pr.Būčiui, prel.Maculevičiui, kan. A.Grigaičiui, ir B.Česniui/, dėl kitų šešių įėjusių į Fakultetą docentais, nutarta padaryti slaptą balsavimą, kurio resultate, einant statuto 23 ir 24 §§ visi šeši - kan.K.Šaulys, kan.A.Alekna, kan.A.Maliauskis, St.Šalkauskis, Pr.Dovydaitis ir Pr.Kuraitis tapo pakelti į ekstraordinarinius profesorius"

Atatinkamai prašymui išreikštajam Švietimo Ministerijai Fakulteto raštu Nr.41 iš 14 d.š.m., šiuomi prašoma Jūsų Magnificencijos algų mokėjimo reikalu skaityti minėtąjį Fakulteto Tarybos nutarimą galiojančiu nuo pusės /t.y. nuo 15 d./ šio birželio.

/pas./ P.Būčys

Teol.filos.fak.D e k a n a s.

S e k r e t o r i u s /pas./ B.Česnys

Nuorašas tikras [signature]
Sekretorius-Iždininkas

LCVA. F. 631. Ap. 3. B. 8, l. 5.

[2]

[Zenonas Ivinskis praneša apie padėtį, susidariusią Teologijos-filosofijos fakulteto Istorijos seminare, ir kalba apie prof. A.Aleknos biblioteką, saugomą Kauno kunigų seminarijoje.]

Ponui Teologijos-Filosofijos Fakulteto Dekanui

Zenono Ivinskio,
Teol.-Fil. f-to istorijos seminaro vedėjo

PAREIŠKIMAS

Prieš penkis semestrus Hum.[anitarinių] mokslų fakultetas buvo pasiūlęs sujungti Hum.[anitarinių] mokslų fakulteto ir Teol.[ogijos]-Fil.[osofijos] f[akulte]to istorijos seminarus į vieną patalpą ir joje kartu sudėti abiejų seminarų knygas. Mūsų f[akulte]to taryba iškėlė dėl to visą eilę abejojimų. Svarbiausias motyvas buvo: mūsų seminare esančios įvairia atsakomybe ir iš įvairių žmonių bei įstaigų skolintos knygos. Čia turėta galvoje a.a. prof. Aleknos biblioteka, kuri yra Kunigų Seminarijos nuosavybėje. Bet praėjo pustrečių metų ir seminaras tęsė savo dienas visai be minėtos bibliotekos. Kada pagaliau seminare beliko, perkrausčius bendresnius istorijos dalykus į bendrą f[akulte]to biblioteką, vos 40 reikalingų šaltinių tomų, vėl kartas nuo karto keliamas klausimas buvo pajudintas, bet įgavo tokią formą, kurioje yra visiškai nebeįmanomas f[akulte]to istorijos seminaro sutvarkymas, ir jis pats visai nebepatenkina savo egzistencijos. Buvo sutarta sudaryti tam tikrą knygų sąrašą, kurį kun.[igų] Seminarijos biblioteka turėjo f[akulte]tui kaip depozitą laikinai paskolinti. Iš sąraše sužymėtų knygų buvo gauta vos trečdalis, tai dėl to, kad knygos esančios nepakankamai įrištos, ar tai iš viso, kad jos buvo nesurastos. Pagaliau knygos, kaip doc. Penkausko rezoliucijoje pažymėta, skolinamos tik pusantro mėnesio (iki š.m. liepos 1 d.). Doc. Penkauskas žodžiu pareiškė, kad Seminarija esanti nusistačiusi ten pat pas save įrengti naudojimuisi kambarį ir knygų ateityje daugiau nebeskolinti į f[akulte]to seminarą, bet leisti naudotis vietoje. Šituo būdu ir pagaliau tokiu trumpu ir labai apribotu knygų skolinimu viltis praturtinti nors kiek seminarą Aleknos bibliotekos skoliniais visai išnyksta. Knygų vežiojimas, atrinkimas ir pats skolinimas yra surištas su laiko gaišimu ir išlaidom. Tokie trumpi terminai visai neturi racijos, juo labiau kad šį semestrą studentams tomis knygomis nebedaug beteks naudotis.

Kadangi iki šiol kiti istorijos dėstytojai sudaryti mūsų studentams šiokį tokį seminarą nėra parodę jokio intereso, bet pasireiškė tik trukdymai ir nepasitenkinimai (tai buvo iš doc. Penkausko pusės), tai aš laikau šiandien istorijos seminaro klausimą beviltiškoje būklėje. Akivaizdoje gausaus, didelio ir nuolat turtinamo Hum.[anitarinio] f[akulte]to istor.[ijos] seminaro, kuris retą Lietuvos istorikui reikalingą studijoms knygą nebeturi, mūsų f[akulte]to studentui jo istorijos studijų racija pas mus nyksta. Jie yra priversti arba pereiti į Humanit.[arinį] f[akulte]tą arba ten nuolat istorijos seminare lankytis.

Turėdamas visa tai galvoje, kas čia išdėstyta, aš siūlau nuo š.m. liepos 1 d. F[akulte]to istorijos seminarą uždaryti ir pasitraukiu iš jo vedėjo pareigų.

Zenonas Ivinskis

Kaunas, 1936.V.12

Rankraštis (juodraštis). LNMB RS. F.29–968, l. 11.

Spaudai parengė *Algimantas Katilius*

Įteikta 1997 m. liepos mėn. (Su papildymais – 1998 m. spalio mėn.)

ANTANAS ALEKNA AS A HISTORIAN OF LITHUANIA AND OF THE CHURCH

Summary

Canon professor Antantas Alekna (1870–1930) did not finish any studies of history. He got interested in the history of Lithuania in his early youth and his attention to historical problems did not abandon him throughout all his life. A.Alekna published many articles on historical subject in the press, wrote textbooks on the history of Lithuania and of the church, the monograph on Samogitian bishop Motiejus Valančius and the study "Catholic Church in Lithuania". He was an extraordinary professor at the theological-philological faculty oh Kaunas university and lectured different courses on history. Studying Lithuanian history Antanas Alekna applied critical method which is based on historical sources. This was an important step in the historiography of Lithuania as it was abandoning romantic understanding of Lithuanian history. Antanas Alekna is distinguished in social life. He wrote a lot of publicistic articles, edited weekly "Unity" („Vienybė"). The bibliography of Antanas Alekna works and of the documents of the archives is added as a supplement to the